

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI
KAMU HUKUKU YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İPTAL KARARLARININ UYGULANMAMASI SEBEBİYLE AÇILACAK
TAZMİNAT DAVALARI

Yüksek Lisans Tezi

Pelin Bengü DAĞLI ASLAN

Ankara-2022

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANA BİLİM DALI
KAMU HUKUKU YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İPTAL KARARLARININ UYGULANMAMASI SEBEBİYLE
AÇILACAK TAZMİNAT DAVALARI

Yüksek Lisans Tezi

Pelin Bengü DAĞLI ASLAN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Metin GÜNDAY

Ankara-2022

KABUL VE ONAY

Pelin Bengü DAĞLI ASLAN tarafından hazırlanan “İptal Kararlarının Uygulanmaması Sebebiyle Açılacak Tazminat Davaları” başlıklı bu çalışma, 05/09/2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Kamu Hukuku Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Metin GÜNDAY (Başkan-Danışman)

Doç. Dr. D. Çiğdem SEVER (Üye)

Doç. Dr. Burak ÖZTÜRK (Üye)

Doç. Dr. Şule TUZLUKAYA

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasını;

- Akademik ve etik kurallar çerçevesinde hazırladığımı,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

05/09/2022

Pelin Bengü DAĞLI ASLAN

ÖZ

DAĞLI ASLAN, Pelin Bengü. İptal Kararlarının Uygulanmaması Sebebiyle Açılacak Tazminat Davaları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2022.

Hukuk devleti anlayışının yerleştiği toplumlarda idarenin herhangi bir denetim mekanizması olmaksızın hukuka saygılı davranma konusunda titiz davranarak iptal kararlarını uygulama konusundaki anayasal yükümlülüğüne uyması gerekirken aksi davranışın sıklıkla sergilendiği görülmektedir. Bu kapsamda söz konusu çalışmamda, idarenin, hukuk sınırları içerisinde kalmasını sağlayan önemli araçlardan olan yargısal denetimin etkinliğinin sağlanması için denetim sonucu verilen kararların, idare tarafından uygulanması gerektiği üzerinde durulmuştur. İptal kararlarının uygulanmamasının hangi durumlarda idarenin kusur ve kusursuz sorumluluğuna sebep olacağı açıklanmaya çalışılmıştır. Öte yandan, idarenin söz konusu yükümlülüğünü kendiliğinden yerine getirmemesi akabinde bireylerin başvuracağı hukuki bir yol olarak idari yargılama usulünde düzenlenen tazminat davasına, tazminatın içeriğine istenebilecek ferî haklara değinilmiştir. Ayrıca iptal kararlarının uygulanmamasının bireyler, idare ve kamu görevlileri açısından sonuçları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Yargısal Denetim, İptal Kararları, Sorumluluk, Tazminat Davası, Rücu Müessesesi

ABSTRACT

DAĞLI ASLAN, Pelin Bengu. Compensation Lawsuits to be Filed Due to Non-Implementation of Cancellation Decisions, Master Thesis, Ankara, 2022.

In my aforementioned study, it has been stated that in societies where the understanding of the rule of law is established, the administration must comply with its constitutional obligation to implement the annulment decisions by being meticulous in respecting the law without any control mechanism, but the opposite behavior is frequently exhibited. In this context, it is emphasized that the decisions taken as a result of the audit should be implemented by the administration in order to ensure the effectiveness of the judicial review, which is one of the important tools that ensure the administration to stay within the boundaries of the law. It has been tried to explain in which cases non-implementation of annulment decisions will lead to fault and strict liability of the administration. On the other hand, the compensation case, which is a special reflection of the full remedy action organized in the administrative procedure, as a legal remedy that individuals will resort to after the administration does not fulfill the said obligation on its own, has been mentioned in the content of the compensation. In addition, the consequences of non-implementation of annulment decisions in terms of individuals, administration and public officials are emphasized.

Keywords: Judicial Review, Cancellation Decisions, Responsibility, Compensation Case, Recourse lawsuit

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde, iki yıl boyunca değerli bilgilerini bizlerle paylaşan, kullandığı her kelimenin hayatıma kattığı önemini asla unutmayacağım saygıdeğer tez danışman hocam Prof. Dr. Metin Günday'a teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum. Çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen ve hayatımın her evresinde bana destek olan, kritik noktalarda yapıcı eleştiriler getirerek tezin son şeklinin almasını sağlayan değerli kardeşim Danıştay Hâkimi Gözde Dağlı'ya teşekkürlerimi sunarım. Bununla beraber beni bu günlere sevgi ve saygı kelimelerinin anlamlarını bilecek şekilde yetiştirerek getiren ve benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen sonsuz sabır ve merhametle yüreğimi saran, bu hayattaki en büyük şansım annem Ayçin Dağlı ve babam Ömer Dağlı'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca çalışmam süresince değerli bilgilerini benimle paylaşan, kendisine ne zaman danışsam büyük bir ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden gelenden fazlasını sunan, yazım kontrol aşamasında beni teknolojik bilgisiyle oldukça destekleyen, aynı sıralarda dirsek çürüttüğüm meslektaşım, eşim J. Bnb. Levent Aslan'a kalben teşekkürlerimi sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	I
ABSTRACT	II
TEŞEKKÜR	III
İÇİNDEKİLER	IV
SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ	VII
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: İPTAL KARARLARININ UYGULANMA ZORUNLULUĞU VE BU KARARLARIN UYGULANMAMASI HALLERİ.....	4
1.1. İptal Davaları.....	4
1.1.1. İptal Davalarının Hukuki Niteliği	4
1.1.2. İptal Davasının Sonuçları.....	7
1.1.2.1. İptal Davasının Reddedilmesinin Sonuçları.....	7
1.1.2.2. İptal Kararının Verilmesinin Sonuçları.....	9
1.1.2.2.1. İptal edilen işlem ortadan kalkar	9
1.1.2.2.2. İptal kararı geriye yürür	10
1.1.2.2.3. İptal kararları geneldir.....	12
1.2. İptal Kararının Uygulanması Zorunluluğu	14
1.2.1. Anayasal Düzenleme.....	15
1.2.1.1. Hukuk Devleti İlkesi	15
1.2.1.2. Mahkemelerin Bağımsızlığı İlkesi	16
1.2.1.3. Hak Arama Özgürlüğü	17
1.2.2. Yasal Düzenleme	17
1.3. İptal Kararının Uygulanmaması Halleri.....	19
1.3.1. İptal Kararının İdare Tarafından Uygulanmaması	19
1.3.1.1. Kararın Hiç Uygulanmaması	19
1.3.1.2. Kararın Geç Uygulanması.....	20

1.3.1.3. Kararın Gereği Gibi Uygulanmaması / Kararın Eksik Uygulanması .	22
1.3.1.4. Kararın Hatalı Uygulanması	23
1.3.1.5. Kararın Biçimsel Uygulanması.....	23
1.3.2. İptal Kararının İmkânsızlık Nedeniyle Uygulanmaması	24
1.3.2.1. Hukuki İmkânsızlık.....	26
1.3.2.2. Fiili İmkânsızlık	30
1.3.3. İptal Kararının Davacı veya Üçüncü Kişilerden Kaynaklı Uygulanmaması	31

BÖLÜM 2: İPTAL KARARININ UYGULANMAMASINDAN DOĞAN SORUMLULUK, AÇILACAK TAZMİNAT DAVALARI 33

2.1. İptal Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Sorumluluk..... 33

2.1.1. İdarenin İptal Kararını Uygulamaması Sebebiyle Mali (Hukuki) Sorumluluğu	36
2.1.1.1. İdarenin Mali Sorumluluğunun Sebepleri.....	37
2.1.1.1.1. İdarenin mali sorumluluğunun sebeplerinden hizmet kusuru halleri	38
2.1.1.1.2. İdarenin mali sorumluluğunun sebeplerinden kusursuz sorumluluk halleri	41
2.1.1.2. İdarenin Mali Sorumluluğunun Sonuçları.....	44
2.1.1.3. Kamu Görevlisine Karşı Açılacak Rücu Davası.....	44
2.1.2. Kamu Görevlisinin İptal Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Sorumluluğu	47
2.1.2.1. Hukuki Sorumluluğu.....	47
2.1.2.2. Cezai Sorumluluğu.....	48
2.1.2.3. İdari (Disiplin) Sorumluluğu.....	50
2.2. İdare Aleyhine Açılacak Tazminat Davaları 51	
2.2.1. İdare Aleyhine Açılan Tazminat Davalarının Hukuki Niteliği ve Türü ...	51
2.2.2. Maddi Tazminat Davası	53

2.2.3. Manevi Tazminat Davası	55
2.2.4. Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	58
2.2.5. Davanın Tarafları	59
2.2.6. Dava Açma Süresi.....	60
2.2.7. Gecikme Faizi	64
SONUÇ.....	66
KAYNAKÇA	68
TURNİTİN RAPORU.....	77
ÖZGEÇMİŞ.....	86

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

AÜHFD: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

AYM: Anayasa Mahkemesi

Bkz: Bakınız

C.: Cilt

E.: Esas

DDD: Danıştay Dava Dairesi

DİDDGK: Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu

DDGK: Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu

EÜHFD: Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

İHFM: İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası

İYUK: İdari Yargılama Usulü Kanunu

K.: Karar

K.T.: Karar Tarihi

md: Madde

S: Sayı

UM: Uyuşmazlık Mahkemesi

YCGK: Yargıtay Ceza Genel Kurulu

YİBGK: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu

YHGK: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

GİRİŞ

Anayasanın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin en önemli ilkeleri arasında Hukuk Devleti ilkesine vurgu yapılmaktadır. Bir devletin hukuk devleti olduğundan söz edilebilmesi için Anayasa Mahkemesi içtihatlarına da yansıyan hali ile¹ insan haklarına saygı gösterilmesi, yargısal denetime açık olunması, eylem ve işlemlerinde hukuka uygun hareket edilmesi gibi nitelikler sayılmaktadır.

Hukuk devletinin varlığından bahsedilebilmesi için hukuka saygı gösterilmesi anlayışının devletin tüm organlarına sirayet etmesi bir gerekliliktir. Ayrıca bu gereklilik sırf yönetilenler için değil yönetenler içinde elzemdir. Bu kapsamda bozulamayacak evrensel hukuk ilkelerine, anayasanın üstünlüğü ve bağlayıcılığına saygı duyulması bilinci içerisinde olunmalıdır. Söz konusu bilinçten uzaklaşılacak her adımda da devletin meşruiyetinin kaybedileceği de açıktır.

Hukuka ve anayasaya saygı gösteren bir devlet örgütlenmesinde idari makamlarda bulunanlarca, idari yargı kararlarının yerine getirilmemesi söz konusu olamayacağı gibi yargı kararlarının uygulanmasının zorunluluğunun da ayrıca belirtilmesi gerekmektedir. Mahkeme kararları, bir nevi soyut kavramlar olan hukukun ve adaletin somutlaştığı yerdir. Bu bağlamda, tez konumuz olan idari yargı mercileri tarafından verilen iptal kararlarının gereğini yerine getirmeyen bir devletin, hukuk devleti olduğunu ifade etmek “askıda bir tanımdan” ileri gidemeyecektir.

Bu kapsamda konumuzla alakalı bir diğer boyut ise hukuk devleti ilkesinin olmazsa olmaz şartlarından olan idarenin gerek yargı dışı gerekse yargısal yollarla denetlenmesidir.² Söz konusu denetimin amacına ulaşması ve etkili olması açısından da devletin dışı yansıyan faaliyetlerinde görevli olan ve bireylerin hak ve özgürlükleri alanında işlem tesis eden ve eylemde bulunan idari makamların, hukuka saygılı olması ve yargı kararlarını uygulaması bilinci ile hareket etmesi gerekmektedir. İdarenin her türlü eylem ve işleminin yargısal denetime tabi olması, hukuk devleti anlayışının bir getirisi olan yargısal denetimin gerekliliğinin bir sonucudur. Lakin iptal kararının gereğinin yerine getirilmesi zorunluluğu kabul edilmeden de yargısal denetiminin var

---

¹ Anayasa Mahkemesi, E:2013/44, K:2013759, K.T. 02.05.2013.

² Nitekim yargısal denetim, hukuk devleti ilkesinin somut uygulamasıdır. Uğur Mumcu, “Türk Hukukunda İptal Kararlarının Yerine Getirilmesi ve Sorumluluk”, *AÜHFĐ*, C.27, S.3-4, (1970):104.

olduğunu ve nitekim hukuk devletinin egemen kılındığı iddiası, soyut bir kavramdan öteye gidemeyecektir.

Öte yandan, iptal kararlarının uygulanması anayasal bir zorunluluk olsa da anılan zorunluluğa uyulmaması yönünde tavır belirleyerek hukukun dışına çıkan idareyi, hukuk sınırları içerisinde tutmak açısından, olması gereken hukuksal önlemlere doğru giden bir anlayışın tercih edilmesi ve bu doğrultuda bir takım çözüm önerilerinin ve idareyi denetleme ve zorlama mekanizmalarının hayata geçirilmesi uygun gözükmemektedir.

Ayrıca, temel hak ve özgürlüklerin korunmasını sağlayan yargısal makamların verdiği iptal kararlarının yasal ve anayasal düzenlemelere rağmen uygulanmamasının AİHS kapsamında koruma altına alınan adil yargılanma hakkının ihlali sonucunu da doğuracağı gibi anayasada düzenlenen hak arama özgürlüğüne, idare eliyle getirilen bir kısıtlama anlamına da gelecektir. Çünkü bireylerin, hak ve özgürlüklerinin ihlali sonucunu doğuran ve hukuka aykırı olduğunu düşündüğü işlemlerin, iptalini idari yargı mercilerinden talep ettiklerinde, mahkemenen alacakları iptal kararı ile idare tarafından bu ihlalin son bulacağı düşüncesiyle hareket etmektedirler.

İptal kararları diğer yargı kararları içerisinde bireylere işlem tesisinden önceki hukuki durumu sağlaması açısından da kararın gereklerinin yerine getirilmesi daha önemli hale gelmektedir. Nitekim iptal kararlarının uygulanması, hukuk devletinin olmazsa olmazı olan hukuki güvenlik ilkesinin bir gereğidir. Bu sebeple, idare iptal kararlarının icaplarına uygun hareket tarzı benimsemezse bireyler kendilerini hukuken güvende hissetmeyecekleri gibi dava açarak elde ettikleri yararın da etkisizleştiği hissiyatı ile hak arama özgürlüğünü de kullanmaktan vazgeçebileceklerdir.

Hukuka bağlı ve saygılı olan bir devlet sadece vatandaşlarının uyacakları kuralları belirlemekle yetinmemeli, konulan kurallara uymayanları denetleyecek mekanizmaları kurması da gerekmektedir. Bireyler açısından kurallara uymama durumunda kamu gücü ayrıcalıkları ile donatılan idare, işlem ve eylemleri ile söz konusu denetimi, bizzat kendisi bireyler üzerinde sağlamakta iken, kendisi kurallara uymadığında denetleyecek mekanizmayı kurmakta aynı hassasiyet ve titizliği sergilememektedir. Bir bakıma yargısal makamların bu denetimi sağladığı ifade edilse de verilen kararların icaplarına uygun davranma konusunda idarenin hassas davranmadığı uygulamada görüldüğünden yargısal denetimde kendinden beklenen

amacı sağlayamamaktadır. Nitekim bu durumu AİHM, “Lemke -Türkiye” davasında verilen kararlar da ortaya konulmuştur. Söz konusu kararda “hukuk devletinin en önemli ögesinin yargının iyi yönetimi ilkesi olduğunu ve yargı kararlarının idare tarafından yerine getirilmesinin reddedilmesi ya da geciktirilmesi durumunda, yargılama sürecinde kişiye tanınan güvencelerin varlık nedenlerini kaybettiğini” ifade etmesi dikkat çekicidir.

Uluslararası boyutta Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de iptal kararının gereklerinin yerine getirilmemesini, bireyler açısından süregelen zarar doğması olarak yorumlamakta, kararın yerine getirilmesi için idareye başvuru şartı aranmadan direk tazminat davası açılabilmesine değinmektedir. Ayrıca, tazminat davası açılmasını da iç hukuk yollarının tüketilmesi için bir zorunluluk olarak da görmemektedir. Bu doğrultuda iptal kararının idarece uygulanmaması durumunda hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasıyla kendisine direk başvurulabileceğini kararlarında ifade etmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi de AİHM ile aynı görüşü benimsemekte bireysel başvurularda aynı tavrı sergilemektedir.

Bu doğrultuda tez çalışmamın kapsamı iptal davası sebebiyle açılacak tazminat davası olup çalışmanın içeriği dar tutularak vergi davalarına, tam yargı davalarına ve yürütmenin durdurulması müessesesine değinilmemiştir. Birinci bölümünde, İptal davalarının hukuki niteliğiyle beraber iptal davasının sonuçlarının ne olabileceği üzerinde durulduktan sonra iptal kararının uygulanması zorunluluğundan bahsedilecektir. Son olarak ise iptal kararlarının uygulanmama hallerinin neler olabileceği özellikle idare tarafından uygulanmaması, imkânsızlık sebebiyle ve davacı veya 3. Kişiden kaynaklı uygulanmaması halleri üzerinde durularak konu irdelenmeye çalışılacaktır.

İkinci bölümde ise iptal kararının uygulanmaması sebebiyle idarenin kusurlu ve kusursuz hallerinden doğan sorumluluğun kapsamı ile kamu görevlisinin sorumluluğu irdelenmeye çalışılacak olup akabinde idare aleyhine açılacak tazminat davalarının neler olabileceği, görevli ve yetkili mahkemenin neresi olduğu, dava açma süresi ve son olarak gecikme faizinin uygulanıp uygulanamayacağı hususları üzerinde durulacaktır.

BÖLÜM 1: İPTAL KARARLARININ UYGULANMA ZORUNLULUĞU VE BU KARARLARIN UYGULANMAMASI HALLERİ

1.1. İptal Davaları

1.1.1. İptal Davalarının Hukuki Niteliği

Hukuk devletinin en önemli özelliklerinden biri idarenin yargısal denetiminin etkinleştirilmesidir. Söz konusu denetimin etkinleştirilmesini sağlayan araçlarından birisi de iptal davasıdır. Bu bağlamda iptal davası idarenin yargı yoluyla denetlenmesinde son derece önemli fonksiyona sahiptir. Öte yandan bu dava, idari yargıya özgü niteliklere sahiptir. Söz konusu dava, İdari Yargılama Usulü Kanununun 2. maddesinin 1. fıkrasının (a) bendinde tanımlanmıştır. Bu tanımda, idari işlemler hakkında yetki, şekil, konu, sebep ve maksat yönlerinden birinde ortaya çıkacak hukuka aykırılığın giderilmesi amacıyla tesis edilen işlemde, menfaati ihlal edilenler tarafından açılan davalar olduğu ifade edilmiştir.

Tanımdan da anlaşılacağı üzere iptal davası, hukuka aykırılık yani idari işlemin unsurlarında meydana gelecek sakatlık hallerinin varlığı sebebiyle kişilerin menfaatine hanel gelmesi halinde söz konusu olmaktadır. Bununla birlikte dava açmak için kişisel bir hakkın ihlali aranmayarak, menfaat ihlalinin varlığı yeterli görülerek ehliyet kavramı da genişletilmiştir.³ Menfaat ihlali, hak ihlalinin de içine alan bir kavramdır. Menfaat ihlali aranması, iptal davasının fonksiyonu göz önüne alındığında bir zaruretten ileri gelmektedir. İptal davasının konusunu oluşturan idari işlemlerin tek yanlı, icrai olması ve hukuka uygunluk karinesinden faydalanması gibi özellikleri sebebiyle söz konusu davalarda verilecek kararların bireylerin hak ve özgürlükler alanı açısından ehemmiyetlidir.

İdarenin, hukuk kuralları çerçevesinde hareket etmesini sağlayan, idari yargıya özgü en önemli yargı denetim aracı olan iptal davası, doktrin de farklı yönleri ele alınarak tanımlanmıştır.

Sarıca, “İptal davası idare tarafından ittihaz olunan icrai bir karardan şahsi, meşru ve aktüel bir menfaati muhtel olan bir şahsın idari bir mahkemeye müracaat ederek bu kararın mevzuata, hukuka salahiyet, saik, mevzu, şekil veya maksat

³ Ali Ulusoy, *Türk İdare Hukuku*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2021), 705-706.

cihetlerinden biriyle aykırılığınan ötürü bozulmasını istemesidir.”⁴ şeklinde tanımlamıştır.

Onar, “*İptal davası ferdin idare karşısındaki durumundan; ferde devlet ve idare içinde tanınan yetkilerden doğmuş ve idare hukukuna mahsus davalardır. Binaenaleyh tam kaza davalarının benzerlerine hukukun her safhasında ve sahasında rastlandığı halde iptal davaları son asırda, idare hukukunun doğuşundan ve tekâmülünden sonra ortaya çıkmış ve yalnız idare hukukuna mahsus davalardır*”⁵ şeklinde tanımlamıştır.

Zabunoğlu ise “*idari yargı hukukunun ve idare hukukunun en önemli dava türü*”⁶ olarak tanımlamaktadır. Bunun başlıca sebebinin hukuk devleti ilkesinin ve egemenlik kavramlarıyla doğrudan ilişkili olması yattığı ve “*genel çare*”⁷ olarak görüldüğü söylenebilir.

Bir idari işlemin iptal davasına konu olabilmesi için “yürütülmesi gerekli” ve “tek yanlı” başka bir ifadeyle “etkili idari kararlar” niteliğinde olmalıdır.⁸ Nitekim idarenin danışma niteliğinde olan, görüş bildirdiği kararları da mevcuttur ve onların iptal davasının konusunu oluşturması mümkün değildir.

İptal davalarının objektif özelliğini ortaya koyan ve en çok üzerinde durulan özelliği, idare tarafından tesis edilen işlemleri irdemesidir.⁹ İptal davaları bir nevi, işlemin hukuka uygunluğunun denetlenmesini ve sakatlık tespit edildiğinde idarenin tasarrufunun iptal edilmesini sağlayan yargısal denetim mekanizmasıdır. Dolayısıyla işlemi yapan kişiye veya makama yönelik yargılama yapılamaz. İdare, işlemi tesis ederken iyiniyetli hareket etmiş olabilir ve idarenin işlemlerinin çoğu hukuka uygun olabilir ancak davaya konu işlem hukuka aykırı bulunabilir. İdarenin, Hukuka aykırılık işlemi iptal edildi diye mahkûm edilmiş olmayacağı gibi idarenin de iptal davalarını kişiselleştirmesine gerek bulunmamaktadır.¹⁰

⁴ Ragıp Sarıca, *İdari Kaza*, 2 Cilt, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1949), 1:10.

⁵ Sıddık Sami Onar, *İdare Hukukunun Umumi Esasları*, 3 Cilt, (İstanbul: Hak Kitabevi,1966), 3:1770.

⁶ Yahya Zabunoğlu, *İdari Yargı Hukuku Dersleri*, (Ankara: Teksir, 1981), 152.

⁷ İl Han Özay, “Düşük Bir Tasarımın Her İki Anlamı İle “Kızıl” Işığı Altında Kişisel Menfaat, Yürütmenin Durdurulması ve Takdir Yetkisine Dair”, I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi Bildiri Özetleri, (Ankara: Danıştay Yayınları, 1990), 27.

⁸ Turgut Tan, *İdare Hukuku*, 2 Cilt (Ankara: Turhan Kitabevi, 2012), 2:276-279.

⁹ Ali Sıtkı Gökalp, *İptal Davaları*, Yüzyıl Boyunca Danıştay (1868-1968), (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1968), 475.

¹⁰ Ulusoy, *İdare Hukuku*, 704

İptal davasının işlevi, hukukun korunması olduğu için zararın tazmin edilmesi amaçlanmamaktadır. Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulunun bir kararında¹¹ ;

“İdare hukukuna özgü bir dava türü olan iptal davaları, idari işlemler hakkında hukuka uygunluk denetiminin yapıldığı, hukuksal düzeni korumaya yönelik nesnel davalar olup, iptal davalarında yargı yeri yalnız hukuksal işlemi inceler, tasarrufta bir sakatlık olup olmadığına ve hukuka aykırılık arz edip etmediğine bakar.”

ifadesiyle, iptal davalarının işlevinin hukuka uygunluk denetimi olduğunu vurgulamıştır. Bu karardan çıkarılacak diğer bir sonuç ise iptal kararlarının objektifliği sebebiyle yargılanan idare değil aksine idare tarafından tesis edilen işlemdir.¹²

İdari işleme karşı iptal davasının açılmış olması, o işlemi hukuk âleminden kaldırılması veya kişilere uygulanabilirliğini etkilemesi sonucunu doğurmaz. Nitekim idarenin yapmış olduğu tüm işlemler hukuka uygunluk karinesinden yararlanır ve icraidirlir. Ayrıca mahkeme tarafından iptal kararı verilmediği sürece kamu hizmetlerinin aksatılmaması amacıyla uygulamanın devam etmesi olağandır. Ancak iptal kararı verilmesi halinde - veya yürütmenin durdurulması - işlemin geçerliliği etkilenecektir. Oysa idare, işlemin uygulanmasını, aciliyet olmadığı durumlarda, en azından geri dönülmez sonuçların ortaya çıkmaması amacıyla mahkeme tarafından iptal veya işlem hukuka uygun kararı verilinceye kadar iradi olarak ertelemesinde hukuksal bir engel bulunmamaktadır.¹³

İptal davalarında, hukuka aykırı işlemin veya eylemin, yargıç veya mahkeme tarafından öğrendiği anda re 'sen hareket geçme müessesesi yoktur. Bu sebeple yargıyı harekete geçirecek olan davranış, menfaati ihlal edilenlerin idari yargı mercilerinde açacağı davalardır. Tabii ki dava açıldıktan sonra hâkim re 'sen inceleme yapabilecektir hatta iptal edilmesi için ileri sürülen gerekçelerle de bağlı olmayacaktır.

İdari yargı organları, iptal davalarına konu işlemi hukuka aykırı bulursa işlemi iptal etmekle yetinir; idareye emir ve talimat veremeyecekleri gibi herhangi bir edimi yerine yetirmelerini konusunda da hüküm kuramazlar. Buna karşın idarenin, özellikle kişinin, idareden talebinin, idarece reddi işleminin mahkemece esastan iptalinde, iptal kararını, kanunda belirlenen süre içerisinde, gereğine uygun olarak yerine getirmekle

¹¹ DİDDGK, E:1987/47, K:1988/3, K.T.2.11.1988.

¹² Onar, konuyla ilgili “iptal davalarında hakiki bir taraf yoktur.” ifadesini kullanmaktadır. Onar, *İdare Hukuku*, 3:1769.

¹³ Ulusoy, *İdare Hukuku*, 706.

yükümlü olduğu söylenebilir ve hatta başka bir seçeneği de yoktur. Bu gibi durumlar, idareye fiilen emir ve talimat verildiği şeklinde yorumlanabilir.¹⁴

1.1.2. İptal Davasının Sonuçları

1.1.2.1. İptal Davasının Reddedilmesinin Sonuçları

İptal davasının reddi, karşımıza usulden veya esastan reddedilmesi şekilde çıkmaktadır. Öncelikle usulden reddedilme durumları ve sonuçları açıklanıp daha sonra esastan reddedilme açıklanmaya çalışılacaktır. İdari yargılama usulü kanununun 15/1-b maddesinde sayılan hallerden biri, ehliyet sebebiyle reddedilmesi durumu şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Genel ehliyet yönünden reddedilmesi durumunda şayet davacı, dava süresi içerisinde dava ehliyetine haiz olursa aynı işlemin iptali için kendisi veya yasal temsilcisi tekrar dava açabilmektedir.¹⁵ Lakin kişisel veya menfaat ihlali olmaması sebebiyle dava reddedilmişse, tekrar dava açma olanağı bulunmamaktadır. Buna karşın güncel menfaatin olmaması sebebiyle reddedilmesi durumunda, menfaat ihlalinin güncel hale gelmesi tekrar dava açma hakkını doğuracaktır.¹⁶

İYUK 15/1-b de sayılan ikinci durum ise kesin ve yürütülmesi gereken bir işlemin olmaması sebebiyle davanın reddedilmesi durumudur. Şayet dava konusu işlem, icrailik özelliği taşımıyorsa, kesin ve yürütülebilir değilse ve bu gerekçelerle reddedilmişse, davacının, aynı işlemin iptali için tekrar dava açma hakkı bulunmamaktadır.

İYUK 15/1-b de sayılan üçüncü durum ise süre aşımı gerekçesiyle usulden reddedilmesi durumudur. Bu durumda kural olarak süre aşımı gerekçesiyle reddedilen davanın, aynı işlemin iptali sebebiyle açılması mümkün değildir. Kuralın istisnası ise şu şekilde karşımıza çıkmaktadır; idarenin zımni red kararı üzerine açılmış bir davanın, süre aşımı sebebiyle reddedilmesinden sonra, idare tarafından açık red kararının davacıya tebliğ edilmesi durumunda davacının tekrar dava açma hakkı doğacaktır.¹⁷

Öte yandan İYUK 15/1-d de belirtilen dilekçedeki eksiklikler sebebiyle dilekçe red kararı verilmesi üzerine, eksikliklerin giderilmemesi durumunda İYUK 15/5

---

¹⁴ Ulusoy, *İdare Hukuku*, 704-705.

¹⁵ Sarıca, *İdari Kaza*, 1:104-105.

¹⁶ Sarıca, *İdari Kaza*, 1:106-107.

¹⁷ Metin Günday, *İdari Yargılama Hukuku*, (Ankara: Turhan Kitabevi, 2022), 440.

uyarında dava red kararı verilebileceği gibi, dava adli yargının görev alanına girmesi durumunda da görev yönünden red kararı verilmesi gerekmektedir.

İptal davasına konu işlemin yukarıda sayılan usuli sebeplerle reddedilmesi durumunda, baştan itibaren hukuka uygunluk karinesinden faydalanan idare ve dava konusu işlem üzerinde herhangi bir etki oluşturmayacaktır. Dolayısıyla İşlemin uygulanabilirliği açısından sonuç doğurduğu söylenemez.

İptal davasının esas yönünden reddedilmesi ise işlemin hukuka uygun bulunmasının bir sonucudur. Dolayısıyla iptal davasının reddi kararı, işlem veya idare üzerinde etki doğurmayacağı için idare tarafından işlemin yürütülmesine devam edilir.

Aynı idareye, aynı idari işlem için aynı gerekçelerle tekrar dava açılması mümkün değildir. Şayet İptal davasının reddine ilişkin karar daha kesinleşmeden tekrar dava açılırsa derdestlik sebebiyle davanın reddine; davanın reddi kararı kesinleştikten sonra açılırsa, kesin hüküm nedeniyle reddine karar verilmesi gerekmektedir. Dava süresi içerisinde hukuka aykırılık gerekçesinin farklı olması koşuluyla aynı işleme tekrar dava açılması mümkündür¹⁸ ancak süre aşım sebebiyle davanın reddedilmesi yargılama süreleri göz önüne alındığında muhtemel olacaktır. Danıştay'ın bir kararında¹⁹;

“Gerek uygulamada gerekse doktrinde iptal davalarının reddine ilişkin kararların mutlak anlamda kesin hüküm niteliği taşımadığı, ancak taraflar ve davanın sebeplerinin de aynı olması halinde nispi anlamda kesin hükümden bahse edilebileceği kabul edilmiştir.

Bu durumda, bakılan davada taraflar aynı olmakla birlikte işlemlerin dayandığı sebeplerin farklı olması nedeniyle kesin hükmün varlığından söz etmek olası değildir.

Öte yandan, idarelerin, hukukun kendilerine verdiği yetki içerisinde değişen koşullara uygun olarak her zaman objektif işlemler tesis edebilecekleri ve ilgililer hakkında daha önceki hukuki durumlarına uygun olarak vermiş oldukları kararların da kazanılmış hakları zedeleden, yeni hukuki durumlarına göre değiştirebilecekleri açıktır.

Bu durumda davacının davalı genel müdürlük yönetim kurulunca alınmış bulunan kararda belirtilen koşulları taşıdığı tartışmasız olduğuna göre, daha önce Danıştay'a açmış olduğu davanın reddedildiği ileri sürülerek Pamuk Eksperi Kursunu bitirmesi nedeniyle kazandığı 3 yıllık kıdeminin emeklilik intibakından değerlendirilmemesi işleminde hukuki isabet bulunmamaktadır...”

¹⁸ Sarıca, *İdari Kaza*, 1:110-111.

¹⁹ Danıştay 10. Daire, E:1983/664, K:1984/882, K.T. 30.04.1984 karar için bkz: Günay, *İdari Yargılama*, 441-442.

hükmetmiştir. Kararda da açıkça ifade edildiği üzere, daha önce iptal davası reddedilen kişi, değişen koşullar sebebiyle idareye işlem tesis etmesi için başvurması ve bu başvurusunun reddedilmesi üzerine tekrar dava açma hakkı doğacaktır.²⁰

1.1.2.2. İptal Kararının Verilmesinin Sonuçları

1.1.2.2.1. İptal edilen işlem ortadan kalkar

İptal kararı, hukuka aykırı işlemin hukuk âleminde tamamen kaldırılması sonucunu doğurur. İdare tarafından tesis edilen işlemin sakatlığının, idari yargı mercileri tarafından saptanması sonucunda hukuka aykırı işlemin hukuk düzeninden tamamen veya olabildiği ölçüde silinmesi gereklidir.²¹

İşlemin sonuçlarıyla ortadan kalmasıyla ilgili Sarıca²²;

“..İdarî bir kararın mahkemece bozulması ile bu karar ne hukuken ne de fiilen ortadan kalkmış, geri alınmış olmaz. Başka bir söyleyişle kararın mahkeme tarafından iptali keyfiyeti kararın kendiliğinden, otomatik bir surette ortadan kalkmasını, geri alınmasını intaç etmez. İptal olunan kararın ortadan kalkabilmesi, geri alınabilmesi için iptal hükmü üzerine idarenin yeniden karar ittihaz etmek suretiyle mahkemece bozulduğu bildirilen kararı ortadan kaldırması, geri alması gerekir. Görülüyor ki mahkemece iptal olunan kararı ortadan kaldıracak, geri alacak olan bizzat idarenin kendisidir. Demek ki mahkeme, bir kararı iptal edince idare mahkeme hükmünü nazara alarak bunu yerine getirecektir. Hükmü yerine getirebilmek için de -ilâmı infaz sadedinde yeni bir takım kararlar ve tedbirler ittihaz edecektir. Daha doğrusu idarî mahkemenin verdiği hükme bakarak mahkemece bozulan kararın yerine yeni bir karar ikame edecektir. İptal olunan kararı, ta ittihazi anından itibaren hükümsüz bırakacak yeni bir karar alacaktır..”

bu şekilde açıklama yapmaktadır.

Sakat doğan işlem, iptal kararının verilmesiyle, iptal kararı öncesi durumuna dönecektir. Sanki hiç doğmamış gibi olacağı açıktır. Çünkü hukuka aykırı işlem, hukuk düzeninin kabul edebileceği bir durum değildir. İptal edilen işlem yerine idarenin ne yapacağı hususu ortaya çıkacaktır. Bu konuda Danıştay'ın yerleşik

²⁰ Onur Karahanoğulları, *İdari Yargı, İdarenin Hukukla Zorlanması* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2019), 776-777.

²¹ Yıldırım Uler, *İdari Yargıda İptal Kararlarının Sonuçları* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1970), 13.

²² Sarıca, *İdari Kaza*, 1:121.; Ancak ilerleyen yıllarda görüşünün yumuşadığı görülmektedir. Şöyle ki: *“..Hukuka aykırılığı iptal kararıyla sabit olan idarî işlem —teorik açıdan ve hukuken— bozulmuş olmakla beraber; —pratik açıdan ve fiilen— ortadan kalkmış değildir. Başka bir söyleyişle —hukukî açıdan— iptal olunan işlemin hayatı, hukuken, sona ermiştir. ... (Ancak) .İptal olunan idarî işlem, fiilen ortadadır ve fiili hayatı devam eylemektedir. ..idare için, hukuka aykırılığı sabit olan, iptal olunan ve hukuken hayatı sona eren bu işlemi, fiilen de ortadan kaldırmak, yâni bunun hayatına, fiilen son vermek bir hukukî vecibedir. Demek oluyor ki.. iptal karar —kendiliğinden, direkt ve otomatik olarak— bütün neticelerini fiilen meydana getiriyor. Bu neticelerin fiilen meydana gelebilmesi için idarenin harekete geçmesi gerekiyor..”* Bkz. Ragıp Sarıca, *Tehir-i İcra Kararının Yerine Gelmesi, Danıştay Kararları ve Yürütmenin Durdurulması* (Ankara: Türk Hukuk Kurumu Yayınları, 1966), 22-23.

içtihatları bulunmakla birlikte Danıştay İdari Dava Daireleri konuyla ilgili bir kararında²³;

“...2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 12. maddesinde göre, ilgililerin haklarını ihlal eden bir idari işlem dolayısıyla Danıştay'a ve idare ve vergi mahkemelerine doğrudan doğruya tam yargı davası veya iptal ve tam yargı davalarını birlikte açabilecekleri gibi ilk önce iptal davası açarak bu davanın karara bağlanması üzerine, bu husustaki kararın veya kanun yollarına başvurulması halinde verilecek kararın tebliği veya bir işlemin icrası sebebiyle doğan zararlardan dolayı icra tarihinden itibaren dava süresi içinde tam yargı davası açabileceği kuşkusuzdur. Diğer taraftan, bir idari işlemin yargısal bir kararla iptali halinde, bu iptal kararlarının işlemin yapılması sırasında unsurlarında bulunan sakatlıkları saptadığı, işlemi yapıldığı andan başlayarak ortadan kaldırdığı, bu özelliği nedeniyle geriye yürüten sonuçlar doğurduğu, başka bir anlatımla, işlemin tesis edildiği tarihten önceki hukuki durumun geçerliliğini sağladığı İdare Hukukunun bilinen ilkelerindedir. Yargı mercileri tarafından idari bir işlemle ilgili olarak verilen iptal kararının doğurduğu bu sonucun, verilen iptal kararı ister usul yönünden, isterse esas noktasından verilmiş olsun, hiçbir şekilde değişmeyeceği açıktır. Zira, anılan İdare Hukuku ilkesinden dolayı idare, iptal kararının amaç ve kapsamına göre yeni bir işlem ya da işlemler yapmak, iptal edilen işlemden doğan sonuçları ortadan kaldırmak, işlemin hiç yapılmamış sayılmasının bir gereği olarak önceki hukuki durumun geçerliliğini sağlamakla yükümlü bulunmaktadır...”

şeklinde karar vermiştir.

İptal kararıyla hukuka aykırı işlemin varlığı son bulur ancak idare tarafından tesis edilen işlem hukuki olarak kalkmış olsa da, fiilen kalkabilmesi için idarenin davranışı gerekliyse, işlemin fiili mevcudiyetinin devam ettiği söylenebilir.²⁴ İdarenin görevi, sakatlığı tespit edilen işlem sebebiyle hukuk alanında ortaya çıkmış sonuçları kaldırmak ve hukuka uygun bir duruma dönülmesini sağlamaktır. Yoksa Danıştay'ın da ilke edindiği “İptal, işlemi ortadan kaldırır” ilkesi gereği hukuka aykırılığı tespit edilen işlemi ortadan kaldırmaya yetkili organ, idari yargı mercileridir.²⁵

1.1.2.2.2. İptal kararı geriye yürür

Hukuki işlemler, bir veya birden fazla kişinin, hukuk düzeninin çizdiği sınırlar içinde hukuki sonuç doğurmaya yönelik irade açıklamalarıdır. Kamu hukukunun açısından büyük bir kısmını oluşturan idari işlemler, yetkili makamın tek yanlı irade açıklaması ile yaptığı, kamu gücünü kullanarak idari işlevinin yerine getirilmesi amacıyla yapılan işlemlerdir.²⁶ İdari işlemler doğdukları tarihten itibaren yani geleceğe

²³ DİDDK, E. 2003/977, K. 2005/2500, K.T. 20.10.2005.

²⁴ Aydın H. Tuncay, *İdare Hukuk Ve İdari Yargının Bazı Sorunları* (Ankara: Danıştay Yayını, 1972), 210.

²⁵ Uler, *İptal Kararları*, 15.

²⁶ Metin Günay, *İdare Hukuku*, (Ankara: İmaj Yayınevi, 2003), 109.

etkili olacak şekilde yeni bir durum yaratırlar.²⁷ İptal kararı ise sakatlığı tespit edilen idari işlemin, idari yargı organlarınca verilen karar ile ortadan kaldırılmasıdır.

Hukuka aykırı işlemin, iptaline karar verilirken sakatlığın doğum anındaki duruma göre değerlendirme yapılmaktadır.²⁸ Dolayısıyla iptal kararı verilirken sakatlığın doğum anına göre hukuka aykırılık düzeltilmesi yapıldığı için işlemin iptali kararının geriye yürümesi sonucu doğacaktır. Başka bir ifadeyle iptal edilen işlem, iptal davası sonucunda hukuka aykırılığının tespit edildiği tarih olan kararın verildiği tarih değil, kararın idare tarafından alındığı tarihten itibaren ortadan kalmış olacaktır.²⁹

Onar, bu hususu şöyle ifade etmektedir; “...iptal kararı iptal edilen karar istinat eden, onunla doğrudan doğruya alakalı tasarruflara da şamil olmakta ve bu suretle iptal hükmü, iptal edilen karara dayanan, onunla bağlı bir mahiyet arzeden tekml tasarrufları ortadan kaldırmak suretiyle makabline şamil olmaktadır”³⁰

İptal kararı verildiği anda işlem, geçmişe dönük ortadan kalksa da Danıştay’ın bazı kararlarında eski hukuki durumun kendiliğinden geri gelmediği, idarenin yeni karar alması gerektiğine dair ifadeler kullandığı görülmektedir. Ancak Danıştay pek çok kararında herhangi bir işlem yapılmasına gerek kalmadan iptal kararıyla birlikte geçmişe etkili olarak ortadan kalktığını ifade ettiği kararlar mevcuttur. İşlemin özelliğine göre ortaya çıkan bu durum esasen idare tarafından, iptal kararı sonucunda harekette bulunmasına gerek kalmadan, işlem öncesi duruma döndüğü kararlar olabileceği³¹ gibi yeni bir işlem yapması gereken durumlarda söz konusu olmaktadır. Düzenleyici işlemin iptal edilmesinde idare tarafından herhangi bir işlem tesis edilmeden eski durum kendiliğinden canlanacaktır. Danıştay’ın bir kararında³² bu durum;

“Eğer bireysel bir idari işlem iptal edilmiş ise idare, bireyin eski hukuki durumunu kazanması için gereken işlemleri yapmakla yükümlüdür; dava konusu işlem gibi düzenleyici bir işlem iptal edilmiş ise ortada hukuken doldurulması zorunlu bir boşluk oluşmadıkça, verilen yargı kararı idarenin herhangi bir uygulama işlemine gerek kalmaksızın hukuki sonuçlarını ortaya koyar, başka bir anlatımla iptal edilen düzenleyici işlemin (icrailik) niteliği son bulur ve işlemin yapılmasından önceki hukuki durum yürürlük kazanır. Örneğin herhangi bir tüzük veya yönetmeliğin belli bir maddesini kaldıran

²⁷ Onar, *İdare Hukuku*, 3:1791.

²⁸ Uler, *İptal Kararları*, 16.

²⁹ A. Şeref Gözübüyük, *Yönetsel Yargı* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2006), 248.

³⁰ Onar, *İdare Hukuku*, 3:1794.

³¹ Uler, *İptal kararları*, 27.

³² Danıştay 5.Daire. K.T. 25.2.1998, E:1997/13, K:1998/515.

veya değiştiren bir tüzük veya yönetmelik için iptal karar verilmiş ise değişiklik yapan hüküm uygulanmaz ve değiştirilen hüküm yürürlükte kalır.”

İptal davası sonucu iptal kararı verilen işlemin, yapıldığı tarihten itibaren ortadan kalması kimi zaman yeterli olmayıp ilgilinin kayıplarını gidermeyebilir. Bu durumda işlemin ortadan kalkması yeterli olmayıp işlemin hiç yapılmamış sayılması ortaya çıkan zararın giderimi için en makul yol kabul edilmektedir. Özellikle kamu görevlilerinin işine son verme veya görev değişikliği gibi nedenlerle açılan iptal davalarında bu durum gündeme gelmektedir. İlgiliye işlem yapılmamış olsaydı elde edeceği özlük hakları, parasal haklar gibi hususlar tam olarak verilmeli, bu şekilde de hiçbir kayba uğramaması sağlanmalıdır.³³

Danıştay içtihadı birleştirme kararıyla³⁴ bu durum;

“...iptal kararının kanunen belli çeşitli sebepler muvacehesinde idari tasarrufu yapıldığı tarihe kadar ortadan kaldıracağı için geçmişe şamil olduğu idare hukukunun umumi prensiplerindedir. Bu sebeple iptal davasına konu olan idari işlem ve kararın Danıştay’ca iptal edildiğı tarihten değil idarece verildiğı andan itibaren ortadan kalkmış sayılması gerekeceğine binaen, emeklilik işlemleri iptal edilen personelin emekliye çıkarıldıkları tarih ile, iptal kararı üzerine yeniden vazifeye başladıkları tarih arasında geçen sürenin kademlerinde nazara alınması gerektiğinden, içtihadın sekizinci dairesinin 10.11.1961 tarih ve E. 1960/8352, K.3703 sayılı kararının kıdeme taalluk eden hükmü veçhile birleştirilmesine...”

şeklinde ifade edilmiştir.

Sonuç olarak iptal kararının geçmişle etkili olduğuna dair görüş birliği olmakla birlikte bu konuda Danıştay’ın düzenli içtihatları da bulunmaktadır.

1.1.2.2.3. İptal kararları geneldir

İptal Kararının genel etkili olma özelliğı, işlemin yöneldiğı kişiler için etkili olmasının yanında, dolaylı olarak yönelmemiş kişilere ve işlemlere de etkisinin ulaşabilir olmasından kaynaklanmaktadır.³⁵İptal kararının genel etkili olmasını Eroğlu şu sözlerle açıklamaktadır: *“İptal davası sonunda verilen kararın, kural olarak salt kesin hüküm niteliğı taşıması ve sadece davacı için değil, herkes için geçerli olması da, iptal davasının objektif öğelerinden sonuncusunu teşkil etmektedir. İdari yargı*

³³ Uler, *İptal kararları*, 33.

³⁴ DDGK, E:1965/21, K:1966/7, KT. 9.7.1966

³⁵ Uler, *İptal kararları*, 44.

mercileri tarafından verilen iptal kararı umumi ve mutlak bir hüküm ifade eder, yalnız idareyi değil, tüm olarak devleti ve organlarını, idareyi ve kişileri de bağlar.”³⁶

Bir idari işlemin iptali için açılan davada, idari yargı mercileri tarafından verilen kararlar kesin hüküm niteliği taşıdığı andan itibaren mutlak etki doğurması sebebiyle üçüncü bir kişinin, aynı idari işlemin iptali için tekrar dava açmasına gerek yoktur.³⁷ Başka bir ifadeyle kesin hüküm, tarafları, konusu ve sebepleri aynı olan davalar için geçerli olduğu düşünüldüğünde sayılan üç unsur aynı olan ikinci bir dava açılmaz. Açılrsa dahi mahkeme tarafından görülmeyecektir.³⁸

Taraflar idari yargı organları tarafından verilen kararı, üst yargı mercilerine taşıyabilirler. Bu durum kararın kesinlik niteliğinde bir etki doğurmayacaktır. Başka bir ifadeyle üst yargı mercileri tarafından farklı nitelikte bir karar verilinceye kadar kesinlik niteliğini koruyacaktır. Şayet, üst yargı mercileri tarafından ilk derece mahkemesinin kararı, idare lehine bozulursa idarenin kararı yerine getirme yükümlülüğü ortadan kalkacaktır. Bu süre zarfında idare, ilk derece mahkemesinin kararını yerine getirdiyse mutlak suretle tesis ettiği işlemi değiştirmelidir veya geri almalıdır diyemeyiz. İdare söz konusu işlemin mahiyetini dikkate alarak kamu yararı ve hizmetin gerekleri ölçütlerinden hareketle işlem tesis edecektir.

İptal davasının kesin hüküm etkisi uyuşmazlık hakkında yeni bir dava açma hakkını engelleyeceği için kesin hükmün varlığı genel etki doğuracaktır. Dolayısıyla iptal sebebi ne olursa olsun, iptal davası, herkes için bir sonuç doğuracaktır.³⁹

İptal davası açılıp, sonucunda iptal kararı verilmesi durumunda, kesin hüküm olması sebebiyle davanın tarafları etkilenecektir. Dolayısıyla iptal kararı verildikten sonra tarafın feragat etme hakkı bulunmamaktadır.⁴⁰ Hatta idareden iptal kararının yerine getirilmesini talep edilmese dahi iptal kararının sonuçları doğduğu için idare gereğini yapmakla yükümlüdür. Danıştay’ın bir kararında⁴¹;

“...hakkında görevden çıkarma cezası verilen bir kamu görevlisinin yargısal yoldan bu işlemin iptalini sağlaması halinde, ister usul yönünden ister esas noktasından verilmiş olsun, idarenin bu karara uygun işlem tesis etmesi ve işlemin doğurduğu hukuki ve fiili bütün sonuçları ortadan kaldırması

³⁶ Hamza Eroğlu, *İdare Hukuku Dersleri* (Ankara: Danıştay Kitaplığı, 1972), 355.

³⁷ A. Sıtkı Gökalp, *İdari Dava Türleri* (Ankara: Yüzyıl Boyunca Danıştay, 1986), 467.

³⁸ E. Ethem Atay, “*İptal Davasının Nitelikleri Ve İptal Kararlarının Uygulanması*” (Ankara: 139. Danıştay ve İdari Yargı Günü Sempozyumu Bildirisi, (10 Mayıs 2007)), 40.

³⁹ Atay, “İptal Davasının Nitelikleri”, 42.

⁴⁰ Atay, “İptal Davasının Nitelikleri”, 42.

⁴¹ Danıştay 5.Daire, E:1998/4303, K:1999/705, K.T. 16.03.1999.

gerekmektedir. Bakılan davada, davacının görevden çıkarma cezası ile cezalandırılmasına ilişkin işlemin hukuka aykırı olduğu sonucuna ulaşılarak iptaline hükmedilmiş olması karşısında, T.C. Anayasanın 125. maddesinde yer alan, idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararları ödemekle yükümlü olduğu kuralı nedeniyle, görevden çıkarma cezasından dolayı davacının 20.8.2001 tarihinden göreve başlatıldığı tarihe kadar yoksun kaldığı parasal ve özlük haklarının yasal faiziyle birlikte ödenmesine hükmedilmesi gerekirken, Danıştay Onikinci Dairesince, dava konusu disiplin cezasının usul yönünden iptaline hükmedilmiş olduğu gerekçesiyle davacının özlük ve parasal haklara ilişkin talebinin reddedilmesinde hukuki isabet görülmemiştir...”

şeklinde karar vermiştir. Dolayısıyla iptal edilen bir işlem artık idare tarafından uygulanmaz hala gelmektedir. İptal edilen işlem hukuk âleminde hiç doğmamış gibi kabul edileceği için onun üzerine tesis edilen diğer işlemlerinde ortadan kaldırılması gerekmektedir.⁴²

Hukuka aykırılığı tespit edilmesi sebebiyle iptal edilen bir işlemin geçerliliğinin kimi kesimler için devam ettiği kimi kesimler için ortadan kalktığı gibi bir durum düşünülemez için iptal kararının genel etkili olduğu söylenebilir. Tıp ki düzenleyici işlemin iptali durumunda olduğu gibi iptal kararı sadece davanın taraflarını değil üçüncü kişileri de etkilemektedir.⁴³ Ancak idare tarafından sadece davacının şahsına yapılan bir işlemin iptalinin de üçüncü kişileri etkileyebileceğini söylemek mümkün değildir.⁴⁴

1.2. İptal Kararının Uygulanması Zorunluluğu

Yargı organları tarafından verilen kararların, uygulanma zorunlulukları arasında fark olmamasına karşın uygulanmayan yargı kararlarının büyük bir kısmının idari yargı organları tarafından verilen kararlar olduğu görülmektedir.⁴⁵

İptal kararının gereğinin idare tarafından tam ve zamanında yerine getirilmesi, kararların etkinliği açısından önemli bir hususudur. Bu sebeple iptal kararlarının uygulanmaması, yargısal denetimin de işlevini yitirmesine ve işlemez hale gelmesine neden olmaktadır. Yasal düzenlemelerdeki yetersizlik, idarenin keyfi hareket etmesinin yolunu açmakta, bazen isteksiz ve ağır işlemlerine bazen de hareketsiz kalmasına sebebiyet vermektedir. Bu durumda, bilhassa bireylerin adalet duygusunun

⁴² Atay, “İptal Davasının Nitelikleri”, 45.

⁴³ A. Şeref Gözübüyük, *Yönetsel Yargı* (2006), 266; Uler, *İptal Kararları*, 45.

⁴⁴ Eroğlu, *İdare Hukuku*, 389.

⁴⁵ Evren Altay, “Yargı Kararlarının Uygulanması” Danıştay 2007 Yılı İdari Yargı Sempozyumu.

yitirilmesine ve hukuk devleti kavramının içinin boşaldığına dair kanaatin oluşmasına sebebiyet vermektedir.⁴⁶

Demokratik hukuk devletinin gereklerinden olan idarenin yargısal denetime tabii olması, anayasal da bir zorunluluktur. Yargısal denetime tabi kılınmasının en önemli sonuçlarından biri temel hak ve hürriyetlerin garanti altına alınmasını sağlamaktır. Nitekim idare, anayasa ile verilmiş bir yetkiyle ve “millet adına karar alan” idari yargı organlarının, iptal kararlarının gereğini yaparak, idare edilenler nezdinde, hukukun egemenliğine saygı gösteren bir idare algısının oluşmasından ve bunun bir getirisi olarak meşruluktan da yararlanır. İdare edilenler açısından, adalet duygusunun ve hukuk devleti inancının yitirilmemesi adına denetimin kaçınılmazlığı ortadadır.

1.2.1. Anayasal Düzenleme

1.2.1.1. Hukuk Devleti İlkesi

Anayasanın 2. maddesi “*Türkiye Cumhuriyeti toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içerisinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.*” hükmüne yer vermiştir.

Vatandaşlarına hukuki güvenlik sağlayan, davranışları hukuk kuralları ve anayasa çerçevesinde olup yargı denetimine tabi olan devletin, en genel anlamıyla hukuk devleti olduğu söylenebilir.⁴⁷ Dolayısıyla bir devlet kendini hukuk devleti olarak tanımlıyorsa, hukuk devletinin gereklerini de yerine getirmek zorundadır. Esasında hukuk devleti olarak kendini tanımlayan devletin vatandaşları açısından hukuk devleti ilkesi, “idealin simgesi” değil “yaşamın ifadesi” olmalıdır.⁴⁸

Anayasanın 125. maddesinde ise, “*İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır...*” hükmüne yer vermiştir. Madde düzenlemesinden de anlaşılacağı gibi hukuk devletinin gereği, idarenin her türlü işlem ve eyleminin yargı denetimine açık olmasıdır. Bu nokta da iptal kararının uygulanmaması hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmayacaktır.

⁴⁶Orhun Yet, “İdari Yargının Etkinliğine İlişkin Sorunlar” Danıştay 2000 Yılı İdari Yargı Sempozyumu.

⁴⁷Ergun Özbudun, *Türk Anayasa Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2002), 113; Kemal Gözler, *Türk Anayasa Hukuku* (Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2000), 169.

⁴⁸Evren Altay, *İdari Yargı Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Uyuşmazlıklar* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2004), 2.

İdari yargı kararlarının, konumuzla bağlantılı olarak da iptal kararlarının uygulanması ya da uygulanmaması sorunu, esasında ulusal egemenlik ve modern demokrasi kavramlarıyla yakından ilgili olduğu için, yargı kararlarına ve uygulanması haline, saygı göstermeyen kişiler, organlar ve hatta devletin kendisi, bu kavramlarında içini boşaltmış olacaktırlar.⁴⁹

1.2.1.2. Mahkemelerin Bağımsızlığı İlkesi

Anayasanın 138. maddesi' nin 4. fıkrası, “*Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.*” hükmü yer almaktadır. Madde metninde “mahkeme kararları” ifadesi geçmekte ve yargı organları arasında bir ayırım yapmamaktadır. Bununla birlikte mahkemelerin hangi tür kararları zorunluluk içinde olduğuna dair bir ayırma da gidilmemiştir. Bu sebeple idare, yargı organları tarafından verilen her türlü kararı -ki bunun içinde iptal kararları da yer almaktadır- uygulamakla yükümlüdür.⁵⁰

İptal kararları, devletin tüm organları açısından bağlayıcı olması sebebiyle kararı yerine getirmeleri zorunludur. İptal kararının gereğini yerine getirmeme şeklindeki bir tutum çeşitli sorumlulukları da beraberinde getirecektir.

Yargıç, yargılama yaparken egemenliğin bir bölümünü kullanmakta idare, ise işlem tesis ederken ve eylemde bulunurken kamu gücü ayrıcalığına dayanmaktadır. Dolayısıyla İptal kararlarının idare tarafından uygulanma zorunluluğu egemenlik ilkesinden doğduğu söylenebilir. Anayasanın 138/4. maddesinde ayrıca yasama organına da bu yükümlülüğü getirdiği görülmektedir. Nitekim yasama organı da, yargı yetkisini işlevsiz hale getirecek yasama etkinliklerinde bulunmamalıdır.⁵¹

İptal kararlarının uygulanma zorunluluğu, kararların hiç uygulanmaması haline özgü değil ortaya çıkabilecek tüm uygulanmama halleri için yerine getirilmesini sağlamaya yönelik olduğu göz ardı edilmemelidir. Bu kapsamda, Anayasa 138/4 de geçen kararların “değiştirilemeyeceği” ifadesi, kararın içeriğine uygun olarak işlem tesis etme ve eylemde bulunma, “geciktirilemeyeceği” ifadesinden ise, idarenin belirli

---

⁴⁹ Bahri Savcı, “İdari Yargı Kararlarına Saygı Sempozyumu Konuşma Özeti”, *Danıştay Dergisi*, S. 20-21, (1977): 90.

⁵⁰ Tahsin Bekir Balta, *İdare Hukukuna Giriş I* (Ankara: Türkiye Ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 1970), 81.

⁵¹ Nuri Yaşar, *İdari Yargı İdari Yargıç ve Yargısal Emir* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2002), 106.

süre içinde iptal kararının gereğini yeri getirmesi gerektiğini belirtme amacı taşımaktadır.⁵²

1.2.1.3. Hak Arama Özgürlüğü

Anayasa'nın 36. maddesinde, "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı merciler önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz.*" hükmü bulunmaktadır.

İdari yargı mercileri tarafından verilen kararları, ilgisinin hak arama özgürlüğü çerçevesinde dışa yansıyan ve somutlaşan halidir. Dolayısıyla iptal kararları sadece hukuka aykırılığı tespit eden birer belge değildiler; uygulanmaları gerekir ve zorunludur.⁵³

İptal kararının uygulanmaması, hak arama özgürlüğünü kısıtlanmaktadır. Bu kapsamda iptal kararının uygulanmaması sebebiyle açılacak davalarda zararın tazmin edilmiş olması da bu gerçeği değiştirmeyecektir.

1.2.2. Yasal Düzenleme

İdari yargı kararlarının uygulanması, İYUK 28. madde de düzenlenmiştir.⁵⁴ Anayasa 138. Madde ile aynı paraleldedir ancak daha ayrıntılı bir düzenleme içermektedir.

---

⁵² Altay, *Uyuşmazlıklar*, 3.

⁵³ Altay, *Uyuşmazlıklar*, 4.

⁵⁴ **Kararların sonuçları**

Madde 28 – 1.(Değişik:10/6/1994-4001/13 md.) Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemelerinin esasa ve yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararlarının icaplarına göre idare, gecikmeksizin işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecburdur. Bu süre hiçbir şekilde kararın idareye tebliğinden başlayarak otuz günü geçemez. (İptal cümle: Anayasa Mahkemesi'nin 10/7/2013 tarihli ve E.: 2012/107 K.: 2013/90 sayılı Kararı ile.) (...) (Ek cümleler: 21/2/2014-6526/18 md.; Değişik üçüncü ve dördüncü cümleler: 10/9/2014-6552/97 md.; İptal üçüncü cümle: Anayasa Mahkemesi'nin 25/11/2015 tarihli ve E.: 2014/86, K.: 2015/109 sayılı Kararı ile.) (...) (1) (İptal dördüncü cümle: Anayasa Mahkemesi'nin 2/10/2014 tarihli ve E.: 2014/149, K.: 2014/151 sayılı Kararı ile.) (2) (Ek cümle: 10/9/2014-6552/97 md.) (...) (1) ancak disiplin hükümleri saklıdır. (1)

2. (Değişik: 2/7/2012-6352/58 md.) Konusu belli bir miktar paranın ödenmesini gerektiren davalarda hükmedilen miktar ile her türlü davalarda hükmedilen vekâlet ücreti ve yargılama giderleri, davacının veya vekilinin davalı idareye yazılı şekilde bildireceği banka hesap numarasına, bu bildirim tarihinden itibaren, birinci fıkrada belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde yatırılır. Birinci fıkrada belirtilen süreler içinde ödeme yapılmaması halinde, genel hükümler dairesinde infaz ve icra olunur.

3. Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemeleri kararlarına göre işlem tesis edilmeyen veya eylemde bulunulmayan hallerde idare aleyhine Danıştay ve ilgili idari mahkemede maddi ve manevi tazminat davası açılabilir.

4. (Değişik: 21/2/2014-6526/18 md.) Mahkeme kararlarının süresi içinde kamu görevlilerince yerine getirilmemesi hâlinde tazminat davası ancak ilgili idare aleyhine açılabilir.

5. Vergi uyuşmazlıklarına ilişkin mahkeme kararlarının idareye tebliğinden sonra bu kararlara göre tespit edilecek vergi, resim, harçlar ve benzeri mali yükümler ile zam ve cezaların miktarı ilgili idarece mükellefe bildirilir.

İdari yargı kararının uygulanmaması sonucunda açılacak dava neticesinde hükmedilen tazminatın, idare tarafından tazmin edilmiş olması, idarenin iptal kararını uygulama yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacaktır. Dolayısıyla esas olan idarenin, aleyhine olan iptal kararını isteyerek uygulamasıdır aksi takdirde ortaya çıkan ilk sonuç egemenlik ilkesinin zedelenmesi olacaktır. Bu sebeple idarenin, iptal kararlarını iradesiyle uygulamamaya cesaret edebilecek araçlardan mahrum kalması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle idare, iptal kararının uygulanması için gereken bütün tedbirleri almak, kötü niyetli olarak uygulamama yolunda tepki vermemek zorundadır.⁵⁵

Danıştay 5. Dairesi'nin bir kararında⁵⁶,

“...Anayasa ve İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda yer alan bu hükümler yargı kararlarının bağlayıcılığını ve uygulanma zorunluluğunu belirtmeleri yönünden temel hükümler olup, idareye keyfi bir biçimde yargı kararını uygulamama olanağı ve yetkisi tanımadıkları gibi, idare bütçesinden ödeyeceği bir tazminatı gözden çıkararak yargı kararını uygulamaktan da kaçınmaz. Böyle bir davranış kesin hükme saygı ve hukuk devleti ilkeleriyle de bağdaşmaz.”

ifadelerine yer vermiştir. Hükmünden de açıkça anlaşılacağı üzere idarenin, “zararı öderim, hükmü uygulamam” tavrı takınamayacağı gibi dolaylı yoldan da uygulamama yoluna başvurmasının önü kesilmiştir. Hatta idare, iptal kararının gerekçesinin hukuka aykırı olduğunu düşünse dahi kararı uygulamaktan kaçınmaz. Yargıya duyulan güvenin sarsılmaması için iptal kararlarının uygulanması gerekmektedir.⁵⁷

---

6. (Değişik: 2/7/2012-6352/58 md.) Tazminat ve vergi davalarında idarece, mahkeme kararının tebliğ tarihi ile ödeme tarihi arasındaki süreye 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 48 inci maddesine göre belirlenen tecil faizi oranında hesaplanacak faiz ödenir. Ancak mahkeme kararının davacıya tebliği ile banka hesap numarasının idareye bildirildiği tarih arasında geçecek süre için faiz işlemez.

⁵⁵ Yaşar, *Yargısal Emir*, 103.

⁵⁶ Danıştay 5. Daire, E:1992/5927, K:1993/5798, K.T. 15.12.1993, Danıştay, 12. Daire, E: 1692, K: 1099 K.T.13.05.1968.

⁵⁷ Altay, *Uyuşmazlıklar*, 7.

1.3. İptal Kararının Uygulanmaması Halleri

1.3.1. İptal Kararının İdare Tarafından Uygulanmaması

1.3.1.1. Kararın Hiç Uygulanmaması

İdarenin iptal kararını hiç uygulamaması hali, iptal kararının ardından tesis etmesi gereken işlemi veya eylemi yapmaktan kaçınması yani bir nevi anayasal ve yasal yükümlülüklerini hareketsiz kalarak ihlal etmesidir. Başka bir deyişle idari yargı makamlarınca verilen kararların içeriğine göre bir işlem tesis etmesi veya eylemde bulunması ve bunu da İYUK 28. Madde de belirtilen süre içerisinde yapması gerekirken süre geçirildikten sonra dahi tamamen hareketsiz kalması halidir.⁵⁸ İdarenin hareketsiz kalarak hiçbir işlem veya eylemde bulunmamasını Onar⁵⁹ “yapmama fiili”, Duran ise “menfi eylem” olarak tanımlamaktadır.

Bazı idari yargı kararlarında, idarenin iptal kararını hiç uygulanmaması durumunu da bir işlem olarak değerlendirdiği görülmektedir.⁶⁰ Konuyla ilgili bir Danıştay kararında⁶¹;

“...Bir Hukuk Devleti’nde aslolan idarenin yargı kararını kendiliğinden uygulamasıdır. Ancak davacı da kararın uygulanması için idareye başvurabilir. Bu başvurunun reddedilmesi halinde İdare Hukuku bakımından tek yanlı irade beyanı içeren ve ilgili hakkında hukuki sonuç yaratan bir işlem tesis edilmiş olacağından bu işleme karşı iptal davası açılabileceği kuşkusuzdur. Öte yandan, yargı kararlarının uygulanmamasının hem bir iptal nedeni hem de ağır hizmet kusuru oluşturduğu açıktır ...”

şeklinde ifade edilmektedir.

Danıştay ayrıca kadrosuzluk nedeniyle eski görevine veya durumuna uygun başka bir göreve atanmamasını⁶²; iptal kararının idareye tebliğinden bir yıl geçmiş olmasına karşın eylemsiz kalmasını⁶³... da hiç uygulamama hali içerisinde değerlendirmektedir.

Tüm bu açıklamalar ışığında iptal kararlarının hiç uygulanmaması, yargı kararlarının sadece hüküm fıkraları itibarıyla değil gerekçeleri itibarıyla da bağlayıcı olmaları nedeniyle uygulanmasında idareler tarafından karardaki gerekçeler de dikkate

---

⁵⁸ Turgut Candan, *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu* (Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları, 2005), 646; Lütfi Duran, “İdari Muhakeme Usulü, Mahkeme Kararı Kroniği” *İHFM*, C.XXXIII, sayı.3-4 (1968):390.

⁵⁹ Onar, *İdare Hukuku*, 3:1998.

⁶⁰ Altay, *Uyuşmazlıklar*, 165.

⁶¹ Danıştay 6.Daire, E.:1995/7076, K.:1996/4029, K.T.9.10.1996.

⁶² Danıştay 8.Daire, E.:71/2727, K.:72/426, K.T.8.2.1972.

⁶³ Danıştay 12.Daire, E.:74/2125, K.:78/1397, K.T.22.5.1978.

alınmak suretiyle yeni işlemler tesis edilmesi gerekirken hareketsiz kalması hali olarak ifade edilebilir.

1.3.1.2. Kararın Geç Uygulanması

İYUK 28. maddenin 1. fıkrasında idarenin, idari yargı kararlarını gecikmeksizin uygulamakla yükümlü olduğu ifade edilmektedir. Başka bir deyişle idare, iptal kararlarını, koşulların elverdiği ölçüde derhal uygulamak zorundadır. Madde içerisinde belirtilen otuz günlük süre ise idarenin gecikmeksizin, derhal uygulama yükümlülüğünü kaldırmadığı açıktır. Yani idare işlem tesis etmek veya eylemde bulunmak için otuz günlük süresinin olduğunu iddia ederek bekletme hakkına sahip olduğunu ileri süremez. Çünkü kanun idareye, iptal kararının tebliğinden itibaren otuz gün içinde uygulama yetkisi tanımamaktadır. Bu sebeple idare olabildiğince kısa süre içerisinde kararı uygulamak zorundadır.⁶⁴

Belirtilen süre esasında idarenin, uygulamadaki koşulları elverişli olmaması sebebiyle gereksinim duyabileceği süresinin üst sınırını oluşturmakta ve gerekçelerini ortaya koyduğu takdirde otuz günlük süre içerisinde işlem tesis etmesi veya eylemde bulunması durumunda yaptırma tabi olmadan geçireceği süre olarak değerlendirilmelidir.⁶⁵

İdare, iptal kararını uygulamış ancak gerekçesini ortaya koymadan makul sürede uygulamayarak da kararı geç uygulanmasına sebep olmaktadır. Kimi zaman makul süre otuz günlük sürenin sonuyken kimi zamansa tebliğ edildiği gün olabilir. Lakin iptal kararı her ne kadar otuz günlük süre içerisinde uygulanmış olsa dahi, makul süre içerisinde uygulanmamış ise kararın geç uygulanması hali oluşacaktır. Bu gibi durumlarda da sorumluluğun doğacağı açıktır.⁶⁶

⁶⁴ "...iptal ve yürütmenin durdurulması kararları arasında, idarenin, kararların gereklerine göre işlem yapması bakımından hiçbir fark yoktur. Yürütmenin durdurulması kararını alan idare, kararın gerekçesini ve durdurulan işlemin niteliğini dikkate alarak yeni bir işlem veya eylem yapmak zorundadır. Bu kararların maddi koşulların elverdiği ölçüde derhal uygulanması idare hukukunun genel ilkelerindedir." Danıştay 10.Daire, E.:1990/211, K.:1990/256, K.T.10.10.1990. Altay, *Uyuşmazlık*, 170.

⁶⁵ "Anayasa'nın 2.maddesinde yer alan 'Hukuk Devleti' ilkesinin doğal sonucu olarak idarenin mahkeme kararlarını 'aynen' ve 'gecikmeksizin' uygulamaktan başka bir seçeneği bulunmamaktadır. Bu kural, idareye kararın tebliğ tarihinden başlayıp otuz günün dolmasına kadar süren bir uygulamama yetkisi tanıyan bir hüküm değildir. Aksine, maddede kararların derhal uygulanması ilkesi benimsenmiş olup her durumda bu sürenin otuz günü aşamayacağı, kararların uygulanması için idarelerin gereksinim duydukları sürenin nihayet otuz günle sınırlı bulunduğu hükme bağlanmıştır."

Danıştay 5.Daire, E:2001/202, K:2002/723, K.T.14.2.2002.

⁶⁶ Ramazan Çağlayan, *İdari Yargı Kararlarının Sonuçları ve Uygulanması* (Ankara: Asil Yayıncılık, 2004), 282.

Öte yandan, iptal kararını gereği gibi uygulayabilmek için otuz günlük sürenin yetmediği durumlarda Danıştay kanunda belirtilen süre içerisinde harekete geçme durumunu, idare açısından işlemi tesis etmedeki iyiniyetli bir davranış olması sebebiyle yeterli görmektedir.⁶⁷

Kararın hiç uygulanmaması halinde açılacak dava sonucunda kararın yerine getirilmesi hususu da esasında kararın geç uygulanması halini oluşturur.⁶⁸ Çünkü idare iptal kararını uygulamayarak kişiyi dava açmaya itmiş ve bu dava sonucunda bir işlem tesis etmiştir. Olağan yargılama süresi göz önüne alındığında kanunda belirtilen otuz günlük sürenin de dava süresince geçmiş olacağı açıktır ve idarenin öncelikli yükümlülüğü kararı gecikmeksizin uygulamaktır.

Dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise iptal kararının uygulanmasında belirlenecek sürenin, idarenin iptal kararının gereklerine uygun olarak işlemi uyguladığı tarihin baz alınmasıdır. Şayet iptal kararının gereğine uygun olarak tesis ettiği işlemin yapıldığı tarih baz alınırsa kötü niyetli uygulamalara sebebiyet verebilir.⁶⁹

İptal kararlarının geç uygulanması sebebiyle açılacak davalarda; tazminata hükmedilmesi için, idarenin, iptal kararını kanunda belirtilen otuz günlük sürenin

---

⁶⁷ "...Öte yandan, yukarıda sözü edilen Yönetmeliğin "Yer değiştirme zamanı" başlıklı 15. maddesinde; "Hizmet gerekleri ve idari zorunluluklar dışında yer değiştirmeler yılda bir defa yapılır. Yer değiştirme kararnamesi; yer değiştirecek meslek mensuplarının en geç Eylül Ayı içinde yeni yerlerinde görevlerine başlayabilecek zamana göre düzenlenir." hükmü yer almıştır. Olayda; Danıştay İdari Dava Daireleri Genel Kurulu kararı üzerine davacının, Bakan Onayı ile ... Vali Yardımcılığına iade edildiği ve karar gerekçesinde yer alan ve durumuna uygun bir göreve; kararname hazırlanması için gerekli aşamalar geçirilerek makul sürede atandığı anlaşılmış olup; bu durum karşısında davalı idarenin yargı kararını uygulamayarak davacının manevi tazminata konu olabilecek şekilde elem ve ızdırap duymasına yol açan bir eyleminin bulunmadığı anlaşılmıştır." şeklinde değinilmek suretiyle, idarenin ilgisini atamaya ilişkin işlemlerin tesisi esnasında geçen sürenin makul olup olmadığı ve idarenin bu konuda elinden gelen gayreti gösterip göstermediği incelenerek karar verilmiştir." Danıştay 5. Daire, E:1997/1268 K:2000/434, K.T.09.02.2000.

⁶⁸ Altay, *Uyuşmazlık*, 178.

⁶⁹ "...yürütmeyi durdurma kararının 14.6.2000 tarihinde bildirilmesi üzerine, derhal kararın uygulanması yolunda bir işlem kurmak zorunda bulunan davalı yönetimce, her ne kadar 2577 Sayılı Yasanın 28/1.maddesinde tanınan otuz gün içinde, 12.7.2000 onay tarihli işlemle davacı görevine iade edilmiş ise de; hukuksal bir zorunluluktan ya da davacının herhangi bir eyleminden kaynaklanmaksızın, anılan işlemin davacıya onbeş günlük bir gecikmeyle 27.7.2000 tarihinde bildirilmesinde; yargı kararının uygulanmasının geciktirilmesi amacının güdüldüğü ve davacı hakkında yönetsel işlemler ile bu işlemlere ilişkin yargısal süreç de gözönünde bulundurulduğunda; adı geçenin fiilen 10.Bölge Müdür Yardımcılığı görevinde çalışmasına olanak tanınmayarak ağır bir hizmet kusuru işlendiği açıktır." Danıştay 5.Daire, E.:2001/202, K.:2002/723, K.T. 14.2.2002.

sonunda uygulaması maddi tazminata hükmedilmesi için yeterli görülmektedir. Hatta şartlar gerçekleşmişse, manevi tazminat için de yeterli bulunmaktadır.⁷⁰

1.3.1.3. Kararın Gereği Gibi Uygulanmaması / Kararın Eksik Uygulanması

İptal kararının uygulanmasında idare, hareketsiz kalmayıp bir işlem tesis etmekte veya eylemde bulunmaktadır fakat idarenin iptal kararı sonucunda tesis ettiği yeni işlem veya eylem, iptal edilen kararlar beklenen sonucu tam olarak karşılamamakta ve hatta yetersiz kalmaktadır. Kimi zamansa tesis edilen yeni işlem veya eylem, iptal kararıyla amaçlanan hukuksal koruma ve menfaati etkisiz hale getirecek, yeni bir ihlalin ortaya çıkmasını sağlayacak nitelikte olabilir. Esasında idare tarafından iptal kararı sonrasında tesis edilen işlem ve eylemin gerçekten kararı yerine getirip getirmediğinin araştırılması gerekmektedir. Çünkü idarenin iptal kararına konu olan işlemin tüm sonuçlarını ortadan kaldırma ve o idari işlemin hiç yapılmamış sayılması ilkesi kapsamında yükümlülüğü bulunmaktadır.

Bu koyla ilgili Danıştay 10. Dairesinin, 28.05.2004 tarihli, 2002/4061 esaslı ve 2004/5219 sayılı kararında;

“Anayasanın ve 2577 sayılı Yasanın yukarıda aktarılan hükümleri ile ortaya konulan hukuki durum karşısında, yargı yerlerince verilen kararların, ilgili mercilerce uygulanması asıl olup, bu yoldaki hukuki işlemlerinde yine aynı merciler tarafından hukuk kuralları çerçevesinde yapılması hukuka bağlı devlet ilkesinin bir gereğidir.”

şeklinde ifade edilmiştir.

Bazen idare, iptal edilen kararın gereğinin bir kısmını yapmış olduğu yeni işlem veya eylemle sağlamakta ancak diğer kısmı için kanunda belirlenen süre geçmiş olmasına rağmen hareketsiz kalmaktadır. Bir nevi noksan infaz söz konusudur. Bu durumda da iptal kararı sonucu, tesis edilmeyen işlem veya eylemler açısından âdemi infaz yani kararın uygulanmaması söz konusu olacaktır.

Danıştay bir kararında iptal kararının, gereği gibi uygulamama veya eksik uygulama hallerin idari yargı kararının hiç uygulanmama halini doğuracağına hükmetmiştir.⁷¹ Dolayısıyla mahkemenin, ilk olarak iptal kararı sonrasında tesis edilen

⁷⁰ Danıştay 8.Daire, E.:1987/287, K.:1988/92, K.T.24.11.1988.

⁷¹ “İdare mahkemesince verilen yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararların, dava konusu işlemi tesis edildiği tarihten itibaren hukuk âleminde kaldırdığı, işlem öncesi hukuksal durumun yeniden yaratılmasını sağladığı; davacının re'sen emekliye sevk işleminin yürütülmesinin durdurulmasına karar verildiğinde, eski görevine döndürülmesi gerektiği, başka bir yere atama yapılmasının yargı kararının

yeni işlemin yargı kararının gereğini yansıtıp yansıtmadığının değerlendirilmesi gerekir ki eksik uygulamanın varlığı tespit edilebilsin.⁷²

Öte yandan iptal kararıyla eski görevine dönmesi gereken kişinin, yeni bir göreve atanmasıyla iptal kararının uygulandığı hususunda yapılacak araştırmada, idarenin tesis ettiği yeni işlemin amaç unsuru açısından değerlendirilmesi gerekir.⁷³ Çünkü idare, iptal kararıyla tesis ettiği yeni işlemin, iptal kararının gereğine uygun tesis etmiş denilebilmesi için kamu yararı ve hizmet gerekleri açısından gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Lakin idarenin, davacının zararına hareket ettiği anlaşılırsa yargı kararını gereği gibi yerine getirmediği kabul edilecektir.

1.3.1.4. Kararın Hatalı Uygulanması

İdare, iptal kararının gereğini uygulamak için yeni bir işlem tesis etmekte veya eylemde bulunmakta lakin uygulama sırasında hata yapmaktadır. Aslında idarenin iptal kararının gereğini uygulama yolunda bir iradesi var ancak hata konusunda iradesi bulunmamaktadır. Başka bir deyişle, idare işlem tesis etme veya eylemde bulunma noktasında niyetli fakat farkında olmadan hatalı uygulama yapmaktadır.⁷⁴ Her ne kadar bu durum kararın eksik uygulanması haline benzese de, hatalı uygulama halinde idarenin hata yönünden iradesi bulunmamakta bilinçli olarak bu hatayı yapmamaktadır.⁷⁵ İdare, yaptığı hatalı uygulamasını düzeltme yoluna gitmezse o zaman kararı uygulamamaktan sorumlu olacaktır.

1.3.1.5. Kararın Biçimsel Uygulanması

İdare, iptal kararının gereğini uygulama görüntüsü altında aslında uygulamamaktan dolayı karşılaşılabileceği yaptırımlardan kaçınmak amacıyla bir nevi

---

uygulanmaması anlamını taşıdığı ve bu tutumun manevi tazminat ödemeyi gerektirdiği hakkında” Danıştay 10.Daire, E:1995/216, K:1997/1560, K.T.05.05.1997.

⁷² Altay, *Uyuşmazlıklar*, 179. “İdare, iptal kararının amaç ve kapsamına göre yeni bir işlem ya da işlemler yapmak, iptal edilen idari işlemten doğan tüm sonuçları ortadan kaldırmak, idari işlemin hiç yapılmamış sayılması ilkesi gereği olarak, önceki hukuki durumun geçerliliğini sağlamak görevi ile yükümlüdür. İptal kararının söz konusu sonuçları doğurduğu dikkate alındığında, sözleşmeli personel statüsünde Başbakanlık Müşaviri olarak görev yapmakta iken bu görevinden alındığı tarihteki statüsü hakkında herhangi bir itilaf bulunmayan davacının, anılan işlemin Danıştay 5.Dairesince iptal edilmesi nedeniyle sözleşmeli personel statüsünde Başbakanlık Müşavirliği görevine iade edilmesi zorunlu olup, sözü geçen göreve iade edilmekle birlikte kendisiyle sözleşme yapılmamasında hukuka uyarlık bulunmamaktadır. Ayrıca davacının Başbakanlıktan ayrı kaldığı dönemde sözleşme ile çalıştırılması için gereken şartları kaybettiği yolunda bir savunmada bulunulmadığını da vurgulamak gerekir.” Danıştay 5.Daire, E.:1995/2413, K.:1995/3976, K.T.7.12.1995.

⁷³ Danıştay 5.Daire, E. 1995/895, K. 1995/1295, K.T. 04.04.1995.

⁷⁴ Candan, *Açıklamalı İdari*, 646.

⁷⁵ Çağlayan, *Yargı Kararlarının Sonuçları*, 282.

biçimsel olarak yeni bir işlem tesis etmekte veya eylemde bulunmaktadır. İdare kararın infazını muvazaalı bir şekilde gerçekleştirmekte başka bir ifadeyle “-miş” gibi yapmaktadır. Aslında ortada idari yargı mercileri tarafından verilmiş iptal kararının gereğinin yapıldığını gösteren bir işlem mevcut olsa da tesis edilen yeni işlem esasen “hiç uygulamama” halinin farklı bir görünüşüdür. Biçimsel olarak uygulayarak iptal kararını etkisiz hale getirmek amaçlanmakta, bunun sonucu olarak iptal kararıyla beklenen yarar sifıra indirilmektedir. Konuyla ilgili Danıştay 5. Dairesinin bir kararında⁷⁶;

“... Davacının Personel ve Eğitim Dairesi Başkanı olarak görev yapmakta iken iki kez başka görevlere atandığı ve geçici olarak görevlendirildiği, bu işlemlerin iptali istemiyle açtığı davalarda verilen kararlar üzerine eski görevine döndürüldükten sonra, hakkında gerekçesiz olarak yeni işlemler kurulduğu göz önüne alındığında, söz konusu işlemlerle yargı kararlarını etkisiz bırakma amacı güdüldüğü sonucuna varıldığından yargı kararlarının biçimsel olarak uygulanması suretiyle oluşan ağır hizmet kusuru nedeniyle manevi tazminata hükmedilmesi gerekirken ...”

şeklinde ifade edilmiştir.

İdare tarafında tesis edilen bir işlem, idari yargı mercileri tarafından şekil sakatlıkları sebebiyle iptal edilmesi durumunda, idare tarafından bu sakatlık giderilerek yeni bir işlem yapılması kararın biçimsel uygulanması olarak değerlendirilemeyeceği açıktır.

İdari yargı kararını biçimsel olarak uygulamış olması, iptal kararını gereği gibi uyguladığı anlamını taşımayacağından idarenin sorumluluğu devam edecektir.

1.3.2. İptal Kararının İmkânsızlık Nedeniyle Uygulanmaması

İdari yargı mercilerince verilmiş iptal kararlarının gereğinin yerine getirilmesi zorunludur fakat bu zorunluluk, uygulanması mümkün olabildiği ölçüdedir. İnfazın gerçekleştirilmesinde imkânsızlık söz konusuysa kararın uygulanmaması kabul görülmektedir.⁷⁷ İdarenin, iptal kararının gereğine uygun yeni işlem tesisi edememiş veya eylemde bulunamamış olması bir imkânsızlık sebebine dayandığı için kararın yerine getirilmediğinden söz edilemeyecektir.⁷⁸

⁷⁶ Danıştay 5. Daire, E:2001/2787, K:2005/522, K.T.02.02.2005; Danıştay 5.Daire, E.:1999/296, K:1999/871, K.T.8.4.1999.

⁷⁷ Uler, *İptal Kararları*, 99-100; A. Şeref Gözübüyük, *Yönetmelik Yargı* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2003), 253-254.

⁷⁸ Candan, *Açıklamalı İdari*, 641.

İdarenin iptal kararını uygulamamasından ziyade kararın uygulanamaması söz konusudur. Ayrıca belirtmek gerekir ki imkânsızlık sebebiyle uygulanamama hali idari yargı mercilerinin sadece iptal kararında söz konusu olup tam yargı davasında verilen bir kararın uygulanamaması hali kabul edilmemiştir. İmkânsızlık sabit kıstasları olan bir durum olmadığı için her olayın kendi şartları içinde değerlendirilmesi gerekmektedir.⁷⁹

İptal kararlarının uygulanmasındaki imkânsızlık halleri karşımıza iki türlü çıkmaktadır; hukuki ve fiili imkânsızlık. İdare, hukuki veya fiili imkânsızlık sebebiyle iptal kararın gereğine uygun olarak yeni işlem tesis edemediğini veya eylemde bulunamadığını kanıtlaması dâhilinde kararın infazı yükümlülüğünden kurtulmuş olur. Bu durum fiili imkânsızlığın hukuki zorunluluğu bertaraf edeceği yolundaki hukukun genel prensipleri gereğindedir. Dolayısıyla imkânsızlık sadece kararın gereğini yerine getirme zorunluluğunu ortadan kaldırır. Yoksa imkânsızlık sebebiyle ilgilinin maddi veya manevi bir zararı söz konusuysa, idare bu zarardan sorumludur ve tazminle yükümlüdür.⁸⁰

İmkânsızlık sebebiyle iptal kararının uygulanamaması durumu, idarenin, iradi hareketle infazdan kaçınması halinden ziyade irade dışı sebepler yüzünden gereğinin yapılamamasıdır. Dolayısıyla imkânsızlık halinde, iptal edilen kararın hiç uygulanamaması veya geç uygulanması durumları ortaya çıkacaktır.⁸¹

Kural, idari yargı mercileri tarafından verilen iptal kararların gereğinin yapılmasının zorunlu olmasıdır. İmkânsızlık hali ise istisnadır. Bununla beraber, imkânsızlık, dava konusu işlemin tesis edildiği tarihten sonra ortaya çıkması gerekmektedir.⁸²

---

⁷⁹ “2709 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasınının 138.maddesinde, yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uymak zorunda olduğu, bu organlar ve idarenin, mahkeme kararlarını hiçbir surette değiştiremeyeceği ve yerine getirilmesini geciktiremeyeceği öngörülmektedir. Aynı yükümlülük 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanununun 28.maddesinde de kabul edilmiştir. Anayasa ve İdari Yargılama Usulü Kanununda belirtilen hükümleri, yargı kararlarının bağlayıcılığını ve uygulama zorunluluğunu belirtmeleri yönünden temel hükümlerdir. Ancak, uygulamada ve öğretide de kabul edildiği gibi temel amaç yargı kararının gerekçesine uygun olarak uygulanması olmasına karşın, kimi özel durumlarda bu kararların uygulanmasında fiili ve hukuki imkânsızlık olabilir. Doğaldır ki imkânsızlık durumunun var olup olmadığı her olayın özelliğine göre kendi içinde değerlendirilecektir.” Danıştay 1.Daire, E:1991/54, K:1991/53, K.T.4.4.1991.

⁸⁰ Danıştay DDGK, E:1975/383, K:1978/286 K.T. 14.04.1978.

⁸¹ Altay, *Uyuşmazlıklar*, 195.

⁸² Altay, *Uyuşmazlıklar*, 195.

İdari yargı mercileri tarafından verilen kararlar incelendiğinde, kimi içtihatlarda⁸³ “hukuki ve fiili imkânsızlık” ifadesi kullanılırken kimi içtihatlarda⁸⁴ ise sadece birine dayanılarak yahut “veya” bağlacı kullanılarak hüküm kurulmuştur. Dolayısıyla kararlarda fiili ve hukuki imkânsızlık hallerinin birlikte olması şartına ilişkin bir kesinlik görülmemektedir. Esasen, iptal kararının uygulanmasındaki engel olarak karşımıza çıkan imkânsızlık hallerinin birlikte aranması hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmayacağı açıktır. Aksi halde hukuken mümkün ancak fiilen imkânsız olan işlemi uygulayamayan idarenin bu hareketi, hukuka aykırı olarak değerlendirilecektir.

1.3.2.1. Hukuki İmkânsızlık

İdarenin, iptal kararının gereğini yerine getirmek amacıyla işlem tesis ederken veya eylemde bulunurken ortaya çıkan hukuki engelin söz konusu olduğu durumlarda, hukuki imkânsızlıktan bahsedilebilir.⁸⁵ Bir nevi idarenin, başka bir hukuk kuralı sebebiyle kararın gereğini yerine getirememesidir.⁸⁶ Bu bağlamda, iptal kararının uygulanamaması başka bir yasal düzenlemenin varlığının engelinden kaynaklanmaktadır.

Somutlaştırmak gerekirse, kişinin kendisi hakkında memurluktan çıkarma işlemi tesis eden idareye karşı işlemin iptali talebiyle dava açmasından sonra kendi istediğiyle emekliye ayrılması durumunda, iptal edilen işlemin artık hukuki imkânsızlık sebebiyle uygulanamamasıdır. Burada kamu görevlisi statüsü değişmesinden kaynaklanan bir imkânsızlık hali mevcuttur.

Bir başka örnek, hukuka aykırı gerçekleştirilen memur atamasına karşı iptal davası açılmasından sonra ilgilinin emeklilik yaşının gelmesi sebebiyle emekliye ayrılması durumunda, iptal kararı çıksa dahi artık ilgilinin emeklilik işlemini ortadan kaldırarak eski görevine başlatma hususu hukuki imkânsızlık sebebiyle gerçekleştirilemeyecektir.⁸⁷ İmkânsızlık halleri her durumun kendi özelliğine göre değişkenlik gösterse de genelleme yapmadan en sık karşılaşılan durumlar üzerinden

⁸³Danıştay 4.Daire, E.: 2012/6286, K.: 2013/462, K.T. 7.2.2013; Danıştay 5.Daire, E.: 2008/1385, K.: 2010/6441, K.T. 27.10.2010.

⁸⁴ Danıştay 2.Daire, E.: 2007/2869, K.: 2009/199, K.T. 23.1.2009.

⁸⁵ Candan, *Açıklamalı İdari*, 641.

⁸⁶ Uler, *İptal Kararları*, 99.

⁸⁷ “Davacı yürütmenin durdurulması kararı uygulanarak görevine iade edildikten sonra kendi isteğiyle emekliye ayrılmış olduğundan iptal kararı üzerine emeklilik statüsünden çıkarılarak İl Müdürlüğü görevine döndürülmesi konusunda idarenin yargı kararıyla zorlanamayacağı açıktır.” Danıştay 5.Daire, E.:1994/2686, K.:1997/91, K.T.21.1.1997; Çağlayan, *Yargı Kararlarının Sonuçları*, 196; Candan, *Açıklamalı İdari*, 642.

anlatılmaya çalışılacaktır. Çoğunlukla karşımıza kamu görevlileriyle ilgili hukuki imkânsızlık sebebiyle iptal kararlarının yerine getirilememesi durumu çıkmaktadır. Konuyla ilgili bir Danıştay kararında⁸⁸;

“Lehine iptal kararı veya yürütmenin durdurulması kararı verilen kişinin, bu karar verilmeden önce isteğiyle emekliye ayrılması veya başka bir göreve atanması halinde, bu yargı kararları üzerine idarece ne gibi bir işlem yapılabileceği hususuna gelince; Burada birbirinden bağımsız iki ayrı işlem mevcuttur. Bu işlemlerden birincisi davacının açmış olduğu iptal davası üzerine iptal edilen veya yürütülmesi durdurulan işlemdir. Diğeri ise davacının iradesine dayanılarak yani, isteğiyle emekliye ayrılması veya başka bir göreve atanması yolunda tesis edilmiş bulunan işlemdir. Bu işlemlerden birincisi hakkında verilmiş bulunan iptal veya yürütmenin durdurulması kararlarının yerine getirilmesi gerekli ise de, davacı kendi isteğiyle emekliye ayrılmak veya başka bir göreve atanmak gibi idareye yeni işlemler tesis ettirmiş bulunduğu cihetle hukuki bakımdan ortada yerine getirilmesi gerekli bir Danıştay kararı kalmamış bulunmaktadır. Ancak verilmiş bulunan iptal kararında davacının isteğiyle emekliye ayrıldığı veya başka bir göreve atandığı tarihe kadarki müstesap ve sübjektif haklarına ilişkin kısımların uygulanmasının zorunlu olduğu görüşüne oybirliğine... varılarak dosyanın Birinci Başkanlığa sunulmasına 9.3.1978 gününde karar verildi.”

hükmü kurulmuştur. Her ne kadar ilgilinin yeni statüsü sebebiyle iptal kararının uygulanmasında hukuki imkânsızlık çıksa dahi iptal kararının uygulanmasını hukuken engelleyen duruma kadar ki maddi hakların ifasının zorunlu olduğu açıktır.

Danıştay’ın başka bir kararında ise görevden çekilmiş sayılma kararına karşı iptal davası açılmış ve bu dava devam etmekteyken ilgilinin Sıkıyönetim Kanununun uygulanması sebebiyle görevine son verilmesi durumunda, devam etmekte olan mahkemeden iptal kararı çıksa dahi artık eski görevine iadesinin mümkün olmayacağını ifade etmektedir.⁸⁹

Belli nitelikler gereken görev için, niteliklere sahip olmasına rağmen atamasının yapılmaması işlemine karşı iptal davası devam ederken aranan nitelikleri kaybetmesi durumunda iptal kararı çıksa dahi imkânsızlık sebebiyle artık uygulanamaz hale gelmesi de bir hukuki imkânsızlık halidir.⁹⁰ Somutlaştırmak

⁸⁸ Danıştay 3.Daire, , E.:1978/151, K.:1978/199, K.T. 9.3.1978.

⁸⁹ “İdari işlemlerin idari yargı mercilerine iptal edilmesi, halinde idarenin bu iptal kararına uygun olarak yukarıda yer alan hüküm gereğince yeni bir işlem tesis etmesi gerekmektedir. Ancak bu uyuşmazlıkta davacının görevine 1402 sayılı yasa hükmü uyarınca son verilmesi nedeniyle, Danıştay ilamının uygulanması esnasında ortaya yeni bir hukuki durumun çıktığı, ve davalı idarece bu hukuki durum gözönüne alınarak işlem tesis edildiği anlaşılmış olup, yukarıda yer alan yasa hükmü uyarınca bu şekilde görevlerine son verilen memurların, bir daha kamu hizmetlerinde çalıştırılması mümkün bulunmadığından, davacının yeniden memuriyet statüsüne dönmesi hukuken mümkün değildir.” Danıştay 5.Daire, E.:1985/1475, K.:1986/1433, K.T.16.12.1986.

⁹⁰ “...Memuriyet kadro ve derecelerinin, hizmetin gereklerine ve yeni oluşan gereksinimlere göre yasalarda belirtilen usullere uyularak her zaman yeniden düzenlenmesi mümkündür. Ancak, yukarıda sözü edilen Yasa, Yönetmelik ve Yönerge hükümleri ve açıklamalara göre, yurt dışı koruma görevlisi

gerekirse, Türk Silahlı Kuvvetlerinde pilot olmak için diğer şartların yanında sağlıklı bir göz yapısına sahip olma kıstasına haiz olan ilgilinin, pilot yapılmaması işlemine karşı iptal davası açmış ve dava devam ederken, gözlerinde geri dönülmez bir şekilde görme kaybı yaşaması durumunda, iptal kararı çıksa dahi pilot olma niteliğini kaybetmesi nedeniyle hukuki imkânsızlık söz konusu olacaktır.

Bir başka hukuki imkânsızlık hali ise mevzuattan kaynaklanan olumsuzluk halleridir. Bu durumlarda ya yasal düzenlemenin olmaması veya yasal düzenlemelerde değişiklik yapılmasının iptal kararlarının yerine getirilmesine engel oluşturmasıdır. Doktrin tarafından, bu durumda dikkat edilmesi gereken husus yasamanın yasal düzenlemeler ile yargı kararlarını etkisizleştirmesinin Anayasaya aykırılık oluşturacağı dolayısıyla yapılması gerekenin iptal kararlarının uygulanmasını kolaylaştıran düzenlemeler yapılmak suretiyle işe karışabileceği olduğu ifade edilmektedir.⁹¹ İdarenin iptal kararlarının gereklerini yerine getirme konusunda kendisini engelleyen husus yasal düzenleme yokluğu ya da yasal değişiklik yapılması olsa dahi önemli olan hukuka saygılı davranış sergilenerek kararın uygulanması konusunda elinden geleni yapmış olmasıdır. Dolayısıyla söz konusu hallerdeki imkânsızlık durumunda idareni hareket tarzı her somut olay özelinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Hukuki imkânsızlık haline ilişkin olarak özel bir durumda özelleştirme sürecinde ortaya çıkmıştır. Bu noktada özelleştirme kapsamında kamuya ait hisselerin yabancı şirketlere satışına ilişkin 1989 yılında Yüksek Planlama Kurulu tarafından kararlar alınmış söz konusu kararların iptali istemiyle açılan davada yargı mercilerince kararlar hukuka aykırı bulunarak iptal edilmiştir.

Özelleştirme işlemleri birden çok idare ve tarafın katılımı ile yapılan hem kamu hukuku hem de özel hukuku ilgilendiren komplike işlemler olması hasebiyle özelleştirme süreci devam ederken verilen bir iptal kararının uygulanması daha kolayken süreç sona erdikten sonra verilen iptal kararının uygulanması açısından bir takım sorunlar gündeme gelmiştir. Özellikle de hisse devri yapılan yabancı şirket olması açısından ulusal olduğu kadar uluslararası boyutu olan bir durum ortaya

---

sınavını kazandığı tarihten sonra geçen süre içinde hakkında verilen yargı kararının uygulanması sırasında bu görev için öngörülen en üst rütbe olan başkomiserlik rütbesini de aşan ve halen emniyet amiri rütbesinde bulunan kişinin Yurtdışına koruma görevlisi olarak atanmasında hukuki imkânsızlık olduğu sonucuna varıldı.” Danıştay 1. Daire, E.:1991/54, K.:1991/53, K.T. 4.4.1991.

⁹¹ Gözübüyük, *Yönetmelik Yargı* (2003), 279.

çıkılmıştır. Bu noktada devreye Bakanlar Kurulu girerek 27.04.1992 tarihli prensip kararını yayınlamıştır.⁹² Söz konusu karar iptal kararlarının uygulanmasına idarenin bakış açısını yansıtmaması konusunda dikkat çekicidir.

Bahse konu kararda yargı kararlarının uygulanmasına ilişkin anayasal ve yasal düzenlemelere değinildikten sonra yabancılik unsuru olan ve özelleştirme açısından dışı karşı temsilde devletin yüksek menfaatlerinden, saygınlığından ve itibarından bahsedilerek kararın uygulanmasının bu hususları zedeleyeceği belirtilmiştir. Ayrıca, uluslararası hukukta önemli bir ilke olan sözleşme hükümlerine riayet edilmesini ifade eden ahde vefa ilkesine de değinilerek bu ilkenin de kararın uygulanmasını engellediği ve uluslararası sözleşmelerin iç hukuktaki üstünlüğüne değinilmiştir. Prensip kararında iptal kararlarının hukuki niteliğinin özelleştirme sürecinin hiç yapılmamışçasına eski duruma dönülmesine neden olacağı dolayısıyla iptal kararının uygulanmaması halinde ortaya çıkacak durum ve uygulanması durumunda oluşacak durum kıyaslanarak bir nevi yarar-zarar dengesinde, uygulanmama halinin sağlayacağı yarar tercih edilmesi de dikkat çekicidir.

Bu prensip kararı alabildiğince eleştiriye açıktır. Özelleştirme işlemleri ile uluslararası alanda bir nevi tanınırlık sağlanma ve devlet itibarını ve saygınlığını tesis ederek iyi tanıtım yapmak bu sayede de yabancı sermaye çekilmek istenmektedir. Bu kadar hassas davranılması gereken özelleştirme alanında, idare tarafından sürecin yönetiminde tesis edilen işlemler ve alınan kararlarda oldukça titiz davranılması gerekmektedirken bu yapılmamıştır. Nitekim yargı kararıyla işlem iptal edilmiştir.

İdari makamlarda bulunanlarca da yabancı şirketle imzalanan sözleşmenin uluslararası sözleşme niteliğinde ve iç hukuk kurallarından üstün olduğu ayrıca uluslararası alanda itibar kaybedileceği ileri sürülerek yargı kararının uygulanmayacağına yönelik karar alınmıştır. Somut olayda özelleştirilen idarenin, idareye geri dönemeyecek bir durumda (iflas etmesi ya da birden çok el değiştirmesi gibi) olmadığından iptal kararın uygulanmaması söz konusu olamayacaktır. Asıl alınan bu kararla uluslararası alanda itibar zedelenmiştir. Ahde vefa ilkesinden de önce anayasal ve yasal düzenlemeler ile kendisini bağlı görmeyen bir idare imajı çizilmiştir. Bu noktada yapılması gereken iptal kararını uygulamak, oluşan zararları da özel hukuk hükümlerine göre gidermektedir. Nitekim söz konusu prensip kararına karşı açılan

---

⁹² Prensip Kararının ayrıntısı için bkz. Altay, *Uyuşmazlıklar*, 219-220.

davada karar açıkça hukuka aykırı bulunarak iptal edilmiştir.⁹³ Asıl bu noktada idare, yargı kararlarının gereklerini yerine getirmemek için bir nevi bahane niteliğinde karar alarak itibar ve saygınlığını ayrıca hukuka bağlılığını yitirmiştir.

1.3.2.2. Fiili İmkânsızlık

Fiili imkânsızlık hali daha çok iptal kararı verilinceye kadar davaya konu işlemin uygulanıp bitmesinden kaynaklanan engellerdir. Yani nesnel alandaki engeller sebebiyle iptal kararının uygulanamamasıdır.⁹⁴ Fiili imkânsızlık ile hukuki imkânsızlık halini birbirinden ayırt etmek çoğu zaman kolay olmamıştır. Klasik örneklerden biri yüz yaşındaki çınar ağaçlarının kesimine yol açan işlemlerin eski haline getirilmeleri olanaksız olacağı, bir diğeri ise yıkım kararına⁹⁵ karşı açılan iptal davası devam ederken, idare tarafından yıkımın gerçekleşmesi sonucunda, iptal kararının gereğinin yapılmasının fiilen imkânsız olmasıdır. Çünkü idarenin, yıktığı binayı tekrar inşa etmesi veya verilen kısmi zararın elindeki araçlarla gidermesi olanaklı gibi gözükse de sahip olduğu araçları kamu hizmetinin görülmesi amacıyla kullanabileceği için mümkün olamayacaktır. Dolayısıyla burada verilen zarar geri dönülmez şekilde meydana geldiği için tazmini de parasal olarak gerçekleştirilecektir çünkü idareyi bina yap diye zorlayamayız. Bu gibi durumlarda fiili değil, hukuki imkânsızlık söz konusudur. Bu hukuki imkânsızlık da, idarenin aynen tazmin yükümünün olmayacağı kuraldır.⁹⁶ Velez ki idare yıktığı binayı tekrar yapabilme imkânı olsa dahi fiili imkânsızlık durumu olmadığını göstermeyecektir. Binanın idare tarafından tekrar yapılması fiili imkânsızlık sebebiyle ortaya çıkan zararın giderilmesine yönelik olduğu kabul edilmelidir.

Danıştay'ın bir kararında⁹⁷, konut tahsis işlemine katılması engellenen ilgilinin, işlemin iptali için açtığı dava devam ederken, tahsis işleminin tamamlanması sebebiyle verilen iptal kararının uygulanamayacağını belirtmektedir. Gerekçe olarak ise tahsisi işleminin tamamlanması sebebiyle ortaya fiili imkânsızlık halinin çıktığını ifade etmektedir. Lakin tahsis işleminin tekrarlanmasını engelleyecek maddi bir engel söz konusu olmadığı gibi kuraya katılmayan ilgilinin de katılımının sağlandığı yeni

⁹³ Danıştay 10.Daire, E.: 2002/4061, K.: 2004/5219, K.T. 28.05.2004.

⁹⁴ Uler, *İptal Kararları*, 9.

⁹⁵ Yıkıma ilişkin düzenleme içeren kanunlar için bkz. Yasin Melikşah, *İmar Hukukunda İdarenin Yıkma Yetkisinin Kullanımının Usul ve Esasları* (İstanbul: XII Levha Yayıncılık, 2009).

⁹⁶ Çağlayan, *Yargı Kararlarının Sonuçları*, 200.

⁹⁷ Danıştay 6.Daire, E.: 1985/880, K.: 21.05.1985, K.T. 1985/143.

bir tahsis işlemi yapabileceği açıktır.⁹⁸ Durumu öğretide farklı değerlendirenlerde bulunmaktadır. Gerekçe olarak da bir kişi için tahsis işleminin iptal edilmesinin doğru bulunmadığı, tahsis edilen konutlara yerleşenlerin taşınma masrafları gibi ciddi külfetlere sebep olacağı için bu durumun fiili imkânsızlık olarak değerlendirilmesi gerekliliğidir. Başka bir ifade ile kamu yararı düşünüldüğünde büyük külfete sebep olacağı ve eski hale getirilmesinin mümkün olmadığı durumlarda fiili imkânsızlık söz konusu olabileceğini ifade etmektedirler.⁹⁹

İptal kararının gereğinin yapılmasının hukuki mi yoksa fiili imkânsızlıkla mı gerçekleştirilemediğinin ispatının idareye tarafından gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bu durumun ispat edilmesi, iptal kararının aynen ifasını engellese ve yükümlülüğü kaldırsa da; idareyi sorumluluktan kurtarmayıp tazminata mahkûm edilmesine yol açabilecektir.¹⁰⁰

1.3.3. İptal Kararının Davacı veya Üçüncü Kişilerden Kaynaklı Uygulanmaması

Kararın uygulanmamasında idareye atfedilecek bir kusurun olmaması bilakis davacıdan veya üçüncü kişilerden kaynaklanan sebepler yüzünden iptal kararının uygulanmaması durumlarında, idarenin sorumluluğundan bahsedilemeyecektir.

İdari yargı mercilerinin vermiş olduğu kararlar incelendiğinde; idarenin, iptal kararının gereğini yapmak için ilgisine göreve başlaması için tebliğde bulunmasına rağmen tebliğden 5 yıl sonra kararın uygulanması yönündeki isteğinin kabul edilmemesi¹⁰¹; göreve başlamasına dair yazıyı askerdeyken tebellüğ eden davacının askerlik bitmesinde yıllar sonra göreve başlatılma talebinde bulunması ve bu talebinin kabul görmemesi¹⁰²; iptal kararının gereğinin yapılmasında idare haricinde başka bir iradenin de işlem yapması gereken durumlarda, idare üstüne düşeni yapmasına rağmen

⁹⁸ Çağlayan, *Yargı Kararlarının Sonuçları*, 217.

⁹⁹ Yaşar Güçlü, *Danıştay ve Yargıtay İçtihatları Işığında İdari Yargı Kararlarının Uygulanması* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010), 155.

¹⁰⁰ Lutfi Duran, *Türkiye İdaresinin Sorumluluğu, (Türkiye İdaresi)* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1974), 42-43.

¹⁰¹ “Her ne kadar davacı, 10 yıllık genel müruruzaman süresi içinde kararın uygulanması için başvurabileceğini ileri sürmekte ve Mahkemece de bu gerekçeye dayanılmakta ise de; ilgililerce anılan sürede kararın uygulanmasını istemek ancak karar gereklerinin idarece 60 günlük süre içinde yerine getirilmemesi halinde söz konusu olup, olayda davalı idarenin yükümlülüğünü süresinde yerine getirmiş olması nedeniyle davacının bu iddiasında ve Mahkemenin bu yöndeki gerekçesinde isabet görülmemiştir.” Danıştay 5.Daire, E.:1991/3066, K.:1992/944, K.T.15.4.1992.

¹⁰² Danıştay 5.Daire, E.:1990/1550, K.:1993/1104, K.T.10.3.1993.

üçüncü kişinin gerekeni yapmaması¹⁰³, gibi durumlarda idarenin, oluşan zararlardan sorumlu olmadığı hükmedilmiştir.

Her ne kadar yürütmenin durdurulması tezimin konusu olmasa dahi Danıştay'ın görüş değişikliği yaptığı ve idarenin savunma mekanizmasını elinden alan bir içtihat değişikliğinin önemi sebebiyle değinilmektedir. Danıştay eskiden yürütmenin durdurulması talepli açılan iptal davalarında, davacının yürütmenin durdurulması kararının uygulanmasından daha sonradan vazgeçmesi durumunda, iptal kararının uygulanmasını isteme hakkından da vazgeçtiğini kabul etmekteydi. Danıştay 5.Dairesinin, 24.2.1998 tarih, 1996/683 esas ve 1998/483 sayılı kararıyla;

“Olayda davacının .... İl Müdürlüğü görevinden ayrılmasına ilişkin müşterek kararname ile İl Müdürlüğüne borsa komiseri olarak atanmasına ilişkin işleme karşı açtığı davada Danıştay 5. Dairesince verilen 12.1.1993 günlü, E.:1992/5587 sayılı yürütmenin durdurulması kararı üzerine 19.3.1993 tarihli onayla görevine iade edildiği; bu onay kendisine henüz tebliğ edilmeden 26.4.1993 günlü onayla Elazığ ve Diyarbakır illerinde bir ay süreyle geçici görevlendirildiği; adıgeçenin bu işlemlerin aile birliği ve çocuklarının ruhsal durumlarında yapacağı olumsuz etkilerden, devam etmekte olan davası sonuçlanıncaya kadar korunmak amacıyla Ankara Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü emrine borsa komiseri olarak atanmak istediği, ancak davasından vazgeçmek gibi bir niyetinin bulunmadığı; her ne kadar yürütmenin durdurulması ve iptal kararlarının verilmesinden sonra, uygulanmasından önce ya da sonra ilgililerin iradeleri ile kararın uygulanmasından vazgeçmeleri halinde idarelerin yargı kararını uygulamak gibi bir zorunluluğundan söz edilemez ise de görevlendirme işleminin zamanlaması ve konusu da dikkate alındığında, bu yöndeki davacı iddialarının samimi ve inandırıcı olduğu; buna karşılık idarenin Danıştay 5. Dairesince yukarıda sözü edilen dava sonunda verilen iptal kararını uygulamaktan kaçınma nedeni olarak öne sürdüğü iddiaların hukuken kabul edilebilir bir yönü olmadığı anlaşılmaktadır.”

hükmüyle bu görüşünden vazgeçtiği görülmektedir. Her ne kadar yürütmenin durdurulması talepli iptal davası açmış ve yürütmenin durdurulmasına karar verilmiş olsa da, davacının şartlarını ağırlaştırıcı bir takım sonuçlara sebebiyet vermesi durumunda, uygulanmasından vazgeçilmesini isteme hakkını kullanması, ayrıca iptal kararının uygulanmasından da vazgeçtiği anlamına gelmeyecektir. İptal kararının uygulanmasından da vazgeçtiği sonucuna varmak idarenin elini güçlendirmek ve niyet okuyuculuğu yapmaktan öteye gidemez. Esas olanın, davacının gerçek iradesini tespit etmek olduğu ve azından vazgeçmesi, çoğundan vazgeçtiği anlamına gelmeyeceği için hak kaybının önüne geçilmesi açısından içtihattan dönülmesinin daha hakkaniyetli olduğu değerlendirilmektedir.

¹⁰³ Danıştay 12. Daire, E:1997/1331, K:1997/1210, K.T.29.05.1997.

BÖLÜM 2: İPTAL KARARININ UYGULANMAMASINDAN DOĞAN SORUMLULUK, AÇILACAK TAZMİNAT DAVALARI

2.1. İptal Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Sorumluluk

Daha önceki bölümlerden bahsettiğimiz gibi hukuk devleti ilkesinin olmazsa olmaz unsurlarından bir tanesi de hukuka bağlı ve saygılı idarenin hukuk kuralları içerisinde hareket etme konusunda kendisini sorumlu hissetmesidir. Olması gereken de budur. Lakin idareler idari faaliyetleri sırasında hukuk dışına çıkan işlem ve eylemlerde bulunabilmektedir. Özellikle bu işlem ve eylemler ile bireylerin hak ve özgürlüklerine ciddi sınırlamalar getirildiği göz önüne alındığında hukuk dışına çıkan idarenin hukukla kavranmasını ve hukuk sınırları içerisinde kalmasını sağlayan idari yargı denetimidir. Söz konusu denetimin de etkili olması için idarenin idari nitelikteki eylem ve işlemlerin görev açısından idari yargı mercilerinin denetiminden çıkarılan bir anlayışın benimsenmemesi, idari yargı denetimin etkinliğin azaltılması sonucunu doğuran düzenlemeler ve uygulamalar yapılmaması gerekmektedir.

Bu noktada, idarenin hukuk sınırları içerisinde kalmasını sağlayan önemli araçlardan biri de iptal davaları olup bu davalarda verilen iptal kararları önem taşımaktadır. İptal kararları niteliği ve sonuçları bakımından diğer yargı kararlarından farklı kendine has özellikleri bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri genel etkili olması ve işlem yapılmadan önceki hukuki durumun sağlanmasıdır.

Hukuka saygılı idare anlayışına sahip bir devlette idari makamlarda bulunanların bireylerin hak ve özgürlüklerini ihlal eden hukuka aykırı işlemlerinin yargı makamlarınca hukuka aykırılığı tespit edilerek iptal edilmesi halinde söz konusu kararın icaplarına uygun davranması beklenmektedir. Fakat uygulamada tam tersi davranışlarla (uygulamama, eksik uygulama, şekli uygulama gibi) bireyler karşılaşmaktadır. Dolayısıyla söz konusu uygulamama durumunun sonuçlarından olan sorumluluk idare ve kamu görevlisi açısından farklı neticeler doğurmaktadır.¹⁰⁴

İptal kararlarının bir mahkeme kararı olması hasebiyle Anayasanın 138. maddesinde düzenlenen devlet mekanizmasının bütün erklerinin yargı kararlarına uyması zorunluluğu ve söz konusu kararların değiştirilemeyeceği gibi icrasının da geciktirilmemesi gerektiğinin anayasal bir yükümlülük haline getirilmiştir. Bu noktada

---

¹⁰⁴ Cemil Kaya, *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Konusunda Danıştay'ın Yaklaşımı* (İstanbul: Legal Yayıncılık,2011), 75.

anayasanın mahkeme kararlarının icaplarına uygun hareket edilmesine atfettiği önem açıkça ortaya konulmuştur. İdare yargısal makamlarca verilen kararları uygulama konusunda bir seçim hakkına ve takdir yetkisine haiz değildir. Söz konusu kararların icaplarını yerine getirmekle yükümlüdür.

Söz konusu anayasal düzenlemede iptal kararları da dâhil tüm mahkeme kararlarının uygulanması zorunluluğu vurgulanmış olup çalışmamız iptal kararları olduğu için iptal kararları özelinde konu ele alınacaktır. Bu bağlamda idari yargı mercilerince verilen iptal kararlarının gecikmesizin uygulanması gerektiği anayasada vurgulansa da 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 28. maddesinde gecikmesizin uygulanma zorunluluğu ifade edildikten sonra söz konusu sürenin otuz günü geçemeyeceği düzenlenmiştir. Aynı maddede 4. fıkrada 6552 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucu iptal kararının süresinde kamu görevlilerince yerine getirilmemesi durumunda kamu görevlisine karşı değil idare aleyhine sadece tazminat davası açılacağı kurala bağlanmıştır. Söz konusu fıkra önceden gerek kamu görevlisine gerekse idare aleyhine tazminat davası açma hakkı tanımakla birlikte Anayasanın 129/5. Maddesine aykırılık oluşturuyordu.

2014 yılında yapılan değişiklik ile eskiden başvuru mahkeme kararını uygulamayan kamu görevlisine karşı adli yargıda açılacak tazminat davası yolu artık kullanılmayacaktır. Kamu görevlisinin cezai ve disiplin sorumluluğu ve idareye karşı rücu davası kapsamında olan hukuki sorumluluğu devam etmekteyken bireylere karşı hukuki sorumluluğu (kamu görevlisine karşı açılacak tazminat davası) kalkmıştır.

Bu bağlama da, kamu görevlilerince yetkileri dâhilinde işledikleri kusur hasebiyle ortaya çıkan zararların ödenmesine yönelik açılacak tazminat davalarının kendilerine rücu edilmek kaydıyla idare aleyhine açılacağı yönünde benzer düzenleme Anayasanın 129. maddesinde de yer almaktadır. Bu değişiklik kamu görevlilerinin dava tehdidi altında kalmaması açısından onlara güvence oluşturmak için yapılmış ise de, kötüye kullanılmaya açık bir duruma neden olarak sorunlara da yol açabilecektir. Nitekim rücu davası yolu ile bu sorun belirli nokta da aşılabileceği söylenebilir.

İptal kararlarının yerine getirilmemesi idarenin mali sorumluluğuna kamu görevlisinin de cezai ve idari(disiplin) sorumluluğuna yol açmakla birlikte, bireyler açısından da hukuki güvenlik ilkesini zedeleyecektir. Ayrıca, idari yargı mercilerince verilen iptal kararlarının icaplarına uygun hareket etmeyen idare bu davranışı ile

bireylerin AİHS 6. maddesi kapsamında koruma altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında hak arama özgürlüğünü de zedeleyecektir.

Yargı kararlarının uygulanmamasına yönelik bir uyuşmazlık AİHM önüne getirildiğinde,¹⁰⁵ başvuru sahiplerinin sahip olduğu tarım arazisinin idari makamlarca işleme özel endüstri alanı olarak düzenlenmesi akabinde söz konusu işleme açılan davada iptal kararı verilmiş fakat idare yargı kararını uygulamamış ve söz konusu taşınmazda yabancı şirket tarafından inşaat faaliyetleri başlamıştır. Başvurucular da iç hukuk yollarından sonuç alamayınca konuyu AİHM önüne getirmiştir. Mahkeme hukukun üstünlüğü anlayışın temel unsuru olan hukuki güvenlik ilkesi gereğince yargısal makamların herhangi bir uyuşmazlığa dair verdikleri kesin, bağlayıcı kararların sorgulanmaması şarttır. Bu bağlamda somut olayda uygulayıcıların kesin ve bağlayıcı olan yargı kararlarının uygulanmasına yönelik tedbirleri almaktan kaçınmak suretiyle bireylerin etkin bir yargısal korunmadan mahrum bırakıldığı ve bu suretle de AİHS'nin 6. maddesi kapsamında koruma altına alınan mahkemeye etkili başvuru haklarının da ihlal edildiğine değinmiştir.

Bu doğrultuda, yargı kararları ve konumuz gereği olan iptal kararlarının idari makamlarca uygulanması zorunludur. İdari makamlar iptal kararını uygulamama yönünde bir tavır belirledikleri takdirde bu durum mali sorumluluğa sebep olacaktır. İdarenin sorumluluğuna ilişkin olarak Fransız Uyuşmazlık Mahkemesi'nin 01.02.1873 tarihli Blanco kararı önemlidir. Kararda “ *idarenin sebep olduğu zararlardan devletin sorumlu olacağı*” hususu vurgulanarak idarenin sorumluluğu ilkesi kabul edilmiştir. Bu sorumluluğun genel hukuki sorumluluktan ayrılan kendine özgü kurallarının

---

¹⁰⁵ “Mahkemenin yerleşik içtihatlarına göre, yargı kararlarının icra edilmesini isteme hakkı, mahkemeye başvuru hakkının ayrılmaz bir parçasıdır (Hornsby / Yunanistan, § 40, 19 Mart1997). Aksi halde Sözleşmenin 6.maddin 1.fıkrasında düzenlenen güvencelerin tüm faydalı neticeleri ortadan kalkar. Davacının etkili bir şekilde korunması ve hukuka uygunluğun yeniden sağlanması, idari makamların kararı icra etme yükümlülüğünün olmasını gerektirir. Yargı kararının icrası engellenmemeli, hükümsüz kılınmamalı ya da gereğinden fazla geciktirilmemelidir (Bourdov / Rusya, No:59498/00, § 34, AİHM 2002), tam ve eksiksiz olmalı ve kısmi olmamalıdır (Matheus / Fransa, §58; Sabin Popescu / Romanya, §§ 68-76). Hukuki belirsizliklerin mümkün olduğu kadar önüne geçilmesi açısından, nihai yargı kararlarının kamu makamlarınca makul bir açıklık ve tutarlılık ile uygulanması gerekmektedir. Sürekli olarak yerindeliği sorgulanması muhtemel ve devamlı olarak iptal edilme riski taşıyan nihai kararlarla öne çıkan yargı sistemleri, 6 § 1 maddesine aykırıdır (Sovtransavto Holding / Ukrayna, §§ 74, 77 ve 82, AİHM 2002) İster yargıçlar ve yürütme mensupları (Tregubenko / Ukrayna, § 36, 2 Kasım 2004) isterse adli olmayan makamlar (Agrokompleks / Ukrayna, § 150-151, 6 Ekim 2011) tarafından olsun, kararların yerindeliliğinin bu şekilde sorgulanması kabul edilemez.” Bursa Barosu Başkanlığı ve Diğerleri / Türkiye kararı, Başvuru No: 25680/05, K.T. 19.06.2018.

bulduğuna ve sadece idari yargı hâkimi tarafından işletilebileceğine vurgu yapılmıştır¹⁰⁶.

Bu bölümde iptal kararlarını uygulamama yönünde tavır belirleyen idari makamların mali sorumluluğuna, sorumluluk sebeplerine (hizmet kusuru-kusursuz sorumluluk), sorumluluğun sonuçlarına(maddi-manevi tazminat davası, rücu davası) ve kararı uygulamayan kamu görevlilerinin idareye karşı olan sorumluluklarına (cezaî, disiplin) değinilecektir.

2.1.1. İdarenin İptal Kararını Uygulamaması Sebebiyle Mali (Hukuki) Sorumluluğu

İdarenin sorumluluğu açısından 1873 yılında verilen Pelletier kararı gereği Fransız idare hukukunda memurun kusurlu eylem ve işlemleri neticesinde doğan zararların memurdan değil idareden talep edileceği ve idareye karşı tazminat taleplerinin yöneltileceği anlayışı hâkim olmuştur.¹⁰⁷ 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu 28. maddesinde yargı kararlarına göre işlem tesis edilmemesi ve eylemden bulunulmaması halinde maddi ve manevi tazminat davasının idare aleyhine açılacağı, söz konusu kararın kamu görevlilerince yerine getirilmemesi halinde dahi kamu görevlisine değil idareye karşı tazminat davasının yöneltilmesi gerektiği düzenlenmiştir.

İdarenin mali sorumluluğu gereğince idari makamların yargı kararlarının uygulaması zorunluluğu anayasa ve yasal düzenlemelerde güvence altına alınmış aksi durumun idarenin mali (tazminat) sorumluluğuna yol açacağı ifade edilmiştir.¹⁰⁸ Söz konusu uygulamama hali eylemsiz kalınarak ya da şekli uygulama şeklinde olabileceği gibi imkânsızlık nedeniyle de olabilirse de Anayasa gereğince her durumda idarenin bireylere karşı tazminat ödemekle yükümlü olduğu teminat altına almıştır.¹⁰⁹ Anayasanın amir hükümleri gereği yargı kararlarının uygulanması zorunluluktur. Uygulanmama halinde anayasanın amir hükmü ihlal edilmek suretiyle bu durum idare açısından mali bir takım sorumlulukların doğmasına, kamu görevlisi açısından da

---

¹⁰⁶ Yüksel Esin, *Danıştay'da Açılacak Tazminat Davaları, 2. Kitap: Esas, İdarenin Hukuki Sorumluluğu* (Ankara: Balkanoğlu Matbaacılık,1973), II: 17.

¹⁰⁷ E.Ethem Atay, Hasan Odabaşı ve H.Tahsin Gökcan, *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2003), 59-60.

¹⁰⁸ Günday *İdari Yargılama*, 465.

¹⁰⁹ Bülent Kent "İdari Yargıda Mahkeme Kararlarının Uygulanmasını Güçlendirici Alternatif Mekanizma Olarak Zorlayıcı Para Cezası", *Ankara Barosu Dergisi*, S.2011/4, (2011): 52.

cezai ve idari (disiplin) ayrıca rücu davasına muhatap olma açısından hukuki sorumluluklara sebep olacaktır.¹¹⁰

Uyuşmazlık Mahkemesi de idare açısından bir hizmet kusuru söz konusu ise, hizmet kusuru ile kamu görevlisinin kişisel kusuru iç içe geçse dahi idari yargıda idare aleyhine tazminat davasının açılacağı görüşü ile idarenin her hal ve şartta sorumluluğunu vurgulamıştır.¹¹¹

2.1.1.1. İdarenin Mali Sorumluluğunun Sebepleri

İdare hukukunda idarenin mali sorumluluğu iki nedene dayandırılmıştır. Kusur sorumluluğu ve kusursuz sorumluluktur. İptal kararları özelinde idarenin sorumluluğu kararı uygulaması için öngörülen otuz günlük sürenin sona ermesi ile başlayacak kararı uygulaması ile sona erecektir.¹¹² Kusur sorumluluğu da hizmet kusuru kavramı ile ifade edilmiştir. Hizmet kusuru kendine has özellikleri olan, nesnel, anonim bir karaktere haiz ayrıca kamu görevlilerine atfedilemeyen bir kusur türüdür. Gerek Anayasa gerekse İdari Yargılama Usulü Kanunu'nda idarenin sorumluluğu düzenlenirken sorumluluk konusunda kusur ya da kusursuz sorumluluğa değinilmemiştir.

İptal kararlarının uygulanmaması bağlamında kusurun bulunması ya da bulunmaması sorumluluğun doğması açısından önemli değildir. Zira iptal kararlarının uygulanması anayasal ve yasal bir zorunluluktur. Bu zorunluluğa uygun davranılmaması sorumluluk gerektirecektir. Fakat rücu davasında görev kusuru bağlamında önem taşıdığından idarenin mali sorumluluğuna neden olan iptal kararlarının uygulanmaması hallerinden hangilerinin kusur sorumluluğuna (görev kusuru-kişisel kusur) hangilerinin kusursuz sorumluluğa neden olacağını ortaya konulması gerekmektedir.

---

¹¹⁰ “Verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmaması ve görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmemesi, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 125. maddesinde disiplin cezasını gerektiren fiil ve haller olarak sayılmıştır. Bu durumda devlet memurlarına uyarma, kınama ve aylıktan kesme disiplin cezaları verilir. Hatta yargı kararlarını uygulamayan kamu görevlilerinin görevden alınabilecekleri” DDDK, E.:1979/44, K.:1980/146, K.T. 15.02.1980, Danıştay Dergisi, S.36-37: 290.

¹¹¹ UM., E.:1993/42, K.:19993/41, K.T. 15.11.1993, Resmi Gazete, 15.12.1993, Sayı 2: 563 .

¹¹² Altay, *Uyuşmazlıklar*, 293-294.

2.1.1.1.1. İdarenin mali sorumluluğunun sebeplerinden hizmet kusuru halleri

İdareden kaynaklı bir sebeple iptal kararlarının uygulanmaması hizmet kusurunu doğuracaktır. Söz konusu uygulamama ya hiç uygulamama hareketsiz kalma başka bir ifadeyle ihmal etme şeklinde olabileceği gibi, gereği gibi uygulamama, şeklen uygulama, eksik uygulama geciktirerek uygulama, hatalı uygulama, imkânsızlık nedeniyle uygulamama biçiminde de olabilecektir.¹¹³Hiç uygulamama idarenin açık veya zımni ret işlemi ile olabilmektedir.

İptal kararını bu kapsamda gecikmesizin uygulaması gereken idarenin uygulama için yasa ile belirlenen en son süre olan otuz günlük sürede eylemsiz kalması iptal kararının gereklerine uygun işlem ve eylemde bulunmaması ya da bireylerin uygulanması için yaptıkları başvuruyu reddetmesi suretiyle olabilmektedir. Fakat burada belirtmemiz gereken bireylerin idareye iptal kararını uygulaması için başvurma zorunluluğu ve külfeti bulunmadığı idarenin uygulama yükümlülüğü bulunduğuudur.¹¹⁴ Geciktirerek uygulama ise, otuz günlük süre geçirilerek uygulamadır. Fakat idare otuz günlük sürede uygulama yönünde iradesini koymuş ise, uygulama işleminin tamamlanması için belirli süreç gerekmesi gibi bir takım zorunlu sebeplerden süre aşılmışsa bu durum makul görülmekte sorumluluğa neden olup olmama durumu mahkemelerce değerlendirilmektedir.¹¹⁵

İdarenin kusuru sorumluluğunu doğuracak bir durum olan iptal kararlarını ya hiç uygulamama ya da gereği gibi uygulamama, eksik uygulama, şekli uygulama, hatalı uygulama¹¹⁶ ile ilgili olarak Danıştay,¹¹⁷ anayasanın amir düzenlemelerini göz ardı ederek yargı kararının uygulanmamasının idarenin mali yönden sorumluluğuna neden olacağı ve bireylerin bu sebeple oluşan zararlarının karşılanması gerektiğine değinmiştir. Dolayısıyla söz konusu kararda da ifade edildiği üzere Anayasanın 129. maddesi 5. fıkrası ve 40. maddesi 3. fıkrası iptal kararının uygulanmaması halinde meydana gelen zarar kamu görevlisinin kasti davranışından kaynaklansa dahi idare

¹¹³ İsmail Uğur, “İdari Yargı Kararların Uygulanması” (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), 55; Celal Erkut, “İdari Yargı Kararlarının Uygulanmasını Güçlendirici Mekanizmalar”, Danıştay ve İdari Yargı Günü 141. Yıl Sempozyumu” (11 Mayıs 2009) *Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No: 79*; Turgut Candan, *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2011), 684; İl Han Özay, *Günüşiğinde Yönetim* (İstanbul: Filiz Kitabevi,2004), 886.

¹¹⁴Danıştay 10.Daire, E.:2002/7659, K.:2003/5195, K.T. 16.12.2003; Danıştay 5.Daire, E.:2004/5997, K.:2005/3465, K.T. 08.07.2005.

¹¹⁵ Danıştay 5.Daire, E.:1997/1268, K.:2000/434, K.T. 09.02.2000.

¹¹⁶ Candan, *Açıklamalı İdari Yargılama (2011)*, 683-703.

¹¹⁷ Danıştay 10.Daire, E.:2004/13990, K.: 2007/ 739, K.T. 27.02.2007.

açısından hizmet kusuruna sebep olduğundan tazmini şarttır.¹¹⁸ Söz konusu hizmet kusuru Danıştay tarafından ağır hizmet kusuru kavramı içinde değerlendirilmektedir.¹¹⁹

Danıştay Onuncu Dairesi de, verdiği bir kararında idari makamların önce iptal kararını eksik uyguladığı sonra geç uyguladığı bu durumun ağır hizmet kusuruna sebebiyet verdiği ve zararın tazmini gerektiğine değinmiştir.¹²⁰ Öte yandan, Danıştay kararlarında hizmet kusurunu vurgularken iptal kararını uygulamayan kamu görevlisinin kişisel kusurunun da doğacağını ifade etmektedir.¹²¹ Fakat hizmet kusuru kamu görevlilerine atfedilemeyen onlardan bağımsız bir kusur türü olduğundan söz konusu yorumlama faaliyeti kendi içinde tutarlı değildir.

Kişisel kusur göreve atfedilemeyen ondan bağımsız olan ve kamu görevlisinin şahsen sorumlu olacağı bir kusur türüdür. Bu noktada, AYM,¹²² kişisel kusuru görevden ve hizmetten açıkça ayrılan özel saiklerle hareket edilerek kasıtlı olarak yapılan davranışlar olarak ifade etmiştir. Resmi kimlikle doğrudan ya da dolaylı olarak hiçbir ilgi ve irtibat olmadan ortaya çıkan suç teşkil eden davranışları, kötü niyetli eylem ve işlemleri, ağır kusurları genellikle kişisel kusur olarak değerlendirilmektedir.

Kişisel kusurun bulunması illiyet bağıını kestiği durumda idarenin sorumluluğunu kaldırmakta ise de,¹²³ günümüzde kişisel kusur, hizmet kusuru lehine oldukça daralmıştır. Kamu görevlileri kasıtlı olarak hareket ederek yargı kararlarını uygulamasalar dahi idarenin denetim ve gözetim yükümlülüğü olması hasebiyle

¹¹⁸ Güçlü, *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması*, 191-192.

¹¹⁹ Danıştay 5.Daire, E.:1947/292, K.:1947/1503, K.T.02.07.1947, Danıştay Dergisi, S. 36-37, 109 (Aktaran: A. Şeref, Gözübüyük, Turgut, Tan, *İdare Hukuku*, 2 Cilt (Ankara: Turhan Kitapevi,2001), II:257.

¹²⁰ “yargı kararlarının uygulanmamasının, eksik ve geç uygulanmasının ağır hizmet kusuru olduğu; bu nedenle uğranılan zararların ilgili idarece tazmini gerektiği, somut olayda iptal kararının idarece, davacıya önce karavanla satış izni vermek suretiyle eksik olarak, daha sonra da satış mağazasının 15.5.1992-1.9.1993 dönemi için davacıya kiralamak suretiyle geç de olsa uygulandığı, İdare Mahkemesince, iptal kararının yerine getirilmesi gereken tarih belirlenerek, bu tarihten iptal kararı gereği satış mağazasının davacıya kiralandığı tarihe kadar geçen dönemde davacının mağaza işletmemek satış yapmamak suretiyle uğradığı zararı araştırılmak suretiyle karar verilmesi gerektiği” Danıştay 10.Daire, E.:1993/5339, K.:1994/5161, K.T.25.10.1994.

¹²¹ “İdarenin Anayasa hükümlerini hiçe sayarak yargı kararını uygulamama amacıyla hareket ettiği ve ağır hizmet kusuru işlediğinin açık olduğu ayrıca idarenin ağır hizmet kusuru olarak nitelendirilen ve ancak idare adına verilen kararlarla ortaya çıkan yargı kararını uygulamama eyleminin, gerçekte bu konuda idare adına yetki kullanan kamu görevlisinin kişisel kusurundan doğduğu” Danıştay 5.Daire, E.:1998/2181, K.:2001/184, K.T.31.01.2001.

¹²² AYM, E.:1974/42, K.:1975/62, K.T. 25.03.1975, Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, Cilt:13, 380.

¹²³ Sait Güran, “İdarenin ve Ajanın Sorumluluğunun Belirlenmesine İlişkin Düşünceler”, *Danıştay Dergisi*, S.34-35, (1979):58.

hizmet kusuru ve kişisel kusur birleşebilecektir.¹²⁴ Dolayısıyla her somut olay özelinde hizmet kusuru ve kişisel kusur değerlendirilmeli, zarar kişisel kusurdan doğsa da idarenin sorumluluğunda olup olmadığına bakılmalıdır. Nitekim Uyuşmazlık Mahkemesi kişisel kusur hallerinde dahi hizmetle olan bağ kopmadığından idarenin sorumlu olduğunu vurgulamaktadır.¹²⁵ Bu noktada sorumluluk açısından kusur irdelemesi yapılırken hizmet kusuru, hizmet kusuru ile iç içe geçebilen görev kusuru ve hizmetle ilişkilendirilemeyen kişisel kusur saptaması yapılarak sorumluluk sebebi ortaya konulacaktır.

Konumuzla bağlantılı olarak İdari Yargılama Usulü Kanunu iptal kararlarını uygulama noktasında idari makamlara yükümlülük yüklemektedir. Kanunda iptal kararının tebliğinden itibaren gecikmeksizin en fazla otuz gün sürede işlemden önceki hukuksal durumun sağlanması gerektiği açıkça düzenlenmiştir. Uygulama süresini idari makamlar uzatsa da uygulama zorunluluğundan kaçamayacak, kararın uygulanmaması onun geçerliliğini etkilemeyecek ve idarenin uygulamadığı sürece sorumluluğu devam edecektir.¹²⁶ Dolayısıyla iptal kararının uygulanmaması sonucu meydana gelen hizmet kusuruna kamu görevlisinin görev kusuru da sebep olabilecektir. Bu noktada görev kusuru görevden net olarak ayrılamayan bir kusur olarak değerlendirilmektedir.¹²⁷ Uyuşmazlık Mahkemesinin kararlarında belirttiği üzere kamu görevlilerinin görevden ayrılamayan kusuru idare açısından hizmet kusurunu doğurmakta ve ortaya çıkan zararlardan sorumluluk doğmaktadır.¹²⁸ Bazı yazarlarca da söz konusu durum idare açısından kusursuz sorumluluk, memur lehine sorumluluk olarak yorumlanmaktadır.¹²⁹

---

¹²⁴ Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, E.:1969/5644, K.:1970/4549, K.T.15.5.1970, (Aktaran: Gözübüyük, Tan İdare Hukuku, 683); Metin Günay, *İdare Hukuku*, 327.

¹²⁵ U.M., E.:1992/15, K.:1992/18, K.T. 22.06.1992; U.M, E.:1994/13, K.:1994/13, K.T. 07.07.1994; U.M., E.:1997/16, K.:1997/15, K.T. 14.4.1997; U.M, E.:1985/4, K.:1985/14, K.T. 10.07.1985, (Nakleden: Serdar Özgüldür, *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kararları Işığında Tam Yargı Davaları*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 1996), 117.

¹²⁶ Danıştay 4.Daire, E.:1994/3382, K.:1995/1690, K.T. 13.04.1995, Danıştay Dergisi, S.91, 408-412.

¹²⁷ Cüneyt Ozansoy, “Tarihsel ve Kuramsal Açından İdarenin Kusurdan Doğan Sorumluluğu” (Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989), 107.

¹²⁸ U.M.(Hukuk Bölümü), E.:1997/16, K.:1997/15, K.T. 14.04.1997.

¹²⁹ Fikret Eren, *Borçlar Hukuk Genel Hükmeler*, Cilt II, (Ankara: Beta Yayınları, 1988), II:172. Nitekim Duran tarafından da “Anayasanın 129/5 hükmünün, idarenin kendi eylem ve işlemlerinden sorumlu olacağına dair 125.madde hükmüyle çeliştiğini savunulurken, temelinde idarenin, kamu görevlisinin işlediği kusurlardan sorumlu olmasını bir kusursuz sorumluluk hali olarak nitelendirdiği düşünülebileceği” ifade edilmektedir. Bkz. Lütfi Duran, “Türk Kamu Personelinin Mali Sorumluluğu Sorunu” *Amme İdaresi Dergisi*, C.17, S.2, (1984): 13-14.

Ancak bu görüş kanımızca yerinde değildir. Zira söz konusu kamu görevlisini seçme ve denetleme idarenin sorumluluğunda olup, kamu görevlisi kamusal konumunun ve yetkilerinin sağladığı ayrıcalık ile iptal kararını uygulamazsa bu durum tamamen idareden soyutlanamayacak, hizmetle ilişkisi kurulduğu sürece idarenin sorumluluğu devam edecektir. Nitekim İdari Yargılama Usulü Kanunu 28. madde kamu görevlisin iptal kararını kasten yerine getirmemesini görev kusuru saymış ve idarenin sorumluluğunu düzenlemiştir. İdarenin her hal ve şartta sorumlu olması ve ona karşı dava açılması kararının icaplarını yerine getiren kamu görevlilerini tespit etmekteki zorluğa da dayanmakta olup bireyler açısından daha güvenceli bir zemin oluşturmaktadır.

Ayrıca, belirtmekte fayda olan bir diğer husus da idarenin iptal kararlarını uygulamama eylemi sonucunda tazminat ödemekle yükümlü olması hasebiyle ödediği tazminatı bahane ederek kararı uygulamama gibi bir mazeret ileri süremeyecektir. Başka bir ifadeyle kararı uygulama ya da uygulamama sebebiyle tazminat ödemeyi kabul etme tarzı bir seçimlik hakkı doğmayacaktır. Kararı uygulayana kadar sorumluluğu devam edeceğinden defaten tazminat ödemek durumunda kalabilecektir. Nitekim bu durum,¹³⁰ yargı kararlarına da yansımıştır.

2.1.1.1.2. İdarenin mali sorumluluğunun sebeplerinden kusursuz sorumluluk halleri

1982 Anayasası'nın 125. maddesinde ve Danıştay içtihatlarında da vurgulanan husus idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü olduğudur. Ayrıca, İdari Yargılama Usulü Kanunu 28. madde de idarenin sorumluluğu açısından kusur şartı aranmamaktadır. Bu bağlamda idarenin mali sorumluluğuna sebep olan bir diğer durum kusursuz sorumluluk halidir.

İdarenin kusursuz sorumluluğu da olsa ortada zarara uğrayan bireyler varsa idareye karşı tam yargı davası açılacaklar ve uğradıkları zararın tazminini yargı organı aracılığıyla idareden talep edeceklerdir. Bu noktada iptal kararlarının uygulanmaması halinde ortaya çıkan zarara dayalı olarak açılacak tazminat davalarında önce kusur sorumluluğuna gidilecektir. Zira tazminat hukukunda önce

---

¹³⁰“İlamların icaplarına göre eylem ve işlem tesis etmeyen idare aleyhine maddi ve manevi tazminat davası açılacağı saptanmakla idareye dilerse kararları uygulamak, dilerse tazminat ödemek tarzından birini seçmek gibi bir hak tanınmamıştır.” Danıştay 8.Daire, E.: 1974/2123, K.: 1974/27768, K.T. 17.06.1974, Danıştay Dergisi, S. 16-17, 308.

kusur varsa sorumluluk doğacağıdır. Fakat istisnai olarak kusur kavramına dayanılmayan ve söz konusu kavramla açıklanamayan bir takım durumlarda dahi kusur olmasa da idarenin sorumluluğı doğabilmektedir. Bu haller kusursuz sorumluluk halleridir.

Özel hukukta kusursuz sorumluluk hali istisnai olup kanunla açıkça düzenlenen durumlarda kusur olmasa da sorumluluk doğmaktadır. İdare hukukunda ise bu durum içtihatlarla gelişmiştir. İdarenin kusursuz sorumluluğı için özel hukuktaki gibi yasal dayanak aranmamakta olup kusur sorumluluğına nazaran tali nitelik taşımaktadır. İptal kararları özelinde idarenin iptal kararlarının gereklerini yerine getirmemesi hukuki ya da fiili bir imkânsızlıktan kaynaklanıyorsa bu durum kusursuz sorumluluğına neden olacaktır.¹³¹

Hukuken imkânsızlık halinde iptal kararının gereklerinin yerine getirilmesini engelleyen bir başka hukuk kuralı mevcuttur. Görevden alınma işlemine karşı açılan davada verilen iptal kararına kadar geçen sürede kişinin 65 yaşını doldurması hasebiyle yasa gereğı yaş haddinden emeklilik statüsünün kazanılması durumunda kanundan kaynaklı olarak iptal kararının uygulanamaması hukuken imkânsızlığı söz konusu olmaktadır. Bu halde dahi yaş haddine ulaşılan kadar mahrum kalınan parasal ve özlük haklarından idarece faydalandırılması şarttır.¹³² Fiili imkânsızlık halinde de dış dünyada meydana gelen bir olay nedeniyle uygulanamama durumu ortaya çıkmaktadır. Tipik örneğı ise yıkım işlemi neticesinde işleme karşı dava açılana kadar geçen sürede yıkım kararı uygulanması akabinde yargılamada verilen iptal kararının hüküm ifade edemeyeceğı, görevden alınan kişinin işleme karşı açtığı davada verilen iptal kararının kişinin vefat etmesi nedeniyle uygulanamaması da fiili imkânsızlık sonucunu doğurmaktadır.

Yıkım işleminin iptaline yönelik yargı kararlarının gereklerinin fiilen yerine getirilmesi yapı yıkıldığından imkânsız ise de idarenin araç ve gereçleri ile söz konusu yapıyı yapması gerekeceğı imkânsızlık olmadığı da savunulamayacaktır. Zira kamu hizmet ifası ile görevli olan idare araç ve gereçlerini söz konusu hizmet için kullanması gerekeceğinden hukuki olarak da imkânsızlık ile karşı karşıya kalınacaktır. İşte tüm bu durumlarda idare imkânsızlık nedeniyle iptal kararlarını uygulayamadığı için ortaya

¹³¹ Kaya, *İdari Yargı Kararları*, 78.

¹³² Günay, *İdari Yargılama*, 472-473; Serdar Yılmaz, “İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Zorunluluğı ve Bu Kararların Uygulanmamasına Karşı Öngörülen Hukuksal Önlemler” (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009), 151.

bir zarar çıkmışsa tazmini gerekecektir. İmkânsızlık nedeniyle iptal kararlarının uygulanamaması idarenin objektif sorumluluğunu doğuracaktır. Fakat bu tek başına yeterli olmayacak bu sebeple zararın da doğması gerekecektir.

Yargısal makamlar imkânsızlık nedeniyle iptal kararlarının uygulanamaması hallerinde her zaman idarenin tazmin sorumluluğu doğacağı yönünde bir yaklaşım benimsememektedir. Bazı kararlarda tazminata hükmedilirken bazılarında tazminat istemleri reddedilmektedir. Bir uyuşmazlıkta, yürürlüğe giren yasa uyarınca görev yeri değişen ilgili söz konusu yasanın AYM tarafından iptal edilmesi akabinde eski görevine dönmek üzere idareye başvuru yapmış ve idare tarafından talebi reddedilince dava açmıştır. Açılan davada verilen iptal kararının uygulanmaması üzerine açılan manevi tazminat talepli davada idarenin uygulamama halinin hukuki imkânsızlıktan kaynaklandığına vurgu yapılarak tazminata hükmedilmemiştir.¹³³ Söz konusu karar idarenin elinden geleni yaptığına bu sebeple sorumluluğu olmadığına değinmesi konusunda dikkat çekicidir. Yargı organınca asıl tartışılması gereken husus olayda hukuken bir imkânsızlık olsa da bu durumun idarenin kusursuz sorumluluğuna neden olup olmadığı bu noktada tazminat şartları bulunup bulunmadığıdır.

Bir diğer kararda ise, yukarıda bahsedilen kararın aksi yönünde olarak konut tahsisi açısından kuraya dâhil edilmesi unutulmuş bir kişi tarafından açılan davada verilen iptal kararının gereklerinin idarece konutların dağıtıldığı, tapuların tahsis edildiği, imkânsızlık söz konusu olduğu, kura işleminin baştan tekrarlanamayacağı öne sürülerek yerine getirilmemesi akabinde açılan tazminat davasında ilgili lehine tazminata hükmedilmiştir.¹³⁴ İptal kararları ilgililerden kaynaklanan imkânsızlıklar nedeniyle uygulanamıyorsa bu husus tazminat sorumluluğuna neden olmayacaktır. Görevden alınan kişi bu işleme karşı açtığı dava devam ederken kendi isteğiyle emekliye ayrılmışsa ya da söz konusu kurumdan ayrılarak başka kuruma nakil

---

¹³³ “Bu durumda davaya konu manevi tazminat isteminin davacı hakkındaki idare mahkemesince verilen iptal kararının uygulanmamasından kaynaklandığı kuşkusuz olup, anılan kararın gereklerinin yerine getirilebilmesinin ancak 3517 sayılı Yasanın Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi sonucunda ortaya çıkan ve işlem tarihinde doldurulmamış bulunan yasal boşluğun giderilmesi ile mümkün olabileceği, idarece iptal kararının uygulanmasını sağlamak üzere ve yasal boşluğun doldurulması için gerekli tüm girişimlerde bulunulduğunun ve sonuç olarak davacının hukuki imkansızlık nedeniyle eski kurumuna döndürülemediğinin açık olması karşısında, idare mahkemesince manevi tazminata hükmedilmesinde isabet görülmediği” Danıştay 5.Dairesi, E.:1995/1655, K.:1997/2139, K.T.16.10.1997.

¹³⁴ Danıştay 6.Daire, E.:1985/143, K.:1985/880, K.T. 21.05.1985, Danıştay Dergisi, S.60-61: 275- 277.

istemisse iptal kararı sonrası eski görevine dönmeyi talep etmesi halinde idarece reddi üzerine tazminata hak kazanamayacaktır.¹³⁵

Son olarak AİHM imkânsızlık nedeniyle yargı kararlarının uygulanmaması durumunu¹³⁶ imkânsızlıktan ne anlaşılması gerektiğini idarenin imkânsızlık halinde nasıl bir tavır sergileyeceğini sorumluluk hukuku ve AİHS ile korunan mahkemeye erişim hakkı bağlamında tartışmıştır. Söz konusu kararlarda hukuka bağlılık içerisinde hareket eden idarenin yargı kararlarını uygulamak konusunda kendisini yükümlü hissedeceği, bu anlayışın yerleştiği idarelerde uygulamama halinin zaten olmaması gerektiğine değinmiş ve idarenin imkânsızlık zırhına bürünmesini samimi bulmamıştır.

2.1.1.2. İdarenin Mali Sorumluluğunun Sonuçları

İdarenin iptal kararlarını uygulaması yükümlülüğüne aykırı davranması halinde bu hususun bir takım sonuçları olmaktadır. Bunlardan birincisi kararın uygulanmaması halinde ortaya çıkan zararın karşılanması için açılacak olan maddi tazminat davaları ile kararın uygulanmaması neticesinde duyulan elem ve acının karşılığı olan manevi tazminat davalarıdır. Söz konusu davalar ayrı bir başlık halinde inceleneceği için burada açıklanmayacaktır. Mali sorumluluğun bir diğer sonucu ise idarenin ödediği tazminat oranında kusuru olan kamu görevlisine karşı açacağı rücu davasıdır.

2.1.1.3. Kamu Görevlisine Karşı Açılacak Rücu Davası

İptal kararlarının uygulanmaması halinde sadece idare aleyhine tazminat davası açılacağını belirtmiştik. Söz konusu tazminat davasında idare ödediği tazminat miktarı oranında kusurlu kamu görevlisine rücu edebilecektir. Nitekim idarenin rücu hakkına Anayasanın 129. maddesi 5. fıkrası ve 40. maddesi 3. fıkrası, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu 13. maddesinde de değinilmiştir. 129. madde 5. fıkrada kesin olarak rücu edilmek kaydıyla ifadesi kullanılarak takdir hakkı tanınmadığı, 40. madde 3. fıkrada rücu haklı saklı olacağı ifadesi kullanılarak idarenin takdirinde olduğu

¹³⁵ Danıştay 6.Daire, E.:1985/143, K.:1985/880, K.T. 21.05.1985, Danıştay Dergisi, S.60-61: 275- 277.

¹³⁶ AYM Süzer ve Eksen Holding A.Ş./Türkiye, Başvuru No: 6334/05, K.T. 23.10.2012, AYM Cingilli Holding A.Ş./Türkiye, Başvuru No: 31833/06 ve 37538/06, K.T. 21.07.2015.

izlenimi oluşmaktadır. Yargı kararlarında da ifade edildiği biçimde rücu edilmesi zorunluluktur.¹³⁷

İptal kararın uygulanmaması halinde açılan tazminat davalarında ödenmesine karar verilen miktar oranında kişisel kusuru olan kamu görevlisine rücu edileceği hususu yargı kararlarında rücu edilecek kamu görevlisi ve oranının ifade edilmesi¹³⁸kadar söz konusu kararlarda rücu konusuna değinilmediği de görülmektedir. Rücuca değinilmeyen kararlarda idareye rücu etmeyi hatırlatan hatta bu konuda zorlayan ifadeler geçmektedir.¹³⁹ Fakat bu arada değinmemiz gereken husus açılan tazminat davalarında kusurlu kamu görevlisine rücu edilmek kaydıyla tazminata hükmedilmesi şeklindeki ifadeleri kullanan Dava Daireleri kararlarını Danıştay Genel Kurulu bozmuştur.¹⁴⁰

Rücu açısından en dikkat çeken karar Bergama kararıdır. Söz konusu olayda Bergamalı on kişinin yargı kararlarının uygulanmaması akabinde AİHM'ne başvurmaları neticesinde mahkemece devlet tazminata hükmedilmiştir. Söz konusu tazminat ilgililere ödenmiştir. Fakat sorumlulara rücu etme hakkını devlet kullanmamıştır. Bu bağlamda da söz konusu tazminatın 1998 yılından itibaren sorumlu kadroda olan kamu görevlilerine rücu eden ödettirilmesi istemli başvuru reddedilmiş, söz konusu ret işleminin iptali istemiyle açılan davada ilk derece mahkemesi ehliyet yönünden davayı reddetmiştir.

Kararın temyiz edilmesi akabinde Danıştay,¹⁴¹ ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur. Bozma gerekçesinde, 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun

¹³⁷ “Görevlilerin ağır kusuru söz konusu olduğundan, hükmolunacak tazminatı ödeyecek olan idarenin, sorumluluğu saptanan görevlilere yasal yollar çerçevesinde rücu etmesi Anayasa ve yasa hükmü...” Danıştay 10.Daire, E.:1988/1042, K.:1989/857, K.T. 20.04.1989, Amme İdaresi Dergisi, Cilt:22, S.2: 103; Gözübüyük ve Tan, *İdare Hukuku*, 670; “Anayasa'nın 129.maddesinin 5.fikrasında; memurlar ve diğer kamu görevlilerinin yetkilerini kullanırken işledikleri kusurlardan doğan tazminat davalarının, kendilerine rücu edilmek kaydıyla ve kanunun gösterdiği şekil ve şartlara uygun olarak ancak idare aleyhine açabileceği şeklinde emredici kurala yer verildiği” görülmüştür. Danıştay 5.Daire, E.:1995/3611, K.:1997/2485, K.T. 10.11.1997, *Danıştay Dergisi*, S.96: 217-222.

¹³⁸ Danıştay 8.Daire, E.:1963/9050, K.:1964/7824, K.T. 10.11.1964, *Danıştay Dergisi*, S.93-94:356-357.

¹³⁹“idarenin ödeyeceği tazminat için işlemin niteliğine ve oluşma tarzına göre kişisel kusuru olan sorumlulara rücu etmekte muhtariyetine” karar verilmiştir. DDDK, E.:1977/515, K.:1979/20, K.T. 02.02.1979, Danıştay Dergisi, S.36-37:312-313. “kişisel kusuru nedeniyle ilgilinin şahsına rücu için gereğinin yapılması yolundaki istemin incelenemeyeceği” kararı çıkmıştır. Danıştay 5.Daire, E.:1977/432, K.:1977/4177, K.T. 28.9.1977. “mahkemece takdir edilecek miktarın ilgililere rücu edilmek kaydıyla” şeklinde karar verilmiştir. Danıştay 2.Daire, E.:2007/1297, K.:2007/3247, K.T. 13.07.2007, *Danıştay Dergisi*, S.117: 107.

¹⁴⁰ DİDDGK, E.:1998/465, K.:1999/350, K.T. 08.03.1999, (Aktaran: Gözübüyük ve Tan, *İdare Hukuku*, 674-678).

¹⁴¹ Danıştay 5.Daire, E.:2007/7369, K.:2008/73234, K.T. 03.06.2008, *Danıştay Dergisi*, S.119: 218-219.

13.maddesine¹⁴² değinilerek, devletin memurun kusur, kasıt, ihmal, tedbirsiz davranışı ile zarara uğratılması halinde söz konusu zararın memurca karşılanması gerektiği, bireylerin kamu hukukuna dayalı görevler nedeniyle zarara uğraması halinde zararın karşılanması için yargı yoluna başvurmaları ve yargısal makamların verdikleri kararlar gereğince zararın ilgili olan kamu idaresince karşılanması ayrıca karşılanan zarar uyarınca da sorumlu memura rücu hakkının bulunması yargı kararlarının uygulanması açısından düzenlenen bir husus olup bu durumun hukuk devleti ve hukukun üstünlüğünün de bir gereği olduğu ifade edilmiştir.

Kararda ayrıca rücu mekanizmasının idare tarafından işletilmesi suretiyle kamu görevlilerinin kişisel kusurları ile verdikleri zararların yine kendilerince dolaylı da olsa karşılanacağı hissiyatı ile yargı kararının uygulanmaması veya etkisiz bırakılması gibi eylem ve işlemlerden kaçınarak titiz davranmalarının sağlanacağına değinilmiştir. Ayrıca, rücu mekanizmasını kendiliğinden işletmeyen idari makamların bu eylemleri ile devlet bütçesinden ödediği tazminatın yükünün toplum üzerinde bırakılması sonucu doğacağından rücu mekanizmanın işletilmesi için bireylerin idareye başvuru yapabileceği reddi üzerine de dava açabileceği vurgulanmıştır.

Rücu davalarında görevli mahkeme konusuna da değinmek gerekmektedir. Doktrinde Devlet Memurları Kanunu'nda geçen genel hükümler ibaresi gereğince adli yargının görevli olduğu savunulmaktadır.¹⁴³ Aksi görüşte olanlar ise, söz konusu durumda davanın idari yargıda açılmasının, açılan davada kamu görevlisinin kusurunun görev kusuru olup olmadığı irdelemesinin idare hukuku sistematığı ve

---

¹⁴² Kişilerin uğradıkları zararlar:

Madde 13 – (Değişik: 12/5/1982 - 2670/6 md.) (Değişik birinci fıkra: 6/6/1990 - 3657/1 md.) Kişiler kamu hukukuna tabi görevlerle ilgili olarak uğradıkları zararlardan dolayı bu görevleri yerine getiren personel aleyhine değil, ilgili kurum aleyhine dava açarlar. Ancak, Devlet dairelerine tevdi veya bu dairelerce tahsil veya muhafaza edilen para ve para hükmündeki değerli kağıtların ilgili personel tarafından zimmete geçirilmesi halinde, zimmete geçirilen miktar, cezai takibat sonucu beklenmeden Hazine tarafından hak sahibine ödenir. Kurumun, genel hükümlere göre sorumlu personele rücu hakkı saklıdır.

(Ek: 26/3/2002 - 4748/3 md.) İşkence ya da zalimane, gayri insani veya haysiyet kırıcı muamele suçları nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince verilen kararlar sonucunda Devletçe ödenen tazminatlardan dolayı sorumlu personele rücu edilmesi hakkında da yukarıdaki fıkra hükmü uygulanır. 12nci maddeyle bu maddede belirtilen zararların nevi, miktarlarının tespiti, takibi, amirlerin sorumlulukları ve yapılacak işlemlerle ilgili diğer hususlar Cumhurbaşkanınca düzenlenecek yönetmelikle belirlenir.

¹⁴³ Onar, *İdare Hukuku*, III:1757; Zabunoğlu, *İdari Yargı*, 259; Eren, *Borçlar Hukuku*, 172-182; Esin, *Tazminat Davaları*, 165; Hamza Eroğlu, *İdare Hukuku* (Ankara: Turhan Kitapevi,1985), 268; Tahsin Bekir Balta, "Organlarının Hukuka Aykırı Eylem ve İşlemlerinden Dolayı Devletin Sorumluluğu", *Danıştay Dergisi*, S.12-13 (1974):100; Semahattın Devrim, "Kurumun Personele Rücu Hakkı", *Danıştay Dergisi*, S.38-39, (1980): 22.

ilkelerine göre çözümleneceğinden idari yargının görevli olmasının daha doğru olduğunu belirtmektedir.¹⁴⁴

Rücu davası idarenin ödediği miktarı kusurlu kamu görevlisinden tahsilini sağlayan bir dava olmaktan ziyade aradaki ilişkinin ve zarara sebep olan işlem veya eylemin irdelenmesini içermektedir.¹⁴⁵ Dolayısıyla adli yargının idare hukuku meselelerine yabancı olması hasebiyle söz konusu davaların idare hukuku konusunda uzmanlık gerektiğinden adli yargı yerine idari yargıda açılması savunulsa da idari yargı sisteminde kişilere karşı dava açılması söz konusu olmamaktadır. Bir başka görüşte idari yargıda açılacak rücu davasında idare ve kamu görevlisinin birlikte davalı olarak gösterilerek sorumlulukları oranında karar verilebileceğidir.¹⁴⁶ Söz konusu hususta Uyuşmazlık Mahkemesi ise,¹⁴⁷ özel hukuk hükümlerine göre adli yargıda rücu davasının görüleceğine değinmiştir. Kanımızca da, idarenin idare hukuku esaslarına göre ödediği tazminat oranında ilgili kamu görevlisine yönelteceği talepler artık kamu hukuku boyutundan ziyade özel hukuk boyutunu ilgilendirdiğinden adli yargı tarafından incelenerek karara bağlanabilecektir.

2.1.2. Kamu Görevlisinin İptal Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Sorumluluğu

İptal kararlarının gereklerinin yerine getirilmemesi idare kadar kamu görevlileri açısından da sorumluluk doğurmaktadır. Fakat bu sorumluluk bireylere karşı değil kendilerini görevlendiren idarelere karşıdır. Bu noktada hukuki, cezai ve idari(disiplin) sorumluluk halleri gündeme gelecektir.

2.1.2.1. Hukuki Sorumluluğu

Kamu görevlilerininin hukuki sorumluluğu başka bir ifadeyle tazminat sorumluluğu önceden bireylere karşı söz konusu olabilmekteydi. Bu konuda Yargıtay tarafından,¹⁴⁸yargı kararının uygulanmaması durumunda kararı uygulamayan kamu görevlisinin sırf bu sebeple tazminat sorumluluğunun doğacağı, söz konusu

---

¹⁴⁴Lütfi Duran, *İdare Hukuku Meseleleri* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları,1964), 636-638; Güran, “İdarenin ve Ajanın Sorumluluğunun”, 63; Uler, *İptal Kararları*, 140; Orhan, Özdeş, “Danıştay Kararlarının Yerine Getirilmesi Zorunluluğu”, *Danıştay Dergisi*, S.20-21, (1976): 40 ; Ozansoy, “Tarihsel ve Kuramsal Açından İdarenin”, 344.

¹⁴⁵ Ozansoy, “Tarihsel ve Kuramsal Açından İdarenin”, 344.

¹⁴⁶ Güran, “İdarenin ve Ajanın Sorumluluğunun” 61-65; Ozansoy, “Tarihsel ve Kuramsal Açından İdarenin”, 345.

¹⁴⁷ U.M., E.:2000/14, K.:2000/20, K.T. 12.06.200, Resmi Gazete, 24.07.2000, Sayı: 24119, 43-46.

¹⁴⁸ YİBGK, E.:1978/07, K.:1979/02, K.T. 09.04.1979, (Aktaran: Günday, *İdari Yargılama*, 468.)

sorumluluk hali içinde kasıtlı hareket edip etmemesinin önemli olmadığı ve bunun araştırılmasının da gerekmediği ifade edilmiştir. Söz konusu kararların etkisiyle İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 28. maddesi 4. fıkrasına yargı kararının kasten yerine getirilmemesi durumunda idare aleyhine tazminat davası açılacağı gibi kamu görevlisi aleyhine de adli yargıda tazminat davası açılacağı bireylere seçimlik hak olarak düzenlenmiştir.

Bahsi geçen düzenleme Anayasa'nın 129. maddesi 5. fıkrasında yer alan memur ve diğer kamu görevlilerin yetki kullanımı halinde işledikleri kusurlu davranışlarından doğan zararların tazmini için açılacak tazminat davalarının kendilerine rücu edilmek kaydıyla sadece idare aleyhine açılacağı yönündeki anayasa kuralı ile çelişmekteydi. Söz konusu husus AYM önüne götürülse de, mahkeme Anayasanın 138. maddesi 4. fıkrası uyarınca mahkeme kararlarını uygulama konusunda seçim hakkı olmayan kamu görevlilerinin kasten kararı uygulamaması eyleminin 129/5. maddede düzenlenen kapsama girmediği gerekçesiyle İYUK' un söz konusu düzenlemesini aykırı görmemiştir.

Bunun akabinde zaten İYUK 28. madde 4. fıkrada 2014 yılında 6526 sayılı Kanun ile değişiklik yapılarak kamu görevlisine de tazminat davası açılacağı yönündeki ibare kaldırılmış, yargı kararlarının uygulanmaması hasebiyle oluşan zararların karşılanması için açılacak tazminat davalarının sadece idare aleyhine açılacağı yönünde düzenleme yapılmıştır. Bu bağlamda iptal kararlarının uygulanmaması üzerine idare aleyhine açılacak tazminat davalarında tazminat ödemekle yükümlü olan idare ödediği miktar oranında ilgili kamu görevlisine rücu etme imkânı olduğundan, kamu görevlilerin hukuken sorumluluklarının tamamen kalktığı ifade edilemez, Bireylerce açılacak tazminat davalarına muhatap olmasalar da idarenin açacağı rücu davası kapsamında hukuki sorumlulukları devam etmektedir.¹⁴⁹ Nitekim bu durum yargı kararlarına da yansımaktadır.¹⁵⁰

2.1.2.2. Cezai Sorumluluğu

Türk Ceza Kanununa baktığımızda yargı kararlarının uygulanmamasının suç olarak tanımlandığı bir maddeye rastlanmamaktadır. Kararı uygulamayan kamu

¹⁴⁹ Günday, *İdari Yargılama*, 469.

¹⁵⁰ Danıştay 5.Daire, E.:2000/3316, K.:2004/3372, K.T.29.09.2004; Danıştay 10.Daire, E.:2015/3074, K.:2017/5076, K.T. 27.11.2017.

görevlisi açısından gerek doktrinde¹⁵¹ gerekse yargı kararlarında söz konusu durumun Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen görevi kötüye kullanma veya görevi ihmal suçuna vücut vereceğine değinilmektedir.¹⁵² Her iki suç ceza kanununda aynı maddede düzenlenmiştir. Geç uygulama hali görevi ihmal, hiç uygulamama ya da gereği gibi uygulamama hali de görevi kötüye kullanma olarak değerlendirilmektedir.¹⁵³ Bazen de Danıştay, yargı kararlarını uygulamayan kamu görevlisinin oluşan suç tipine değinmeden sadece yargılanması gerektiğini¹⁵⁴ ya da cezai anlamda sorumlu olacağını¹⁵⁵ vurgulamakla yetinmektedir. İptal kararının uygulanmaması sebebiyle kamu görevlisinin mahkûm olması idare için kararın icaplarının yerine getirilmemesi için kaçış imkânı doğurmayacaktır.

İptal kararlarının gereklerini yerine getirmeyen kamu görevlisi cezai anlamda sorumlu olsa da Anayasanın 105. ve 106. maddeleri ile 4483 sayılı Kanun ile getirilen görev suçu kapsamında bir suç olması halinde soruşturma yapmak için izin alınması usulü söz konusu sorumluluğunun etkililiğini azaltmıştır. Zira soruşturma izni verilmediği takdirde yargılamada yapılamayacaktır. İzin verilmeme işlemine karşı Danıştay ya da Bölge İdare Mahkemelerine itiraz usulü öngörülse de verilen kararlar idari niteliğe haiz ve kesin olacaktır.

Bu kapsamda, yargı kararlarını uygulamayan kamu görevlilerinin bireylere karşı tazminat davasına muhatap olmama açısından hukuki sorumlulukları yapılan değişiklik ile kaldırılmış ve bir bakıma sorumluluk kamu görevlisi lehine daraltılmıştır. Dolayısıyla cezai açıdan da izne tabi kılınması sorumluluğunun hak ve özgürlükler açısından bireylerin aleyhine kamu görevlisi lehine daraltılması sonucunu doğurmaktadır. Bu noktada görevden kaynaklanan suç yargı kararının uygulanmaması

---

¹⁵¹ Uler, *İptal Kararları*, 144-145.

¹⁵² “İdarenin, mahkeme kararına uymak zorunda bulunmasına ilişkin anayasa buyruğunun anılan organlara, takdir hakkı tanımadan uyulması zorunlu bir görev yüklediği, bu görevin yerine getirilmesinde ihmal gösterilmesi veya ısrarla bundan kaçınılması halinde, derecesine göre, görevi savsaklamak veya kötüye kullanmak suçlarının oluşacağı, yargı kararının 6 aydan fazla bir zaman geçtiği halde uygulanmamasının görevi ihmal suçuna vücut verdiği” Danıştay 2.Daire, E.: 1998/662, K.:1999/2774, K.T. 03.12.1999, *Danıştay Dergisi*, S.80:76; YCGK, E.:1978/4230, K.:1978/303, K.T. 25.09.1978, (Nakleden Tahsin Yılmaz, “Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde İdari Yargı Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Sorumluluk”, (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012),140.

¹⁵³ Yılmaz, *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması*, 257.

¹⁵⁴ Danıştay 2.Daire, E.:2000/1718, K.:2006/83, K.T. 23.05.2000, *Danıştay Dergisi*, S.112: 18.

¹⁵⁵ Danıştay 1.Daire, E.:2005/1377, K.:2006/83, K.T. 24.01.2006, *Danıştay Dergisi*, S.1: 22-23.

hasebiyle oluşmuşsa 4483 sayılı Kanun kapsamında çıkarılarak soruşturma izni usulüne tabi kılınmaması savcılıklarca re'sen soruşturulması gerekmektedir.¹⁵⁶

2.1.2.3. İdari (Disiplin) Sorumluluğu

İptal kararlarını (geniş anlamda yargı kararlarını) uygulamama kamu görevlisi yönünden disiplin cezasına muhatap olmanın yanında görev yerinin değişmesi ya da görevden alınmaları¹⁵⁷ sonucuna kadar giden sorumluluğuna neden olacaktır. İptal kararlarının uygulanması kamu görevlileri için yükümlülük ve ödevdir. Bu kapsamda uygulamama halinde tabi olunan mevzuat gereğince eylemin uyduğu disiplin cezasına muhatap olunacaktır.¹⁵⁸ Burada asıl sorun iptal kararlarının uygulanmaması hali bir suç olarak disiplin mevzuatında açıkça düzenlenmediğinden hangi eylem kapsamında görüleceği ve karşılığında hangi disiplin cezası uygulanacağı noktasında çıkmaktadır. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesine baktığımızda maddede sayılan fiiller içerisinde yargı kararlarının uygulanmaması olarak bir düzenleme yer almamaktadır. Fakat söz konusu düzenlemeye baktığımızda kanunda sayılan disiplin cezası gerektiren fiillere benzeyen başka eylemlerde bulunanlara eyleme ağırlık ve nitelik olarak benzeyen ve kanunda düzenlenen eyleme denk gelen disiplin cezası verileceği ifade edilmiştir. Bu ifadeler yasallığa aykırı olsa da uygulayıcılar tarafından benzetme suretiyle disiplin cezası öngörülerek sorun aşılmaktadır.

Bu kapsamda da yargı kararlarının (iptal kararları da dahil) uygulanmaması fiiline somut olaya göre “*verilen emir ve görevlerin kusurlu olarak ve zamanında yerine getirilmemesi olarak yorumlanıp kınama cezası*” ya da “*verilen emir ve görevleri zamanında kasıtlı olarak yapmamak olarak yorumlanıp aylıktan kesme cezası*” veyahut “*verilen emir ve görevleri kasıtlı olarak yapmamak olarak yorumlanıp kademe ilerlemesinin durdurulması cezası*” öngörülebilecektir.¹⁵⁹ Ayrıca, yargısal makamlar bazı kararlarında iptal kararlarının uygulanmamasına sebep olan kamu görevlisinin bu eylemini görevden alınma için haklı sebep olarak görmüştür.¹⁶⁰

¹⁵⁶ Günday, *İdari Yargılama*, 471.

¹⁵⁷ Yılmaz, *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması*, 267.

¹⁵⁸ Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer ve Cemil Kaya, *Türk İdare Hukuku* (Ankara: Savaş Yayınevi, 2020), 834.

¹⁵⁹ Yılmaz, *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması*, 246.

¹⁶⁰ Danıştay 5.Daire, E.:1998/29, K.:1999/544, K.T. 03.03.1999, (Nakleden: Yılmaz, *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması*, 267.).

2.2. İdare Aleyhine Açılacak Tazminat Davaları

2.2.1. İdare Aleyhine Açılan Tazminat Davalarının Hukuki Niteliği ve Türü

İdari yargılama Usulü Kanunu'nun 2. maddesindeki düzenlemede idari yargıda açılacak üç dava türünden bahsetmektedir. Bunlardan ilki idare tarafından tesis edilmiş olan idari işlem sebebiyle menfaati ihlal edilenler tarafından açılan iptal davaları, ikincisi idari eylem ve işlem nedeniyle kişisel hakları doğrudan ihlal olanlar tarafından açılacak tam yargı davaları ve son olarak da idari sözleşmenin tarafları arasında çıkabilecek uyuşmazlıklara ilişkin davalardır. Bununla birlikte İYUK 28. madde 3. fıkrada da “ *Danıştay, bölge idare mahkemeleri, idare ve vergi mahkemeleri kararlarına göre işlem tesis edilmeyen veya eylemde bulunulmayan hallerde İdare aleyhine Danıştay ve ilgili idare mahkemelerinde maddi ve manevi tazminat davası açılabilir.*” hükmü yer almaktadır.

Kanun maddesinden de açıkça görüleceği üzere yargı kararlarının uygulanmaması sebebiyle açılacak davaları tanımlarken tam yargı davası ifadesi yerine tazminat davası ifadesi kullanılmıştır. Nitekim bu bilinçli bir tercihtir. Çünkü söz konusu maddede düzenlenen dava İYUK 2. maddede tanımlanan idari işlemlerden doğan tam yargı davalarından farklı bir dava türüdür.¹⁶¹ Dolayısıyla mahkeme kararlarının uygulanmaması sebebiyle açılacak davalar, İYUK 2. maddesinde düzenlenen iptal davası, tam yargı davası ve idari sözleşmeden kaynaklı davaların dışında kendine has bir dava türüdür. Bu dava, idarenin daha önceden verilmiş olan bir iptal kararını farklı şekillerde (hiç uygulamama¹⁶², gereği gibi uygulama/şekli uygulama¹⁶³, eksik uygulama, geç uygulama¹⁶⁴) uygulaması veya uygulamaması durumlarına dayalı oluşan zararların giderilmesine yönelik bir tazminat davası türüdür. Dolayısıyla tam yargı davasının tabi olduğu hükümlerin iptal kararlarının uygulanmaması sebebiyle açılacak tazminat davasına uygulanamayacağı açıktır.¹⁶⁵

¹⁶¹ Metin Günday, “Yargı kararlarının uygulanmaması sorunu”, Hukuk Kurultayı 2000 (12-16 Ocak 2000), Ankara Barosu Yayını, Cilt:II: 356.

¹⁶² Detaylı bilgi için bkz. Jean Paul COSTA, “L'exécution des décisions de justice”, in. AJDA-6, 1995, 227, (Aktaran: Celal Erkut, “İdari Yargı Kararlarının Uygulanmasını Güçlendirici Mekanizmalar”, Danıştay ve İdari Yargı Günü 141. Yıl Sempozyumu: 11 Mayıs 2009, (Ankara: Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No: 79, 2009)), 3024.

¹⁶³ İsmail Uğur, “İdari Yargı Kararlarının Uygulanması”, (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), 55.

¹⁶⁴ Özay, *Günüşiğinde Yönetim*, 886.

¹⁶⁵ Altay, *Uyuşmazlıklar*, 338-339.

Doktrinde bunun aksini iddia edenler de bulunmaktadır. Şöyle ki; Çağlayan'a göre, mahkeme kararının uygulanmamasından doğan tazminat davalarının tam yargı davası olduğu savunulmakta ve bu görüş şu ifadelerle desteklemektedir: Ayrı bir dava nitelendirilmesi yapılabilmesi için idare tarafından tesis edilen bir işlem veya eylemin varlığının gerektiği ancak mahkeme kararının uygulanmaması idare tarafından gerçekleştirilen bir idari işlem ve eylem niteliğinde olmaması sebebiyle tam yargı davasından farklı bir dava türü olamayacağına değinilmektedir.¹⁶⁶

Danıştay, hukuki niteleme yaparken içtihatlarında bu iki dava türünün birbirinden bir farkı olmadığını ve her ne kadar kanun koyucunun İYUK 28. madde 3. fıkradaki yargı kararlarının uygulanmaması sebebiyle oluşan maddi ve manevi zararı gidermek amacıyla açılan tazminat davaları ifadesini kullanmış olsa da bu dava türünün de tam yargı davası olduğunu değerlendirmektedir. Danıştay, konuya idari işlemde kaynaklanan tam yargı davası niteliğinde yaklaştığı için öncesinde idari makamlara bir başvuru yapılması ve idarece bir işlem yapılmasının zorlanması akabinde dava açılması şartını aramak suretiyle söz konusu davaya işlemde kaynaklı tam yargı davası niteliği kazandırılmaya çalışılmaktadır. Fakat bu dava mahkeme kararının uygulanmamasına dayalı maddi ve manevi zarar tazmini sebebiyle açılan tazminat davasıdır.

İYUK 28. maddenin 3. fıkrasında açıkça ifade edildiği üzere, yargı kararlarının uygulanmamasından kaynaklanan zararın giderilmesi amacıyla açılacak dava bir tazminat davasıdır. İdare aleyhine, idari yargı merci kararının uygulanmaması sebebiyle açılacak tazminat davasında ortaya çıkan zararın giderilmiş olması daha önce verilmiş olan idari yargı kararını uygulama yükümlülüğünü ortadan kaldırmadığını da ifade etmek gerekir. Zira İYUK 28. madde 3. fıkra kapsamında idarenin, idari yargı merci kararının uygulanmaması sebebiyle açılan tazminat davasında ya zararı gider ya da kararı uygula şeklinde seçimlik hakkı bulunmamaktadır.¹⁶⁷ Çünkü burada ki asıl sorun idarenin, idari yargı merciinin kararını uygulamamakla oluşturduğu mağduriyetin giderilmesini sağlayabilmektir. Bu kapsamda idarenin zamanında ve gereği gibi yargı mercilerince verilmiş olan kararları yerine getirme yükümlülüğü bulunduğundan, yargı kararlarına karşı hareketsiz

¹⁶⁶ Çağlayan Ramazan, *İdari Yargılama Hukuku*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013), 47.

¹⁶⁷ Ekin Sevinç, "İdari Yargı Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Sorumluluk", *EÜHFD*, C. XVI, S.1, (2021): 357.

kalması sonucu bireylerde oluşan ek zararın açılan ikinci bir davanın sonucunda tazmin etmesi daha önce verilmiş olan kararın yerine getirilmesi mecburiyetini ortadan kaldırmayacaktır.

2.2.2. Maddi Tazminat Davası

Maddi tazminat davasında tazminata hükmedilmesi için maddi zararın gerçek¹⁶⁸ veya gerçekleşmesinin kesin olması şartı ile beraber bu zararın da idarenin işlem veya eyleminden kaynaklı olması gerekmektedir. Maddi zarar Danıştay kararlarında “Bir hukuk süjesinin mal varlığında öngörülen ve parayla değerlendirilebilen azalma veya çoğalma olanağından yoksunluk”¹⁶⁹ olarak tanımlanmıştır. İdari Yargılama Usulü Kanunu’nun 28. maddesi kapsamında açılan davalarında tazminat davası olma özelliğinden dolayı zararın varlığın tespit edilmesi gerekmektedir.¹⁷⁰ Aksi takdirde İYUK 28. madde kapsamında açılacak davalarda tazminat talebi kabul görmeyecektir. Ayrıca İYUK 28. maddesinin 3. fıkrası kapsamında açılacak tazminat davalarında usul ekonomisinin de bir gereği olarak zarar devam ediyorsa ve tespit edilemiyorsa dava tarihinden sonraki tespit edilen maddi zararlar için ayrı ayrı dava açmadan, açılmış davada mevcut zararlar talep edilebilecektir.¹⁷¹

¹⁶⁸ “Gerçek zarar; idari eylemin meydana geldiği an itibarıyla uğranılan ve tespit edilebilen zarar tutarıdır”. Danıştay 10. Daire, E.: 2002/2036, K.: 2004/91, KT. 12.01.2004.

¹⁶⁹ Danıştay 5. Daire, E.: 1988/470, K.:1990/929, K.T. 08.05.1990.

¹⁷⁰ Zararın ispatı ile ilgili Danıştay 10. Daire, E.: 1986/2368, K.:1988/2241, 19.12.1988 tarihli kararında “ Yukarıda belirtilen hususlar araştırılıp, gerekli incelemeler yapılmadan davacının maddi zarara uğramadığını kabule olanak bulunmamaktadır. Davacının maddi zarara uğrayıp uğramadığını, ancak belirtilen hususların incelenmesi, gerektiğinde istemi doğrultusunda bilirkişi incelemesi yapılması suretiyle ve davalı idarenin anılan iptali kararını uygulamasının sonuçları belirlenerek saptanması zorunlu bulunmaktadır. Bu itibarla, idare mahkemesince verilen temyiz konusu kararlar, Gerekli inceleme yapılar davalı idarenin iptal kararını uygulamasının sonuçları belirlenmeden, Davacının maddi tazminat isteminin reddine manevi tazminat istemi ise 10000 tl ile sınırlı olarak kabulüne hukuki isabet bulunmamaktadır.”

¹⁷¹ DİBGK, E.:1983/1, K.: 1980/10, K.T. 29.12.1983 “ İdari yargılama usulü kanununun 3/ d maddesinde yer alan “ Tam yargı davalarında uyuşmazlık konusu miktarın dava dilekçesinde gösterileceği” yolundaki hükmün ancak bunun mümkün olduğu yani zarar miktarının hesaplanabileceği durumlar için uygulama alanı bulunduğu, kamu görevlilerini ilgilendiren mevzuat dolayısıyla zararın tespit edilememesi nedeniyle uyuşmazlık konusu miktarın dilekçede gösterilmemiş olmasının iptal ve tam yargı davalarının birlikte açılmasını engellemeyeceği, dolayısıyla zarar miktarının tespitinin mümkün olmadığı hallerde dava dilekçesinde uyuşmazlık konusu miktar gösterilmeden tam yargı davası açılabileceğine... karar verildi.

Danıştay 5. Daire, E.:1991/2069, K.:1994/1575, K.T. 24.03.1994 Tarihli kararında. “ Danıştay içtihatları birleştirme kurulunun kararıyla, Kamu görevlilerine ait mevzuattan doğan uyuşmazlıklarda idari işlemin neden olduğu zararın miktar olarak tespitinin mümkün olmadığı hallerde, dava dilekçesinde uyuşmazlık konusu miktar gösterilmeden tam yargı davası açılabileceği kabul edilmiş olduğundan ve İYUK 23. maddesinin 3. fıkrası ile yargı kararlarının uygulanmasından kaynaklanan maddi zararın giderilmesi amaçlanmış olup süregelen zararların ayrı ayrı açılacak tam yargı davalarına konu edilmesini Usul ekonomisinin gözetilmesi gereği ile bağdaştırmak mümkün olmadığından,

İdarenin sorumluluğunun doğabilmesi için salt mahkeme kararının uygulanmaması yeterli olmayıp ayrıca bundan dolayı zararın meydana gelmiş olması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, her idari yargı kararının uygulanmaması, idarenin tazminat ödemekle yükümlü tutulması sonucunu oluşturmaz. Dolayısıyla idari yargı kararının uygulanmamasından dolayı ortaya çıkacak gerçekleşmiş bir zarar veya gerçekleşmesi kesin olan bir zararın olması gerekmektedir. Ayrıca, zararın ilgililer tarafından ispatlanması gerekmektedir. Yani iptal kararlarının uygulanmaması nedeniyle meydana gelecek maddi zarar, idare tarafından ya kararın eksik ve geç uygulanması sebebiyle ortaya çıkmış olmalı ya da hiç uygulanmasından başka bir ifade ile idarenin eylemsizliğinden kaynaklanması gerekmektedir.

Bununla birlikte mahkeme kararının uygulanmaması ile gerçekleşmiş olan zarar arasında illiyet bağının da bulunması gerekir.¹⁷² Lakin ifade etmek gerekir ki sıkı bir illiyet bağının varlığının aranması zararın tazminini talep hakkının kullanılmasını sınırlayacağı için aranan koşulun daha geniş yorumlanması gerekmektedir. Nitekim hukuka aykırı işlem yapmak suretiyle bireyleri zarara uğratan idare mahkemece verilen iptal kararını uygulama yükümlülüğüne aykırı davranarak ikinci kez zarara sebep olmaktadır ve bu zararı tazmin etmekle yükümlüdür.

İdarenin, mahkeme kararını uygulamaması sebebiyle sorumluluğuna gidilebilmesi için yani tazminat ödemekle yükümlü tutulabilmesi için sorumluluğun bütün şartlarının mevcut olması gerekmektedir.¹⁷³ Bu bağlamda idari yargı kararlarının uygulanmaması sebebiyle idarenin sorumluluğuna gidilebilmesi için ortada bir zararın olması, zararı doğuran olayın idareye yüklenebilir nitelikte olması

---

davacının dava tarihinden sonraki maddi zararlarının da tazminini hükmedilmesi yolundaki isteminin doğabilecek zararın tazmini istemiyle dava açılmayacağından bahisle reddinde hukuki isabet görülmemiştir.”

¹⁷² “iptal kararı infaz edilmemek suretiyle davacı özlük haklarından yoksun kalmıştır. Bu itibarla, davacının uğradığı zararlar iptal kararının uygulanmaması arasında uygun illiyet mevcudiyetinde şüphe yoktur. şeklinde karar vermiştir.” Danıştay 5.Daire, E.:1976/46, K.:1976/2923 K.T. 18.5.1976.

“idarenin iptal kararını uygulamamak suretiyle davacının maddi ve manevi zarara uğramasına sebebiyet verdiği belirtildikten sonra, davacının uğradığı zarar ile iptal kararının uygulanmaması arasında tam bir illiyet rabitasının bulunduğu açık olduğu belirtilmiştir” Danıştay 5. Daire, E.:1980/7793, K.:1984/3790, K.T. 13.11.1984.

¹⁷³ “.....Yukarıda belirtilen hususlar araştırılıp, gerekli incelemeler yapılmadan, davacının maddi zarara uğramadığını kabule olanak bulunmamaktadır. Davacının maddi zarara uğrayıp uğramadığının, ancak belirtilen hususların incelenmesi, gerektiğinde istemi doğrultusunda bilirkişi incelemesi yapılması suretiyle ve davalı idarenin anılan iptal kararını uygulamasının sonuçları belirlenerek saptanması zorunlu bulunmaktadır. Bu itibarla, İdare Mahkemesince verilen temyiz konusu kararlar, gerekli inceleme yapılarak davalı idarenin iptal kararını uygulamasının sonuçları belirlenmeden, davacının maddi tazminat isteminin reddine, manevi tazminat isteminin ise 10.000 TL. ile sınırlı olarak kabulünde hukuki isabet bulunmamaktadır.” şeklinde hüküm kurularak yerel mahkemece zararın tüm unsurlarının ortaya konulması gerektiği belirtilmiştir.” Danıştay 10. Daire, E.:1986/2364, K.:1988/2241, K.T. 19.12.1988.

ve zarar ile idari yargı kararının uygulanmaması arasında uygun illiyet bağının bulunması şartlarının kümülatif şekilde gerçekleşmiş olması gerekmektedir.¹⁷⁴

İptal edilen kararı uygulamakla yükümlü olan idarenin, bu kararı uygulamaması nedeniyle tazminata mahkûm edilmesi idarenin kararı uygulama yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz. Şayet idare tarafından iptal kararının uygulanmaması durumu defaatle devam ediyorsa ortaya çıkan yeni zararların da tazmini gerekecektir. Başka bir ifadeyle idare iptal kararını tekrar tekrar uygulamaması halinde kararı uygulayıncaya kadar -ki uygulamakla yükümlüdür- tekrar tekrar tazminata hükmedilebilecektir.¹⁷⁵

2.2.3. Manevi Tazminat Davası

İptal kararlarının uygulanmaması nedeniyle idareye karşı açılacak manevi tazminat talepli davalarda manevi zararın gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Manevi tazminat, yaşanan ağır üzüntü, elem, şeref ve onurunun zedelenmiş olmasından duyulan sarsıntıyı (aslında karşılığı hiçbir şekilde parayla giderilmeyecek olsa da) kısmen hafifletme amacını taşımaktadır.¹⁷⁶ Başka türlü giderim yollarının bulunmayışı yani bu konuda yapılabilecek bütün her şeyin yetersiz kalacağı gerçeği manevi tazminatın parasal olarak belirlenmesini mecburi kılmaktadır. Bu sebeple gerçek bir tazmin aracı olmayıp bir nevi manevi tatmin aracıdır. Ancak manevi tazminata hükmedilebilmesi için meydana gelen zarar; ölüm, bedensel zarar ve kişilik haklarına saldırı hallerinde söz konusudur.¹⁷⁷ Manevi tazminatın talep edilebilmesi için kişide meydana gelen manevi zararın belirlenmesi, kavramın soyutluğu sebebiyle zor olsa da taleple bağlılık sınırları içerisinde mahkemenin takdirine bırakılmıştır.¹⁷⁸ Manevi zarar, sadece kişinin manevi değerlerinde meydana gelen eksilme ile sınırlı tutulmayıp hayatında meydana gelen olumsuzluklar, itibar zedelenmesi gibi nedenlerle duyduğu

¹⁷⁴ Kaya, *İdari Yargı Kararları*, 80.

¹⁷⁵ Çağlayan, *İdari Yargı Kararlarının Sonuçları*, 291.

¹⁷⁶ Anayasa Mahkemesi, Hasan Gün Başvurusu, Başvuru No: 2018/9459, K.T. 19.11.2020, Resmi Gazete 17/2/2021-31398; Danıştay 12. Daire, E.:2016/8661, K.:2017/4829, K.T. 17/10/2017; Danıştay 2. Daire, E.:2017/1297, K.:2017/7408, K.T. 28.11.2017; Danıştay 5. Daire, E.:2014/7198, K.:2015/399, K.T.26.1.2015.

¹⁷⁷ DDDK, E.: 1996/623, K.:1998/276, K.T. 12.06.1998.

¹⁷⁸ DDDK, E.:2004/753, K.:2007/2323, K.T. 22.11.2007; Sait GÜRAN, "Türk İdare Hukukunda Tazminat Miktarının Saptanması" *Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler III. Sempozyumu, (Ankara 12- 13 Mayıs 1979), İdare Hukuku Alanında Sorumluluk*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Yayını, Fakülteler Matbaası, 1980), 157.

her türlü elem, üzüntü, sıkıntı gibi zararları da kapsadığı kabul edilip bunlarında giderilmesi gerekmektedir.¹⁷⁹

İptal kararlarının uygulanmaması nedeniyle kişinin duyduğu üzüntünün, elemi yanı sıra Danıştay'ın manevi zarara uğrayan kişinin yaşadığı toplumdaki konumunu ve mesleki özelliğini, mesleki onur ve saygınlığının zedelenmesi gibi manevi ızdırapları da dikkate alarak manevi tazminata hükmettiği kararları mevcuttur.¹⁸⁰ O halde kişinin haysiyetinin rencide edilmesi, elem, ızdırap, üzüntü duyması, yaşam hakkı, beden bütünlüğü ve sağlık hakkının ihlal edilmesi gibi durumlar manevi tazminata yol açacağı kanaatine varılabilir. Çünkü bu gibi durumlar kişinin yaşama sevincinde azalma, fiziken ve ruhen sağlığının bozulması, kişilik haklarında zedelenmeler meydana gelmesine sebep olmaktadır.

İptal kararlarının uygulanmaması sebebiyle manevi tazminat talep edebilecek kişi, durumdan zarar görenin bizzat kendisi veya çok yakınları olabileceği kabul edilmektedir. Çok yakın kişiler eşler altsoy, üstsoy ve kardeşler, imam nikâhlı eş gibi her somut olay özelinde ayrıca olarak değerlendirilmektedir. Buna ek olarak şartların varlığı halinde tüzel kişilerin de manevi tazminat talebinde bulunabilecekleri Danıştay tarafından kabul edilmektedir.¹⁸¹ Tüzel kişilerin ticari itibarı, diğer kurumlar nezdindeki algılanışları, mesleki çevredeki konumları ve güvenirlilikleri gibi hususlar

¹⁷⁹ Danıştay 5. Daire, E.: 1999/2053, K.: 2002/3798, K.T. 11.10.2002.

¹⁸⁰ Danıştay 10. Daire, E.: 1997/3081, K.: 2000/1961, K.T. 27.4.2000.

“Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun yargı kararının uygulanmaması nedeniyle açılan tazminat davasının reddi yönünde verilen ısrar kararının bozulmasına ilişkin 22/4/2014 tarihli ve E.2011/1088, K.2014/1787 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir: "Anayasada ve Yasada yer alan emredici kurallar karşısında idarenin, maddi ve hukuki koşullara göre uygulanabilir nitelikte olan bir yargı kararını aynen ve gecikmeksizin uygulamaktan kaçınmasının, 'ağır hizmet kusuru' oluşturacağı açık bulunduğundan, idari işlemin tarafı olan kişinin hizmet kusuru nedeniyle duyduğu her türlü sıkıntı ve üzüntüden kaynaklanan manevi zararının giderilmesi gerekmektedir. İncelenen olayda; davacının 2006 yılı sicil raporunun 'orta' olarak düzenlenmesine ilişkin işlemin yargı kararı ile iptal edilmesi üzerine, aynı yıl sicil raporunun yine aynı başarı düzeyine karşılık gelecek not seviyesinde (71 notla yine orta olarak) düzenlenmiştir. Ayrıca davacının hakkındaki soruşturma ve iddiaların sadece bununla ilgili sicil hanelerinin değerlendirilmesinde dikkate alınması gerektiği yönündeki iptal kararının gerekçesi dikkate alınmamış ve yeniden düzenlenen 2006 yılı sicil raporunda hakkındaki soruşturma ve iddialarla ilgili olmayan sicil haneleri aynı şekilde olumsuz değerlendirilmiş ve bunun sonucunda davacının 2006 yılı sicili yine 71 notla orta olarak düzenlenmiştir. Belirtilen durum karşısında, idarenin mevcut Anayasal ve yasal hükümleri göz ardı etmek suretiyle yargı kararının uygulanmaması kastı ile hareket ettiği ve bunun sonucunda davacının manevi olarak zarara uğradığı kabul edilmelidir. Bu itibarla; olayda manevi tazminat ödenmesini gerektirecek koşullar olduğundan, davacı hakkındaki yargı kararını uygulamadığı saptanan davalı idarenin, olaydaki kusurunun niteliği ve ağırlığının dikkate alınarak Mahkemeye takdir edilecek miktarda manevi tazminatın davacıya ödenmesine hükmedilmesi gerekmektedir." Danıştay 10. Daire, E.: 2005/7545, K.: 2007/5333, K.T. 20.11.2007; Danıştay 5. Daire, E.: 1970/ 6268, K.: 1970/5782, K.T. 14.12.1970; Danıştay 5. Daire, E.: 1970/5017, K.: 1971/898, K.T. 01.03.1971.

¹⁸¹ Esin, *Tazminat Davaları*, II: 453.

onların kişilik haklarını oluşturduğu düşünüldüğünde saygınlıklarının veya güvenilirliklerinin yitirilmesine, değer kaybına uğramasına sebep olan manevi zararların tazmini gerekmektedir. Nitekim iptal kararlarının uygulanmaması sebebiyle ortaya çıkacak manevi zarar, tüzel kişiler açısından ticari itibar ve ününün zedelenmesiyle ortaya çıkabilmektedir.¹⁸²

Manevi tazminat miktarının belirlenmesi hâkimin takdirine bırakılmıştır. Dolayısıyla hâkim manevi tazminatı belirlerken çekilen acı ve üzüntüyü, katlanılan ızdırabı veya ileride katlanacağı manevi zararları ve zarara neden olan fiilin ağırlık derecesini de dikkate alması gerekmektedir.¹⁸³ Her ne kadar kişinin manevi zararının tespiti soyut olması sebebiyle parasal olarak bir karşılığı tam olarak tespit edilemeyeceği de tazmin parasal bir değerle gerçekleşmektedir. Aslında buradaki amaçlanan şey ödenen para ile uğranılan manevi zararların izlerinin derinleşmesini engellemek ve mümkünse silinmesi sağlamaktır.¹⁸⁴ Bu sebeple Danıştay içtihatlarında önceden manevi tazminat için faiz yürütülemeyeceği kabul edilirken son zamanlarda faiz yürütüldüğü görülmektedir. Bu içtihat değişikliğini açıklarken kişilerin makul süre içerisinde yargılamalarının tamamlanmadığı ve ülkedeki enflasyon oranlarındaki yükseklik sebebiyle tazminattan beklenen amacın gerçekleşmeyeceğidir.¹⁸⁵

Danıştay'ın görüş değişikliği sadece faize ilişkin olup hükmedilecek tazminatın sebepsiz zenginleşmeye yol açmayacak şekilde belirlenmesi gerektiğine dair içtihadı devam etmektedir. İptal kararlarının uygulanmaması sebebiyle oluşan manevi zararı hesaplarken, bunun tazminden ziyade manevi tatmin olduğunu unutmuyarak zenginleşmeye yol açmayacak bir miktar belirlenmesi gerektiğine dair düşüncenin temelinde manevi tazminatın aslında sembolik bir değer olduğu önemli olan hususun idarenin hukuka aykırı bir işlem ve eylemiyle manevi dünyasında eksilme meydana gelen bireylerin bu eksilmelerini giderme anlayışı yatmaktadır.¹⁸⁶ Lakin hâkimin bu ince çizgide karar verirken belirlediği manevi tazminat miktarının da hukuka aykırılığı özendirilmemesi gerektiği de açıktır.¹⁸⁷

¹⁸² Danıştay 10.Daire, E.:1997/3081, K.:2000/1961, K.T. 27.04.2000.

¹⁸³ “Zaten bu yüzden hem zarar, hem de manevi tazminat miktarı takdiren hesaplanıp, kısmen telafi, tahfif, tatmin etmek üzere hükmolunmaktadır” Güran, “İdarenin ve Ajanın Sorumluluğunun”, 157.

¹⁸⁴ Atay ve Odabaşı, *Tazminat Davaları*, 191.

¹⁸⁵ Danıştay 6. Daire, E.:2001/1396, K.:2002/2298, K.T. 16.4.2002.

¹⁸⁶ Celal Karavelioğlu, *Açıklama ve Son İçtihatlarla İdari Yargılama Usulü Kanunu C.II*, (Ankara: Hukuk Yayınevi, 2006), II: 1388.

¹⁸⁷ Danıştay 10.Daire, E.:2008/2007, K.:2010/1843, K.T. 09.03.2010; Danıştay 10.Daire, E.:2007/6322, K.:2010/5981, K.T. 13.07.2010.

Ayrıca maddi tazminat ve manevi tazminat davaları birbiriyle bağlantılı olan davalar olmadığını ifade etmek gerekmektedir. Yani birbirlerinden bağımsız iki davadır. İptal kararının uygulanmaması sebebiyle salt maddi veya salt manevi zarar ya da her ikisi birden meydana gelebilir. Dolayısıyla birinin varlığı diğer zararında bulunduğu anlamına gelmeyecektir.¹⁸⁸

2.2.4. Görevli ve Yetkili Mahkeme

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 28 inci maddesinin üçüncü fıkrasında, idari yargı kararlarının uygulanmaması sebebiyle maddi ve manevi tazminat davalarında görevli mahkeme olarak Danıştay ya da ilgili idari mahkemesi olduğu düzenlenmektedir. Her ne kadar maddede sadece idari mahkemesi ifade edilmiş olsa da, kanunun özü ve sözü birlikte değerlendirildiğinde kastedilenin idare ve vergi mahkemeleri olduğu açıktır.

Madde hükmünü yorumladığımızda iptal kararlarının uygulanmaması sebebiyle açılacak maddi ve manevi tazminat davalarında görevli mahkemenin, baştaki iptal kararı veren ve kararı uygulanmayan mahkeme olduğu görülmektedir.¹⁸⁹ Dolayısıyla açılacak maddi manevi tazminat davalarında görevli mahkeme, Danıştay, ilgili idare veya vergi mahkemesidir. Bölge İdare Mahkemesi'nin bir istinaf mahkemesi olması ve doğrudan doğruya dava açılabilen bir merci olmaması sebebiyle her ne kadar işin esasına girerek iptal kararı vermiş ve bu karar idare tarafından uygulamamış dahi olsa bundan dolayı açılacak maddi manevi tazminat davalarında görevli mahkeme konusuna göre idare veya vergi mahkemeleridir.

Danıştay ilk derece mahkemesi sıfatıyla görevli olduğu davalarda vermiş olduğu iptal kararının uygulanmaması sebebiyle ortaya çıkan zarar için açılacak maddi ve manevi tazminat davalarında da görevli olacaktır.¹⁹⁰ Öte yandan, temyiz makamı

---

¹⁸⁸ “Maddi ve manevi tazminat davalarının konularının, kapsamalarının ve amaçlarının birbirinden tamamen ayrı olması ve idarenin doğan zararları tazminle yükümlü olup olmadığının değerlendirilmesinde farklı ölçütlerin kullanılmasının gerekli bulunması nedeniyle İdare Mahkemesince bu iki zarardan birinin diğerinin doğal ve ayrılmaz uzantısı gibi ele alınmasında ve “davalı idarenin iptal ile sonuçlanan işleminde tazminat zorunluluğunu doğuracak nitelikte ağır hizmet kusuru görülmediğinden ve maddi tazminat ödemesiyle zorunlu bulunmayan idari işlem nedeniyle idarenin manevi tazminat ödemesine zorunlu tutulamayacağı sonuç ve kanaatine..” varılmasının da hukuki isabet görülmemiştir.” Danıştay 5. Daire, E.: 1988/470, K.:1990/929, K.T. 08.05.1990.

¹⁸⁹ Altay, *Uyuşmazlık*, 357.

¹⁹⁰ “...Danıştay Kanunu ile İdari Yargılama Usulü Kanunu hükümlerinin birlikte incelenip değerlendirilmesinden, Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak çözümlenmeye görevli olduğu davalarda verdiği kararların uygulanmaması nedeniyle açılacak tam yargı davalarında da ilk derece görevli yargı yerinin Danıştay olduğunda kuşkuya yer bulunmamaktadır. Bu durumda, idare mahkemesince görev yönünden davanın görev yönünden reddine karar verilerek dosyanın Danıştay'a

olarak verdiği iptal sonucunu doğuracak bozma kararlarının veya ivedi yargılama usulüne tabi bir davada kararı bozmanın yanında işin esasına girerek verdiği iptal kararlarının uygulanmaması durumunda açılacak tazminat davalarında ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakmadığı için görevli mahkeme konumunda olmayacaktır. Çünkü kanunda Danıştay'ın ilk derece mahkemesi sıfatıyla bakacağı davalar açıkça düzenlenmiştir.

2.2.5. Davanın Tarafları

İptal kararlarının uygulanmaması nedeniyle zarara uğrayanlar, davacı sıfatıyla maddi veya manevi tazminat davası açma hakkına sahiptirler. Ancak burada Danıştay, davacının iptal kararının verildiği mahkemede taraf olarak bulunması koşulunu aramaktadır.¹⁹¹

Davalı konumundaki idare açısından ise aynı koşulu aramamaktadır. Başka bir ifade ile iptal kararlarının uygulanmaması nedeniyle açılacak olan tazminat davalarında idarenin ilk davada taraf olmasının bir önemi yoktur. Dolayısıyla idarenin ilk davada taraf olmadığını ileri sürerek sorumluluktan kurtulması mümkün değildir. Çünkü İYUK 28/3 kapsamında düzenlenmiş olan tazminat davasıyla iptal kararı veren mahkemenin kararının uygulanmaması nedeniyle oluşan zararı gidermeyi amaçlar. İptal kararına konu olan idari işlemi tesis eden idari kurum ile verilmiş olan iptal kararını uygulamakla yükümlü idari kurumun farklı olması hususu genellikle düzenleyici işlemlerde karşılaşılan bir durumdur. Ancak her ne kadar ilk davanın davalısı ile iptal kararının uygulanmasıyla yükümlü olan idari kurum farklı olsa da, sırf ilk davanın tarafı olmadığı gerekçesiyle yargı kararlarının gereklerini yapmaktan kaçınmaz.¹⁹² Çünkü Anayasa 138. madde emredici bir hükümdür ve yargı kararları

---

gönderilmesi gerekirken uyuşmazlığın esası hakkında karar verilmesinde hukuka uyarlık görülmemiştir.” Danıştay 5. Daire, E.:1997/2385, K.:1997/2883, K.T. 04.12.1997.

¹⁹¹ “2577 sayılı idari yargılama usulü kanununun 2. maddesi, tam yargı davası açma olanağını idari işlem ve eylemlerden dolayı hakları muhtel olanlara tanımaktadır. Bakılan davada ise, davacı hakkında Kaymakamlıkça verilmiş bir men'i müdahale kararı olmadığı, uygulanmaması nedeniyle zarara uğranıldığı belirtilen Danıştay kararında da davacının taraf olmadığı anlaşıldığı gibi davacı menfaatinin ihlal edildiği ve zarara uğranıldığı da kanıtlanamamıştır. Açıklanan nedenlerle davacının herhangi bir menfaati ihlal edilmediğinden, davacının ehliyet yönünden reddine karar verilmiştir.” Danıştay 10. Daire, E.:1982/4314, K.:1984/159, K.T. 02.02.1984.

¹⁹² “Öte yandan, davalı idare; Milli Eğitim Bakanlığı aleyhine tesis edilen kararın icrasının kendilerinden istenemeyeceğini ileri sürmekte ise de; T.C. Anayasasının 138.maddesinin son fıkrasında, “Yasama ve yürütme organlarıyla idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır.; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.” hükmü yer almış olup; buna göre hiç kimsenin yargı kararını tartışması, davada taraf olmasa dahi yargı kararının icaplarını yerine getirmekten kaçınması mümkün değildir.” Danıştay 5.Daire, E.:1995/4282, K.:1998/1413, K.T. 13.5.1998; Danıştay 5.Daire, E.:1995/4282, K.:1998/1413, K.T. 13.5.1998.

herkes için bağlayıcıdır. İşlemi tesis eden ile iptal kararını uygulamakla yükümlü olan idarenin farklı olması durumunda, iptal edilen işlemi tesis eden idarenin fiili ile bu zarar meydana geldiği için iptal kararını uygulamakla yükümlü olan idare, maddi zararın giderilmesini, işlemi tesis eden idareden talep edebilir.¹⁹³

2.2.6. Dava Açma Süresi

İdare tarafından iptal kararını uygulama zorunluluğu, bu kararın idareye tebliğ edildiği tarihten itibaren başlamaktadır. Dolayısıyla. İlgililerin, kararın uygulanması amacıyla idareye başvuru yapma zorunluluğu yoktur. Başka bir ifadeyle, hukuka bağlı bir idarenin, idari yargı mercileri tarafından verilmiş olan bir iptal kararını, ilgililer tarafından uygulanması yönünde bir başvuru olmasa dahi iptal kararının gereğini yerine getirmeleri hem bir görev hem de bir zorunluluktur.¹⁹⁴ İlgilinin, iptal kararının uygulanması yönünde başvurusu şart olmamakla beraber başvurmasında da bir engel bulunmamaktadır.

İYUK 28. madde' de, iptal kararının, idare tarafından, kanunda bir hak olarak öngörülmemekle beraber 30 gün içinde uygulanmaması durumunda ilgilinin uğradığı zararı tazmin etmeleri amacıyla idareye başvuru yapmadan dava açıp açamayacakları konusunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Bununla birlikte Danıştay tarafından başvuru yapılmadan tazminat davası açılabileceğini belirten kararları mevcuttur. Buna göre,

“... kararların idareye tebliğ tarihinden itibaren otuz gün... İçinde gereğinin yerine getirileceği, yerine getirilmemesi durumunda ise, bu yargı kararının yerine getirilmemesinden dolayı uğranılan zararın tazmini istemiyle sonraki altmış günlük süre içerisinde mahkeme kararını yerine getirmeyen idare aleyhine doğrudan tazminat davası açılabileceği gibi, uğradığı zararın tazmini istemiyle idareye yapılan başvuru üzerine anılan yasanın 11. Maddesinde belirtilen süreler dikkate alınmak suretiyle de dava açabileceğini kabul etmek gerekmektedir.”

Karardan da açıkça anlaşılacağı üzere Danıştay'ın bazı kararlarında, iptal kararının idare tarafından uygulanmaması sebebiyle meydana gelen zararın tazmini amacıyla açılacak tazminat davası için idareden “ön karar” alma şartı

¹⁹³ Danıştay 10. Daire, E.: 1995/5116, K.:1996/8172, K.T. 12.12.1996.

¹⁹⁴ Danıştay 10. Daire, E.: 2002/7659, K.:2003/5195, K.T. 16.12.2003.

aranmamaktadır.¹⁹⁵ Bu dava da zararın varlığının aranması şarttır ancak kararın uygulanmasını talep etme şartının aranması gereksizdir.¹⁹⁶

Danıştay'ın bu davanın açılabilmesi için ilgilinin, idareye başvurmasını gerekli gördüğü kararları da mevcuttur. Bunun altında yatan sebebi İYUK 28. madde de tanımlanan dava türünün bir tam yargı davası olduğu kanaati yattığı ve açılacak davanın da bir idari işlemde kaynaklanır hale getirme çabası olduğu açıktır. Oysa daha önceden de açıkladığımız sebeplerden ötürü bu dava, idarenin tipik işlemlerinden kaynaklanan bir tam yargı davası değil, idari yargı mercileri tarafından verilmiş kararın yerine getirmemesinden kaynaklanan bir tazminat davasıdır.

Öte yandan, doktrin de iptal kararlarının uygulanmaması halinin (ihmali) idari eylem niteliğine dönüştüğü¹⁹⁷, iptal kararının uygulanmamasından kaynaklanan zararların tazmini için idareye başvuru yapılmasının gerektiği, başvuru yapılmadan dava açılmayacağı savunulmuş olup söz konusu başvurunun da Borçlar Kanunu veya İcra İflas Kanunu gereğince 10 yıllık zamanaşımı süresinde yapılacağına değinilmiştir. Ayrıca başvuru yapıldıktan sonra açık veya zımni ret işlemi akabinde genel dava açma süresi içerisinde dava açılacağı ifade edilmiştir.¹⁹⁸

Anayasa mahkemesi, konuyla ilgili olarak yakın bir zamanda -bizimde aynı görüşte olduğumuz- bir karar vermiştir. Kararda¹⁹⁹;

“Somut başvuruya konu olayda, Bölge Mahkemesinin başvuru sahiplerinin mahkeme kararlarının uygulanmaması üzerine açtıkları tam yargı davalarında dava açma süresinin başlayabilmesinin başvuru sahiplerinin mahkeme kararlarının uygulanması talebiyle idareye başvurusu şartına bağladığı görülmektedir. Mahkeme kararlarının uygulanmaması üzerine açılacak tazminat davalarının düzenlendiği 2577 sayılı Kanun'un 28. maddesinde dava açılması için idareye başvuru şartı bulunmamaktadır. Diğer yandan İdare, uygulanmayan iptal kararlarının tarafidir ve İdarenin söz konusu karardan haberdar olmadığı söylenemez. İdarenin mahkeme kararını uygulamaması için bireylerin mahkeme kararının uygulanmasını istemesi gerektiğine ilişkin kanuni bir düzenleme bulunmadığı gibi mahkeme kararlarının derhâl uygulanmasına yönelik bu yükümlülük somut olayda Anayasa'ya göre idarenindir. Bölge Mahkemesinin

¹⁹⁵ Danıştay 5. Daire, E.: 2004/5997, K.:2005/3465, K.T. 08.07.2005.

¹⁹⁶ “...yargı kararının uygulanması ilgilinin idareye başvuru koşuluna bağlı olmayıp, idare böyle bir başvuru olmasa dahi, Anayasa'nın 138.maddesi son fıkrası ve 2577 Sayılı Kanunun 28. maddesinin 1. fıkrası uyarınca yargı kararlarının kendisine tebliğinden itibaren bu kararları uygulamak zorundadır. İdare için konulan bu anayasal ve yasal zorunluluk belli bir süre geçtikten sonra ortadan kalkmaz. İdare bu anayasal ve yasal zorunluluğa uymuyor ise, ilgili herhangi bir süre ile bağlı kalmaksızın, hakkında verilen bir yargı kararının uygulanmaması nedeniyle uğradığı zararların tazmini istemiyle doğrudan doğruya tazminat davası açabilmelidir.” Günday, “İdari Yargı Kararlarının Uygulanmaması Sorunu”, 356.

¹⁹⁷ Duran, “İdari Muhakeme Usulü”, 390.

¹⁹⁸ Günday, *İdari Yargılama*, 466-467.

¹⁹⁹ AYM Abdullah Kaya ve diğerleri, Başvuru No: 20017/26740, K.T. 16.12.2020.

Anayasa ile idareye verilen bu yükümlülüğün gerçekleştirilmesinin hiçbir kanuni temeli olmaksızın başvurucuların idareye başvurma şartına bağladığı görülmüştür.”

İptal kararının uygulanması konusunda idarenin hareketsiz kalması, ilgiliyi harekete geçmeye zorlamaktadır. İlgili ya uygulanmayan kararın uygulanması için idareye başvurur ya da doğrudan tazminat davası açar. Bu gibi durumlarda ilgilinin, zararını tazmin için idareye başvurusunun veya tazminat davası açmasının azami süresinin ne olacağı sorunu gündeme gelmektedir. Çünkü İYUK 28 de bu konuyla ilgili özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla konuyla Danıştay'ın ilgili dairelerinin farklı uygulamalarının olduğu görülmektedir. Süreye ilişkin daireler arasındaki farklı uygulamaları gidermek amacıyla içtihadı birleştirme yoluna gidilmiştir ancak Danıştay İçtihadı Birleştirme Kurulu²⁰⁰ tarafından;

“... dairelerin kendi kararları ile daire ve kurul kararları arasında ilk başta içtihat ayrılığı bulunduğu izlenimi doğmakta ise de, bu durum, çözümü idari yargının görev alanına giren uyuşmazlıkların çeşitliliğinden ve mahkeme kararını uygulamayan idarenin hukuka aykırı davranışından doğan, zararın kesinleşme aşamasındaki farklılıktan kaynaklanan, bir başka anlatımla, her somut olayın kendi koşulları içinde değerlendirilmesinden dolayı farklı sonuçlara ulaşılmış bulunmaktadır. / Bilindiği gibi idari yargıda ilke olarak objektif hukuki durum ögesi egemendir. Ancak bazı davalarda sübjektif öge ağırlık kazanmakta, sübjektif bir hakkın ihlal edildiği ileri sürülerek ortada açık bir zararın bulunduğu iddiasıyla dava açılmaktadır. Sübjektif bir hak ihlalinin söz konusu olduğu durumlarda, idari yargı yerince verilen iptal kararının uygulanmaması nedeniyle ortaya çıkan zararın tazmini istemiyle idareye yapılacak başvurularda, zaman aşımı konusunda herhangi bir sınırlama getirilmemesi... bu ölçütün dikkate alınmasının sonucudur./ Danıştay Kanunu'nda öngörülen düzenlemeler çerçevesinde Danıştay dava dairelerinin görev ayrımı göz önüne alındığında, yargı kararlarının uygulanmaması nedeniyle açılan tazminat davalarında süreye ilişkin olarak görüş birliğine varmanın idari dava çeşitliliği itibarıyla uygulamada çok önemli sorunlara yol açacağı açıktır.”

hükmüyle aslında içtihatların birleştirilmesinin mümkün olamayacağına vurgu yapmaktadır.

Danıştay'ın bazı dairelerinin, dava açma süresiyle ilgili İcra İflas Kanunu'ndaki ilamlar için öngörülen 10 yıllık zamanaşımı süresi içerisinde, İYUK 28/3 kapsamında öngörülen tazminat davasının açılması gerektiğine vurgu yapmıştır. İlgili kararda²⁰¹ ;

“ İlgililer ilamlar için öngörülen 10 yıllık genel zamanaşımı süresi içerisinde idareden infaz talebinde bulunabilirler ve ... Danıştay ilamlarının icaplarına göre eylem veya işlem tesis etmeyen idare aleyhine maddi ve manevi

²⁰⁰ DİBK, E.: 1996/2, K.:1997/2, K.T. 25.12.1997.

²⁰¹ Danıştay 6. Daire, E.:1972/2644, K.:1976/3037, K.T. 04.05.1976.

tazminat davası açabilirler. Ancak ilamın infaz edilmemesi sebebiyle açılacak bu davanın infaz için idareye yapılan müracaata karşılık tesis edilen işlemin tebliği tarihinden itibaren altmış gün içinde açılması gerekmektedir.”

şeklinde hüküm tesis etmiştir. Bazı daireler Borçlar Kanunu'ndaki genel zamanı süresi olan 10 yıllık süreden bahsetmiştir. Hemen belirtmek gerekir ki, Danıştay'ın bazı dairelerinin benimsediği 10 yıllık sürenin, iptal kararının uygulanması için ilgilinin, idareye başvuru süresi olarak kabul edilmektedir.²⁰² Danıştay'ın, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'nun 34. Maddesinin 3. Fıkrasında yer alan 5 yıllık zamanı süresini esas aldığı kararları da bulunmaktadır.²⁰³

İdari yargı mercileri tarafından verilen iptal kararının otuz gün içinde uygulanmaması üzerine ilgilinin, idareye uygulaması için başvurması ve idarenin de açık veya zımni olarak reddetmesi üzerine, uğranılan zararın tazmini için açılacak tazminat davasının süresiyle ilgili de kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Konuyla ilgili Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun şöyle bir karar bulunmaktadır.²⁰⁴:

“ Yargı kararlarının uygulanmaması ya da geç uygulanması nedeniyle ortaya çıkan uyuşmazlıklar üzerine açılacak davaların tabi olacağı süre konusunda 2577 sayılı Kanun'da özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, 2577 sayılı Kanununun 28. maddesinde yer alan ve idarenin yargı kararlarının icaplarına göre en geç otuz gün içinde işlem tesis etmeye veya eylemde bulunmaya mecbur olduğu yolundaki hükmün, otuz günlük sürenin geçirilmesi ve ilgililerin bu sürenin geçirilmesi üzerine hemen tekrar yargı yoluna başvurulmaması durumunda idareleri kararı uygulama zorunluluğundan kurtaramayacağı açıktır. Bu konuda açılacak davalarda ayırık durumlar dışında genel zaman aşımı süresinin esas alınması ve lehine ilam olan ilgilinin ilamın kendisine tebliğinden itibaren 10 yıl içinde idareye başvurarak gereklerinin yerine getirilmesini isteyebileceğinin kabul edilmesi hak ve nefaset ilkelerine uygun düşecektir. 10 yıllık süre idareye başvuru süresi olup dava açma süresi değildir. Dolayısıyla başvurmadan sonraki durumu, 2577 sayılı Kanun'un 10. ve 7. maddeleri kapsamında değerlendirmek gerekmektedir. Buna göre, yargı kararının gereğinin yerine getirilmesi isteminin idarece açık veya kapalı (zımni) olarak reddedilmesi üzerine davanın altmış gün içerisinde açılması zorunludur.”

Kararın içeriğinde, idareye başvuru süresiyle ilgili, genel zaman aşımı süresi olan 10 yıllık sürenin esas alınması gerektiğine ayrıca vurgu yapılmaktadır.²⁰⁵

İfade edilmesi gereken bir diğer husus ise, ilgilinin, iptal kararının gereğinin yapılması amacıyla idareye başvurması ve idarenin açık veya kapalı red kararı

²⁰² Danıştay 5. Daire, E.:1974/5266, K.:1975/2770, K.T. 14.05.1975.

²⁰³ Danıştay 6. Daire, E.:1972/2644, K.:1976/3037, K.T. 04.05.1976.

²⁰⁴ DİDDK, E.:2007/1835, K.:2009/1266, K.T. 30.04.2009.

²⁰⁵ İbrahim Pınar, *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması ve Anayasa Mahkemesince iptal Edilen Hükümlerin Yeniden Yürürlüğe Konulması*, (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008), 115.

vermesinden sonra dava açma süresi içerisinde, dava açmaması halinde bu haklarının sona erip ermeyeceğidir. Danıştay'ın bu konuyla ilgili farklı kararları mevcuttur. Danıştay kimi kararlarında, ilgilinin, idarenin açık veya kapalı red kararının, ilgiliye tebliğ edilmesinden itibaren altmış gün içerisinde dava açmaması durumunda süre aşımından davayı reddetmektedir.²⁰⁶ Öte yandan ilgili, her ne kadar dava açma süresini kaçırmış olsa dahi idareye, iptal kararının uygulanması için her defasında tekrar başvurup, idare tarafından alacakları karara göre tekrar dava açma haklarının olduğunu, öngörülen 10 yıllık zamanaşımı süresi içerisinde olmak kaydıyla kabul etmektedir.²⁰⁷

2.2.7. Gecikme Faizi

İptal kararının uygulanmaması sebebiyle meydana gelen maddi veya manevi zararı tazmin etmek amacıyla açılan tazminat davalarında, ilamın idareye tebliğ edilmesi ile idarenin ilamın gereğini yerine getirmesi arasında geçen süreye gecikme faizi işletileceği İYUK 28/6 ' da düzenlenmiştir. 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanununun 48 inci maddesine göre belirlenen tecil faizi oranında hesaplanacak faiz ödenir. Dolayısıyla iptal kararının gereğinin yerine getirilmemesinin birinci yaptırımını tazminat davasıyken ikinci yaptırımını ise gecikme faizinin ödeme zorunluluğudur. Bir nevi kararın geç uygulanması sebebiyle ilgilinin uğradığı gelir kaybının giderilmesi amaçlanmaktadır. Bu sebeptendir ki uygulanacak faiz türü yasal faizdir.²⁰⁸ Yasal gecikme faiz, infazın yapıldığı zamana kadar olan süre için hesaplanır.

İdarenin, idari yargı organı tarafından verilen kararın geç infazı sebebiyle ödemek zorunda olduğu gecikme faizini ödememesi durumunda, idari yargıda açılacak ayrı bir dava ile talep edilmesi mümkündür. Faizin talep edilmesinde görevli yargı yeri ise kararı uygulanmayan idari yargı merci neresi ise orasıdır. Davalı idare ise ilamın gereğini yerine getirmekle yükümlü idaredir.

---

²⁰⁶ "... davacının 30 gün içinde mahkeme kararı gereğini yerine getirmeyen idareye karşı sonraki 60 gün içerisinde iptal kararına göre işlem yapmaması nedeniyle uğrağı zararın tazmini istemiyle dava açması gerekirken, bu süre geçirilerek, aradan uzunca bir zaman geçtikten sonra 15.07.2002 tarihinde idare mahkemesi kararının gereğinin yerine getirilmesi yolundaki başvuruya 20.08.2002 tarihinde idarece verilen cevap üzerine 30.09.2002 tarihinde açılan davada süre aşımı bulunmaktadır." Kararda geçen 60 günlük bekleme süresi artık 30 gündür. Danıştay 6. Daire, E.:2004/831, K.:2007/453, K.T. 30.01.2007.

²⁰⁷ "Danıştay 8. Daire, E.:1987/984, K.:1989/329, K.T. 17.05.1989.

²⁰⁸ İbrahim Topuz ve Kadir Özkaya, *Açıklamalı-İçtihatlı İdari Yargılama Usulü* (Ankara: Mahalli İdareler Derneği Yayını, 2002), 605.

Gecikme faizi talepli açılacak davanın niteliği itibariyle tazminat davası²⁰⁹ olma özelliği taşısa da öncesinde idareye başvuru şartı bulunmamaktadır. Nitekim idare, ilamın gereğini süresi içinde yerine getirmemesi sebebiyle işleyen faizi kendiliğinden tazmin etmesi gerekirken ödemeyerek, “ödeme iradesi” olmadığını ortaya koymaktadır. Buna rağmen yine de ilgilinin, idareye faizin ödenmesi için başvurmasında hukuki açıdan bir engel bulunmamaktadır.

---

²⁰⁹ Candan, *Açıklamalı İdari*, 663.

SONUÇ

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 2. maddesinde devletin temel nitelikleri arasında sayılan hukuk devleti ilkesinin olmazsa olmaz unsurlarından biri de idarenin yargısal denetimidir. Nitekim söz konusu husus, Anayasanın 125. maddesi ile güvence altına alınmıştır. İdarenin hukuk sınırları içerisinde kalmasını başka bir ifadeyle, hukuka uygun davranmasını sağlayan söz konusu denetimin etkili olarak yapılması ile olacaktır. İdarenin yargısal denetiminde en önemli görev, idari yargı rejimini benimseyen ülkemizde, idari yargı mercilerine düşmektedir. Bu kapsamda da idari yargı mercilerinde idarenin denetlenmesine yönelik olarak iki dava açılmaktadır. Birisi iptal davası diğeri ise tam yargı davasıdır. Söz konusu iki dava idarenin denetimi açısından başvurulacak önemli araçlardır. İdari yargıda kişiler aleyhine dava açılmayacağından davanın muhatabı idarelerdir. Dolayısıyla etkin bir yargısal denetim için bireylerin mahkemeye erişim hakkının kısıtlanmaması kadar, açtıkları davalarda elde ettikleri hükümlerin icaplarına uygun olarak idarenin işlem ve eylemde bulunması da gerekmektedir.

Yargı kararlarının ve tezimizin konusu olan iptal kararlarının gereklerine uygun davranma idare açısından bir yükümlülüktür. Uygulanması için bireylerin başvurusu dahi gerekmemektedir. Fakat iptal davasında davalı konumunda olan idare dava sonucunda verilen kararın infazı açısından da sorumlu olduğundan uygulamada sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Kararın gereklerinin yerine getirilmesi aşamasında idare, kararın hiç uygulanmaması, gereği gibi uygulanmaması, şeklen uygulanması, gecikmeli uygulanması, hatalı uygulanması ve imkânsızlık nedeniyle uygulanmaması yönünde eylem ve işlemlerde bulunabilmektedir. Her ne suretle olsun uygulamama durumu bir zarar meydana getiriyorsa mali anlamda sorumluluk doğacağı açıktır.

Bu noktada, idare hukuku içtihatlar hukuku olması sebebiyle idarenin mali sorumluluğu yargı içtihatları ile gelişmiştir. Bu gelişmede idarenin yargı yolu ile denetiminde iptal davaları kadar tam yargı davaları da etkili olmuştur. İdarenin sorumluluğu idare hukukunun kendine has yapısı gereğince özel hukuktaki sorumluluktan farklılaşmaktadır. İdarenin sorumluluğu kusur sorumluluğu ve kusursuz sorumluluk olarak iki temele dayanmaktadır. İptal kararının uygulanmaması nedeniyle açılacak tazminat davasında idarenin ne tür sorumluluğunun doğacağı İYUK 28. maddede düzenlenmemiştir. Dolayısıyla ister kusurlu olsun ister kusursuz

olsun idare, yargı kararını uygulamama halinde her halükarda sorumlu olacaktır. Ayrıca, söz konusu maddede açılacak dava tazminat davası olarak adlandırılrsa da davanın süresi sorumluluk esasları açısından da bir düzenleme yer almamaktadır. Dolayısıyla bu durumda açılan tazminat davalarında usul ve süre yargı içtihatları ile gelişmiştir.

Yargı kararlarının ve iptal kararlarının yerine getirilmemesi durumunda idareyi, kararlarının gereklerini yerine getirme noktasında zorlayıcı bir mekanizma ülkemizde söz konusu değildir. Yargısal makamlarda verdikleri kararlarda idari eylem ve işlem niteliğinde yargı kararı verme noktasında sınırlamaya tabi olduğundan kararlarında idareyi zorlayıcı ifadeler yer veremeyecektir. Kanımızca Fransa örneğinde olduğu gibi yargı kararlarının uygulanmaması ile sınırlı bir yargısal emir mekanizması benimsenmelidir. İdareyi yargısal kararların uygulanması yönünde zorlayan bir örgütlenme tesis edilmesi özellikle bizim gibi hukuka saygılı idare kavramının yeterince gelişmediği ülkeler için elzemdir. Bu noktada kamu denetçiliği kurumu olduğu akla gelse de söz konusu kurumun yaptırım uygulama yetkisi yoktur.

Öte yandan, yargı kararlarının uygulanmaması halinde idare ve kamu görevlisi açısından bir takım sonuçlar doğurmaktadır. İdare açısından sonucu açılacak tazminat davasında zararı karşılamak, kamu görevlisi açısından sonucu ise idare tarafından kendisine açılacak olan rücu davasına muhatap olmanın yanında cezai ve disiplin yaptırımına tabi olmaktır. Özellikle rücu davasının etkin kullanılması neticesinde yargı kararlarının uygulanması yönünde daha hassas davranılabileceği söylenebilecektir.

Halen günümüzde en çok tartışılan hususlardan olan iptal kararlarının uygulanmamasıdır. Söz konusu meseleyi aşmayan bir devletin tam anlamda hukuk devleti olduğundan da bahsedilemeyecektir.

KAYNAKÇA

- Atay, E. Ethem ve Hasan Odabaşı. *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010.
- Atay, E. Ethem. “İptal Davasının Nitelikleri Ve İptal Kararlarının Uygulanması.” *Danıştay ve İdari Yargı Günü Sempozyumu Bildirisi*, Ankara: 139. (10 Mayıs) 2007.
- Akyılmaz, Bahtiyar, Murat Sezginer ve Cemil Kaya. *Türk İdare Hukuku*. Ankara: Savaş Yayınevi, 2020.
- Atay, E. Ethem, Hasan Odabaşı ve H. Tahsin Gökcan. *Teori ve Yargı Kararları Işığında İdarenin Sorumluluğu ve Tazminat Davaları*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2003.
- Altay, Evren. *İdari Yargı Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Uyuşmazlıklar*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2004.
- Altay, Evren. “Yargı Kararlarının Uygulanması” Danıştay 2007 Yılı İdari Yargı Sempozyumu.
- Balta, Tahsin Bekir. *İdare Hukukuna Giriş I*. Ankara: Türkiye Ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 1970.
- Balta, Tahsin Bekir. “Organlarının Hukuka Aykırı Eylem ve İşlemlerinden Dolayı Devletin Sorumluluğu.” *Danıştay Dergisi*, S.12-13 (1974): 100-120.
- Candan, Turgut. *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*. Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları, 2005.
- Candan, Turgut, *Açıklamalı İdari Yargılama Usulü Kanunu*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2011.
- COSTA, Jean Paul. “L’exécution des décisions de justice”, in. AJDA-6, 1995, 227, Aktaran: Celal Erkut, “İdari Yargı Kararlarının Uygulanmasını Güçlendirici Mekanizmalar”, Danıştay ve İdari Yargı Günü 141. Yıl Sempozyumu: 11 Mayıs 2009, Ankara: Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No: 79 2009.
- Çağlayan, Ramazan. *İdarî Yargılama Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013.
- Çağlayan, Ramazan. *İdari Yargı Kararlarının Sonuçları ve Uygulanması*. Ankara: Asil Yayıncılık, 2004.

- Devrim, Semahattin. “Kurumun Personele Rücu Hakkı.” *Danıştay Dergisi*, S.38-39. (1980): 17-22.
- Duran, Lutfi. *Türkiye İdaresinin Sorumluluğu, (Türkiye İdaresi)*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1974.
- Duran, Lutfi. *İdare Hukuku Meseleleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 1964.
- Duran, Lutfi. “İdari Muhakeme Usulü, Mahkeme Kararı Kroniği.” *İHFM*, C.XXXIII, S.3-4, (2011): 390-418.
- Duran, Lutfi. “Türk Kamu Personelinin Mali Sorumluluğu Sorunu.” *Amme İdaresi Dergisi*, C.17, S.2, (1984): 13-14.
- Eren, Fikret. *Borçlar Hukuk Genel Hükümler*. Cilt II, Ankara: Beta Yayınları, 1988.
- Ekin, Sevinç. “İdari Yargı Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Sorumluluk.” *EÜHFD*, C. XVI, S.1, (2021):357.
- Eroğlu, Hamza. *İdare Hukuku Dersleri*. Ankara: Danıştay Kitaplığı, 1972.
- Eroğlu, Hamza. *İdare Hukuku*. Ankara: Turhan Kitapevi, 1985.
- Erkut, Celal, “İdari Yargı Kararlarının Uygulanmasını Güçlendirici Mekanizmalar”, Danıştay ve İdari Yargı Günü 141. Yıl Sempozyumu”, (11 Mayıs 2009) Danıştay Tasnif ve Yayın Bürosu Yayınları No: 79.
- Esin, Yüksel. *Danıştay’ da Açılacak Tazminat Davaları, İkinci Kitap: Esas, İdarenin Hukuki Sorumluluğu*. Ankara: Balkanoğlu Matbaacılık, 1973.
- Gökalp, Ali Sıtkı. *İptal Davaları, Yüzyıl Boyunca Danıştay (1868-1968)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1968.
- Gökalp, A. Sıtkı. *İdari Dava Türleri*. Ankara: Yüzyıl Boyunca Danıştay, 1986.
- Gözler, Kemal. *Türk Anayasa Hukuku*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları, 2000.
- Gözübüyük, A. Şeref. *Yönetmelik Yargısı*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2003.
- Gözübüyük, A. Şeref. *Yönetmelik Yargısı*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2006.
- Gözübüyük, A. Şeref ve Turgut Tan. *İdare Hukuku, 2 Cilt*. Ankara: Turhan Kitapevi, 2001.
- Güçlü, Yaşar. *Danıştay ve Yargıtay İçtihatları Işığında İdari Yargı Kararlarının Uygulanması*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010.

- Günday, Metin. *İdari Yargılama Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2022.
- Günday, Metin. *İdare Hukuku*. Ankara: İmaj Yayınevi, 2003.
- Günday, Metin. “Yargı kararlarının uygulanmaması sorunu.” Hukuk Kurultayı 2000 (12-16 Ocak 2000), Ankara Barosu Yayını, Cilt: II,(2000): 351-358.
- Güran, Sait, “İdarenin ve Ajanın Sorumluluğunun Belirlenmesine İlişkin Düşünceler.” *Danıştay Dergisi*, S.34-35, (1979) :58-65.
- Güran, Sait. Türk İdare Hukukunda Tazminat Miktarının Saptanması” Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler III. Sempozyumu (Ankara 12- 13 Mayıs 1979), İdare Hukuku Alanında Sorumluluk. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Yayını, Fakülteler Matbaası, 1980.
- Karahanogulları, Onur. *İdari Yargı, İdarenin Hukukla Zorlanması*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2019.
- Karavelioğlu, Celal. *Açıklama ve Son İçtihatlarla İdari Yargılama Usulü Kanunu*. C.II. Ankara: Hukuk Yayınevi, 2006.
- Kaya, Cemil. *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Konusunda Danıştay’ın Yaklaşımı*. İstanbul: Legal Yayıncılık, 2011.
- Kent, Bülent. “İdari Yargıda Mahkeme Kararlarının Uygulanmasını Güçlendirici Alternatif Mekanizma Olarak Zorlayıcı Para Cezası.” *Ankara Barosu Dergisi*, S.2011/4, (2011) :47-66.
- Melikşah, Yasin. *İmar Hukukunda İdarenin Yıkma Yetkisinin Kullanımının Usul ve Esasları*. İstanbul: XII Levha Yayıncılık, 2009.
- Mumcu, Uğur. “Türk Hukukunda İptal Kararlarının Yerine Getirilmesi ve Sorumluluk.” *AÜHFD*, C.27, S.3-4, (1970): 97-128.
- Onar, Sıddık Sami. *İdare Hukukunun Umumi Esasları, Cilt III*. İstanbul: Hak Kitabevi, 1966.
- Ozansoy, Cüneyt. “Tarihsel ve Kuramsal Açısından İdarenin Kusurdan Doğan Sorumluluğu.” Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1989.
- Özdeş, Orhan, “Danıştay Kararlarının Yerine Getirilmesi Zorunluluğu”, *Danıştay Dergisi*, S.20-21, (1976): 24-45.
- Özay, İl Han. *Günüşiğinde Yönetim*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2004.

Özay, İl Han. “*Düşük Bir Tasarımın Her İki Anlamı İle “Kızıl” Işığında Kişisel Menfaat, Yürütmenin Durdurulması ve Takdir Yetkisine Dair*”, *I. Ulusal İdare Hukuku Kongresi Bildiri Özetleri*. Ankara: Danıştay Yayınları, 1990.

Özbudun, Ergun. *Türk Anayasa Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2002.

Özgüldür, Serdar. *Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kararları Işığında Tam Yargı Davaları*. Ankara: Yetkin Yayınları, 1996.

Pınar, İbrahim. *İdari Yargı Kararlarının Uygulanması ve Anayasa Mahkemesince iptal Edilen Hükümlerin Yeniden Yürürlüğe Konulması*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2008.

Sarıca, Ragıp. *İdari Kaza, 2 Cilt*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını, 1949.

Sarıca, Ragıp. *Tehir-i İcra Kararının Yerine Gelmesi, Danıştay Kararları ve Yürütmenin Durdurulması*. Ankara: Türk Hukuk Kurumu Yayınları, 1966.

Uğur, İsmail. “İdari Yargı Kararların Uygulanması.” Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

Ulusoy, Ali. *Türk İdare Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2021.

Uler, Yıldırım. *İdari Yargıda İptal Kararlarının Sonuçları*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1970.

Yaşar, Nuri. *İdari Yargı İdari Yargıç ve Yargısal Emir*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2002.

Yet, Orhun. “İdari Yargının Etkinliğine İlişkin Sorunlar” Danıştay 2000 Yılı İdari Yargı Sempozyumu.

Yılmaz, Tahsin. “Adil Yargılanma Hakkı Çerçevesinde İdari Yargı Kararlarının Uygulanmamasından Doğan Sorumluluk.” Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2012.

Yılmaz, Serdar. “İdari Yargı Kararlarının Uygulanması Zorunluluğu ve Bu Kararların Uygulanmamasına Karşı Öngörülen Hukuksal Önlemler.” Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.

Tan, Turgut. *İdare Hukuku. 2 Cilt*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2012.

Topuz, İbrahim ve Kadir Özkaya. *Açıklamalı-İçtihatlı İdari Yargılama Usulü*. Ankara: Mahalli İdareler Derneği Yayını, 2002.

Tuncay, Aydın H.. *İdare Hukuk Ve İdari Yargının Bazı Sorunları*. Ankara: Danıştay Yayını, 1972.

Zabunoğlu, Yahya. *İdari Yargı Hukuku Dersleri*. Ankara: Teksir, 1981.

AHİM, Bursa Barosu Başkanlığı ve Diğerleri / Türkiye kararı, Başvuru No: 25680/05, K.T. 19.06.2018.

AYM Hasan Gün Başvurusu, Başvuru No: 2018/9459, K.T. 19.11.2020.

AYM Süzer ve Eksen Holding A.Ş./Türkiye, Başvuru No: 6334/05, K.T. 23.10.2012.

AYM Cıngıllı Holding A.Ş./Türkiye, Başvuru No: 31833/06 ve 37538/06, K.T. 21.07.2015.

AYM Abdullah Kaya ve diğerleri, Başvuru No: 20017/26740, K.T. 16.12.2020.

AYM, E.:1974/42, K.:1975/62, K.T. 25.03.1975.

U.M., E.:1993/42, K.:19993/41, K.T. 15.11.1993.

U.M., E.:2000/14, K.:2000/20, K.T. 12.06.2000.

U.M., E.:1992/15, K.:1992/18, K.T. 22.06.1992.

U.M., E.:1994/13, K.:1994/13, K.T. 07.07.1994.

U.M., (Hukuk Bölümü), E.:1997/16, K.:1997/15, K.T. 14.04.1997.

U.M., E.:1997/16, K.:1997/15, K.T. 14.4.1997.

U.M., E.:1985/4, K.:1985/14, K.T. 10.07.1985.

YİBGK, E.:1978/07, K.:1979/02, K.T.09.04.1979.

YCGK, E.:1978/4230, K.:1978/303, K.T. 25.09.1978.

Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, E.:1969/5644, K.:1970/4549, K.T.15.5.1970.

DİBK, E.: 1996/2, K.:1997/2, K.T. 25.12.1997.

DİBK, E.:1983/1, K.: 1980/10, K.T. 29.12.1983.

DİDDK, E.:1987/47, K.:1988/3, K.T.2.11.1988.

DİDDK, E.: 2003/977, K.: 2005/2500, K.T. 20.10.2005.

DİDDGK, E.:1998/465, K.:1999/350, K.T. 08.03.1999.

DİDDK, E.:2007/1835, K.:2009/1266, K.T. 30.04.2009.

DİDDK, E.: 1996/623, K.:1998/276, K.T. 12.06.1998.
DİDDK, E.:2004/753, K.:2007/2323, K.T. 22.11.2007.
DİDDK, E.:1979/44, K.:1980/146, K.T. 15.02.1980.
DİDDK, E.:1977/515, K.:1979/20, K.T.02.02.1979.
DİDDGK, E.:1965/21, K.:1966/7, K.T. 9.7.1966.
Danıştay 1.Daire, E.:1991/54, K.:1991/53, K.T. 04.04.1991.
Danıştay 1.Daire, E.:2005/1377, K.:2006/83, K.T. 24.01.2006.
Danıştay 1.Daire, E.:1990/211, K.:1990/256, K.T. 10.10.1990.
Danıştay 2.Daire, E.:2000/1718, K.:2006/83, K.T. 23.05.2000.
Danıştay 2.Daire, E.: 1998/662, K.:1999/2774, K.T. 03.12.1999.
Danıştay 2.Daire, E.:2007/1297, K.:200773247, K.T. 13.07.2007.
Danıştay 2.Daire, E.:2007/2869, K.:2009/199, K.T. 23.01.2009.
Danıştay 2.Daire, E.:2017/1297, K.:2017/7408, K.T. 28.11.2017.
Danıştay 3.Daire, E.:1978/151, K.:1978/199, K.T. 9.3.1978.
Danıştay 4.Daire, E.:2012/6286, K.:2013/462, K.T. 07.02.2013.
Danıştay 4.Daire, E.:1994/3382, K.:1995/1690, K.T. 13.04.1995.
Danıştay 5.Daire, E.:2000/3316, K.:2004/3372, K.T. 29.09.2004.
Danıştay 5.Daire, E.:2007/7369, K.:200873234, K.T. 03.06.2008.
Danıştay 5.Daire, E.:1977/432, K.:1977/4177, K.T. 28.9.1977.
Danıştay 5.Daire, E.:1998/29, K.:1999/544, K.T. 03.03.1999.
Danıştay 5.Daire, E.:1985/1475, K.:1986/1433, K.T. 16.12.1986.
Danıştay 5.Daire, E.:1998/2181, K.:2001/184, K.T. 31.01.2001
Danıştay 5.Daire, E.:1999/296, K.:1999/871, K.T. 08.4.1999.
Danıştay 5.Daire, E.:1995/895, K.:1995/1295, K.T. 04.04.1995.
Danıştay 5.Daire, E.:2008/1385, K.:2010/6441, K.T. 27.10.2010.
Danıştay 5.Daire, E.:1991/3066, K.:1992/944, K.T. 15.4.1992.

Danıştay 5.Daire, E.:1988/470, K.:1990/929, K.T. 08.05.1990.
Danıştay 5.Daire, E.:1990/1550, K.:1993/1104, K.T. 10.3.1993.
Danıştay 5.Daire, E.:1991/2069, K.:1994/1575, K.T. 24.03.1994.
Danıştay 5.Daire, E.:1976/46, K.:1976/2923, K.T. 18.5.1976.
Danıştay 5.Daire, E.:1980/7793, K.:1984/3790, K.T. 13.11.1984.
Danıştay 5.Daire, E.:1994/2686, K.:1997/91, K.T. 21.01.1997.
Danıştay 5.Daire, E.:1995/1655, K.:1997/2139, K.T. 16.10.1997.
Danıştay 5.Daire, E.:1998/4303, K.:1999/705, K.T. 16.03.1999.
Danıştay 5.Daire, E.:2004/5997, K.:2005/3465, K.T. 08.07.2005.
Danıştay 5.Daire, E.:1995/2413, K.:1995/3976, K.T. 7.12.1995.
Danıştay 5.Daire, E.:2001/2787, K.:2005/522, K.T. 02.02.2005.
Danıştay 5.Daire, E.:1997/1268, K.:2000/434, K.T. 09.02.2000.
Danıştay 5. Daire, E.:1992/5927, K.:1993/5798, K.T. 15.12.1993.
Danıştay 5.Daire, E.:1997/13, K.:1998/515, K.T. 25.2.1998.
Danıştay 5.Daire, E.:1997/1268, K.:2000/434, K.T. 09.02.2000.
Danıştay 5.Daire, E.:2001/202, K.:2002/723, K.T. 14.2.2002.
Danıştay 5.Daire, E.:1947/292, K.:1947/1503, K.T. 02.07.1947.
Danıştay 5.Daire, E.:2014/7198, K.:2015/399, K.T. 26.1.2015.
Danıştay 5.Daire, E.: 1999/2053, K.: 2002/3798, K.T. 11.10.2002.
Danıştay 5.Daire E.: 1970/ 6268, K.: 1970/5782, K.T. 14.12.1970.
Danıştay 5.Daire, E.:1970/5017, K.:1971/898, K.T. 01.03.1971.
Danıştay 5.Daire, E.: 1988/470, K.:1990/929, K.T. 08.05.1990.
Danıştay 5.Daire, E.:1995/4282, K.:1998/1413, K.T. 13.5.1998.
Danıştay 5.Daire, E.: 2004/5997, K.:2005/3465, K.T. 08.07.2005.
Danıştay 5.Daire, E.:1974/5266, K.:1975/2770, K.T. 14.05.1975.
Danıştay 5.Daire, E.:1995/4282, K.:1998/1413, K.T. 13.5.1998.

Danıştay 5.Daire, E.:1997/2385, K.:1997/2883, K.T. 04.12.1997.
Danıştay 5.Daire, E.:1995/3611, K.:1997/2485, K.T. 10.11.1997.
Danıştay 6.Daire, E.:2001/1396, K.:2002/2298, K.T. 16.4.2002.
Danıştay 6.Daire, E.:1972/2644, K.:1976/3037, K.T. 04.05.1976.
Danıştay 6.Daire, E.:1972/2644, K.:1976/3037, K.T. 04.05.1976.
Danıştay 6.Daire, E.:2004/831, K.:2007/453, K.T. 30.01.2007.
Danıştay 6.Daire, E.:1985/143, K.:1985/880, K.T. 21.05.1985.
Danıştay 6.Daire, E.:1985/880, K.:1985/143, K.T. 21.05.1985.
Danıştay 6.Daire, E.:1995/7076, K.:1996/4029, K.T. 9.10.1996.
Danıştay 6.Daire, E.:1985/143, K.:1985/880, K.T. 21.05.1985.
Danıştay 8.Daire, E.:71/2727, K.:72/426, K.T. 8.2.1972.
Danıştay 8.Daire, E.:1987/287, K.:1988/92, K.T. 24.11.1988.
Danıştay 8.Daire, E.:1963/9050, K.:1964/7824, K.T. 10.11.1964.
Danıştay 8.Daire, E.:1987/984, K.:1989/329, K.T. 17.05.1989.
Danıştay 8. Daire, E.:1974/2123, K.:1974/27768, K.T. 17.06.1974.
Danıştay 10.Daire, E.:1988/1042, K.:1989/857, K.T. 20.04.1989.
Danıştay 10.Daire, E.:2015/3074, K.:2017/5076, K.T. 27.11.2017.
Danıştay 10.Daire, E.:1995/216, K.:1997/1560, K.T. 05.05.1997.
Danıştay 10.Daire, E.:1993/5339, K.:1994/5161, K.T. 25.10.1994.
Danıştay 10.Daire, E.: 2002/2036, K.:2004/91, KT. 12.01.2004.
Danıştay 10.Daire, E.:1986/2368, K.:1988/2241, K.T. 19.12.1988.
Danıştay10.Daire, E.:1986/2364, K.:1988/2241, K.T. 19.12.1988.
Danıştay 10. Daire, E.:1983/664, K.:1984/882, K.T. 30.04.1984.
Danıştay 10.Daire, E.:1997/3081, K.:2000/1961, K.T. 27.4.2000.
Danıştay 10.Daire, E.: 2005/7545, K.: 2007/5333, K.T. 20.11.2007.
Danıştay 10.Daire, E.:1997/3081, K.:2000/1961, K.T. 27.04.2000.

Danıştay 10.Daire, E.:2008/2007, K.:2010/1843, K.T. 09.03.2010.

Danıştay 10.Daire, E.:2007/6322, K.:2010/5981, K.T. 13.07.2010.

Danıştay 10.Daire, E.:1982/4314, K.:1984/159, K.T. 02.02.1984.

Danıştay 10.Daire, E.: 1995/5116, K.:1996/8172, K.T. 12.12.1996.

Danıştay 10.Daire, E.: 2002/7659, K.:2003/5195, K.T. 16.12.2003.

Danıştay 10.Daire, E.: 2002/4061, K.: 2004/5219, K.T. 28.05.2004.

Danıştay 12. Daire, E.:1692, K.:1099, K.T. 13.05.1968.

Danıştay 12.Daire, E.:74/2125, K.:78/1397, K.T. 22.5.1978.

Danıştay 12.Daire, E.:1997/1331, K.:1997/1210, K.T. 29.05.1997.

Danıştay 12.Daire, E.:2016/8661, K.:2017/4829, K.T. 17/10/2017.

TURNİTİN RAPORU

1-pbda.docx

ORJİNALLİK RAPORU

% **17**
BENZERLİK ENDEKSİ

% **17**
İNTERNET KAYNAKLARI

% **7**
YAYINLAR

% **5**
ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	dspace.ankara.edu.tr İnternet Kaynağı	%4
2	acikerisim.baskent.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%1
3	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	%1
4	www.yumpu.com İnternet Kaynağı	%1
5	www.mevzuat.gov.tr İnternet Kaynağı	%1
6	kutuphane.kku.edu.tr İnternet Kaynağı	%1
7	acikerisimarsiv.selcuk.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	%1
8	Submitted to Turkiye ve Orta Dogu Amme İdaresi Enstit Öğrenci Ödevi	<%1
9	cdn.istanbul.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1

10	nek.istanbul.edu.tr:4444 İnternet Kaynağı	<% 1
11	yayin.taa.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
12	aregem.kulturturizm.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
13	www.erzincan.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
14	acikerisim.ybu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
15	hukukdergi.erciyes.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
16	www.legalistanbul.net İnternet Kaynağı	<% 1
17	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Öğrenci Ödevi	<% 1
18	kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
19	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
20	www.ankarabarusu.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
21	www.scribd.com İnternet Kaynağı	<% 1

		<% 1
22	Submitted to (school name not available) Öğrenci Ödevi	<% 1
23	dspace.gazi.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
24	tbbdergisi.barobirlik.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
25	9lib.net İnternet Kaynağı	<% 1
26	forum.barandogan.av.tr İnternet Kaynağı	<% 1
27	docplayer.biz.tr İnternet Kaynağı	<% 1
28	earsiv.cankaya.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
29	www.hukuki.net İnternet Kaynağı	<% 1
30	www.turkhukusitesi.com İnternet Kaynağı	<% 1
31	acikerisim.iku.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
32	www.hukukturk.com İnternet Kaynağı	<% 1

33	DURSUN, Hasan. "Vergi uyuşmazlıklarından doğan davaların kurumsal niteliğini saptayabilmek", Türkiye Barolar Birliği, 2008. Yayın	<% 1
34	slidex.tips İnternet Kaynağı	<% 1
35	www.resmigazete.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
36	acikerisim.selcuk.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
37	www.danistay.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
38	Submitted to Bahcesehir University Öğrenci Ödevi	<% 1
39	eski.ankarabarosusu.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
40	muhaz.org İnternet Kaynağı	<% 1
41	www.ideyonetisim.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
42	SAĞLAM, Musa. "FRANSIZ UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ 2015 REFORMU: DEĞİŞİKLİKLER VE GEREKÇELERİ1", Uyuşmazlık Mahkemesi, 2015. Yayın	<% 1

43	acikerisim.uludag.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
44	hukuksokagi.com İnternet Kaynağı	<% 1
45	www.kirmizilar.com İnternet Kaynağı	<% 1
46	TEKİNSOY, M. Ayhan. "Danıştay'ın temyiz incelemesi üzerine verdiği kararların uygulanması", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2014. Yayın	<% 1
47	app.trdizin.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
48	hukukcu.com İnternet Kaynağı	<% 1
49	moam.info İnternet Kaynağı	<% 1
50	ufuk.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
51	www.adiyamanteftis.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
52	acikerisim.akdeniz.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
53	openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1

54	Submitted to Marmara University Öğrenci Ödevi	<% 1
55	cumhuriyetci-demokratlar-6.blogspot.com İnternet Kaynağı	<% 1
56	urolojicerrahidernegi.org İnternet Kaynağı	<% 1
57	www.kamudanhaber.com İnternet Kaynağı	<% 1
58	www.memurlar.net İnternet Kaynağı	<% 1
59	acikerisim.baskent.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
60	cdn.bartın.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
61	hukuk.baskent.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
62	www.anayasa.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
63	www.mehmethekim.com İnternet Kaynağı	<% 1
64	yasaizleme.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
65	ÜLKER, Gözde. "İDARİ YARGILAMA USULÜNDE", Turhan Kitapevi Ofset Matbacılık Tesisleri,	<% 1

2016.

Yayın

66 ARDIÇOĞLU, M Artuk. "TÜRK İDARE HUKUKUNA YENİ BİR KATKI: ERIŞİM SAĞLAYICILARI BİRLİĞİ", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2014. <% 1
Yayın

67 KAYA, Cemil. "İptal davalarında menfaatin aktüel olması şartının anlamı ve kapsamı", Selçuk Üniversitesi, 2008. <% 1
Yayın

68 doczz.biz.tr <% 1
İnternet Kaynağı

69 http://ckfinder/files/TEOR%C3%8DAS%20CONTEMPORARY <% 1
İnternet Kaynağı

70 issuu.com <% 1
İnternet Kaynağı

71 tez.sdu.edu.tr <% 1
İnternet Kaynağı

72 wilesbaddalhukuk.com <% 1
İnternet Kaynağı

73 www.hukukihaber.net <% 1
İnternet Kaynağı

74 www.msb.gov.tr <% 1
İnternet Kaynağı

75 www.orgtr.org İnternet Kaynağı <% 1

76 ŐAHİN, İlyas. "4483 SAYILI KANUNDA ÖNGÖRÜLEN ÖN İNCELEME GÖREVLİSİNİN YETKİLERİ VE BU ÇERÇEVDE İZİN SİSTEMİNİN GEREKLİLİĞİ HAKKINDA DEĞERLENDİRME", Gazi Üniversitesi, 2015. Yayın <% 1

77 BOZ, Selman Sacit. "MEMUR DİSİPLİN HUKUKUNA HÂKİM OLAN TEMEL İLKELER?", Selçuk Üniversitesi, 2017. Yayın <% 1

78 İŐIKLAR, Celal. "İdare Hukukunda yokluk ve askeri yüksek idare mahkemesi uygulaması", TUBİTAK, 2011. Yayın <% 1

79 barandogan.av.tr İnternet Kaynağı <% 1

80 ERHÜRMAN, Tufan. "Çevre davalarında "menfaat ihlali": Danıştay ve KKTC yüksek idare mahkemesi kararları üzerine karŐılaŐtırmalı bir inceleme", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2011. Yayın <% 1

81 KAYA, Cemil. "İdari yargıda mahkeme kararlarının uygulanmaması nedeniyle manevi tazminat istemi", TUBİTAK, 2010. <% 1

Yayın

-
- 82 idariyargi.blogspot.com <% 1
İnternet Kaynağı
-
- 83 www.lexpera.com.tr <% 1
İnternet Kaynağı
-
- 84 yagizgundogdu.com <% 1
İnternet Kaynağı
-
- 85 KAYA, Cemil. "Kiraçılarının subjektif dava ehliyeti konusunda Danıştay kararlarının değerlendirilmesi", TUBITAK, 2011. <% 1
Yayın
-

Alıntılarını çıkart

üzerinde

Eşleşmeleri çıkar

Kapat

Bibliyografyayı Çıkart

üzerinde

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: Pelin Bengü DAĞLI ASLAN

Öğrenim Durumu:

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Hukuk		
Yüksek Lisans	Kamu Hukuku	Atılım	2020-

İş Deneyimi: Avukat

Çalıştığı Yer	Görev	Yıl
Beysukent Avukatlık Bürosu	- Serbest Avukat	

Yabancı Diller :

Yayımlar :

Tarih : (Savunma Tarihi)